

Міністерство освіти і науки України

Попова Л.М., Хромов А.В., Шуба І.В.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

підручник

Харків
2021

Міністерство освіти і науки України

Попова Л.М., Хромов А.В., Шуба І.В.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Підручник

**Харків
2021**

УДК 347.77/.78 : 342.95

П58

Рецензенти:

Бандурка О.М., доктор юридичних наук, професор;
Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор;
Салманова О.Ю., доктор юридичних наук, професор.

*Затверджено до друку Вченою радою Харківського національного університету
будівництва та архітектури як підручник для здобувачів вищої освіти,
протокол № 6 від 30 червня 2021 р.*

Попова Л.М.

П58 Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов,
І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, с. 262.

ISBN 978-617-7664-74-0

Підручник присвячений сучасному розвитку об'єктів та елементів системи охорони, захисту та управління правами на результати інтелектуальної діяльності. У підручнику розкрито роль і значимість розвитку інтелектуальної творчої діяльності та комерціалізації її результатів для ефективного функціонування і розвитку суб'єктів господарювання держави в цілому. Підручник доповнено рисунками, схемами та прикладами, що дозволить підвищити ефективність сприйняття матеріалу та сформулювати у читача послідовну систему знань в сфері інтелектуальної власності. У додатках наведено зразки типових договорів щодо розпорядження майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності, приклади охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності.

Підручник призначений для здобувачів вищої освіти, курсантів, науковців, викладачів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів, працівників органів державного управління місцевого самоврядування, підприємців та інших осіб, які цікавляться питаннями інтелектуальної власності.

УДК 347.77/.78 : 342.95

ISBN 978-617-7664-74-0

© Л.М. Попова, А.В. Хромов, І.В. Шуба. 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ.....	6
1.1. Історичне становлення інтелектуальної власності.....	7
1.2. Визначення і поняття об'єктів інтелектуальної власності.....	14
1.3. Роль інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві.....	22
Розділ 2. ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	27
2.1. Система законодавства з питань інтелектуальної власності.....	27
2.2. Функції та структура державної системи інтелектуальної власності.....	37
Розділ 3. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ.....	44
3.1. Поняття та джерела права промислової власності.....	44
3.2. Винаходи та корисні моделі	47
3.3. Промислові зразки.....	70
3.4. Шляхи міжнародної реєстрації винаходів, промислових зразків.....	77
Розділ 4. ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ.....	80
4.1. Торговельні марки.....	80
4.2. Комерційне найменування.....	95
4.3. Географічне зазначення (зазначення походження товару).....	97
4.4. Доменне ім'я.....	109
4.5. Шляхи міжнародної реєстрації торговельних марок та географічних позначень.....	112
Розділ 5. АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА.....	114
5.1. Об'єкти та суб'єкти авторського права.....	114
5.2. Зміст авторського права.....	125
5.3. Реєстрація авторських прав на твір.....	129
5.4. Авторсько-правові договори.....	135
5.5. Термін дії авторського права.....	138
5.6. Суміжні права.....	138
5.7. Підстави та порядок обмеження власників суміжних прав.....	144

Розділ 6. НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	147
6.1. Наукове відкриття.....	147
6.2. Компонування напівпровідникових виробів.....	149
6.3. Раціоналізаторська пропозиція.....	152
6.4. Селекційні досягнення.....	154
6.5. Комерційна таємниця.....	157
Розділ 7. УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	160
7.1. Поняття ринку інтелектуальної власності.....	160
7.2. Оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності.....	161
7.3. Цивільно-правові договори при створенні та розпорядженні майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності.....	170
7.3.1. Договір на передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності.....	171
7.3.2. Договір між роботодавцем та працівником на службовий об'єкт ІВ.....	175
7.3.3. Договір між співавторами твору.....	176
7.3.4. Договір про передання майнових прав на об'єкти ІВ.....	177
7.3.5. Договір комерційної концесії (франчайзинг).....	179
7.4. Організація колективного управління майновими правами.....	185
7.5. Облікова, фінансова та податкова політика у сфері інтелектуальної власності.....	188
Розділ 8. ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ВЛАСНИКІВ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	194
8.1. Поняття охорони і захисту прав та їх співвідношення.....	194
8.2. Види порушення прав інтелектуальної власності.....	199
8.3. Види захисту прав інтелектуальної власності.....	203
8.4. Охорона об'єктів інтелектуальної власності в цифровому просторі.....	209
8.5. Експертиза об'єктів інтелектуальної власності.....	215
8.6. Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.....	218
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	224
ДОДАТКИ.....	229
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЗЧИК.....	260

ВСТУП

Інтелектуальна власність впевнено зайняла своє місце серед підгалузей цивільного права національного і міжнародного законодавства та стала важливим регулятором товарно-грошових відносин. У сучасних умовах творчість, креативність, знання, інтелект стали визначним фактором розвитку суспільства. За роки незалежності в Україні поступово формувався інститут права інтелектуальної власності. Однак у липні 2020 року відбулися істотні зміни у законодавстві в сфері інтелектуальної власності, які були обумовлені розвитком та змінами у суспільстві, появою нових та зміною існуючих результатів інтелектуальної діяльності людини та необхідністю гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС.

У підручнику розглянуто особливості правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, які ґрунтуються на оновлених положеннях нормативно-правових актів вітчизняного та міжнародного законодавства. Приділена увага питанню управління майновими правами інтелектуальної власності, зокрема розкрито поняття «ринку інтелектуальної власності»; підходи та методи оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності; облікову та фінансову політику у сфері інтелектуальної власності. Крім того, значну увагу приділено захисту інтересів власників об'єктів інтелектуальної власності, а саме: розглянуто форми та види захисту прав та види відповідальності у разі порушення. Вищезазначене обумовлює актуальність та необхідність даного видання.

Інтелектуальна власність як результат творчої, розумової діяльності людини міцно закріпилася в усіх сферах її життєдіяльності та є важливою для розвитку як особистості так і суспільства в цілому. Тому знання основ інтелектуальної власності буде цінним як здобувачам вищої освіти, викладачам, керівникам підприємств та їх співробітникам, так і широкому колу читачів, сфера професійної діяльності та інтерес яких, пов'язані з інтелектуальною працею.

Розділ 1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ

Роль прав інтелектуальної власності ще й досі розуміється не повною мірою. Стандарти бухгалтерського обліку зазвичай не можуть відобразити вартість прав інтелектуальної власності і нематеріальних активів у рахунках компанії, і тому права інтелектуальної власності часто не повною мірою оцінюються, використовуються, і управління ними не завжди буває на належному рівні. У якості переконливих прикладів, які б яскраво проілюстрували важливість, актуальність та необхідність розуміння права інтелектуальної власності, можуть слугувати наступні.

Приклад 1. Помилка Kodak вартістю 3 млрд доларів.

У 1975 році компанія Kodak¹ запустила у виробництво на той час революційну технологію камер та плівок для миттєвої фотозйомки.

Проте, майнові права на дані об'єкти належали компанії Polaroid². Ця «помилка» коштувала компанії Kodak 14 років судової тяжби 3 млрд доларів. Їм довелося виплатити конкурентам як компенсацію 92,5 млн доларів; закрити завод вартістю 1,5 млрд доларів; викупити всі фотокамери та плівки, які виготовлені з порушенням права інтелектуальної власності (16 млн доларів); оплатити судові витрати 100 млн доларів. Тобто виявилось, що потрібно заплатити дуже дорогу ціну за незнання.

¹ Зображення торговельної марки Kodak. Режим доступу:

[https://ru.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Logo_Kodak_\(alt\).svg](https://ru.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Logo_Kodak_(alt).svg) та зображення торговельної марки Polaroid

https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Polaroid_Logo.svg

² Этот день в истории бизнеса: конфликт Polaroid и Kodak и первый iPhone [Електронний ресурс] <https://www.forbes.ru/sobytiya-slideshow/231630-etot-den-v-istorii-biznesa-konflikt-polaroid-i-kodak-i-pervyi-iphone>

Приклад 2. Успіх Гаррі Поттера у понад 1 млрд доларів.

За приблизними підрахунками сьогодні Джоан Роулінг³ заробляє 77 фунтів стерлінгів за хвилину (приблизно 120 доларів)⁴. Вона отримує дохід не тільки за рахунок продажу авторських прав на серію книг, але і від цілого ряду інших комерційних підприємств, так чи інакше пов'язаних з Поттером: авторські гонорари за фільми, доходи від випуску продукції із зображенням створених нею героїв, доходи від мерчандайзингу, доходи від її власного сайту, прибуток від тематичних майданчиків у парках розваг тощо. У цілому письменниця заробила на пригодах мага понад 1 млрд доларів — у два рази більше, ніж Джон Р.Р. Толкін на історії про хоббітів. Тому складно повірити, що аванс за першу книгу про хлопчика-чарівника «Гаррі Поттер і філософський камінь», яка була відкинута видавцями 12 разів, склав всього трохи більше 2300 доларів. Перший тираж «Гаррі Поттера і філософського каменя» складав всього 1000 примірників, причому 500 книг видавництво безкоштовно розіслало по бібліотеках. Але цього вистачило, щоб роман визнали «найкращою дитячою книгою року» у Великобританії. Права на американське видання роману купили на аукціоні за 100 тис доларів.

1.1. Історичне становлення інтелектуальної власності

Основною рисою, що відрізняє людину від інших істот є здатність до творчості.

Значення розумової діяльності високо оцінювало людство ще у стародавні часи. Так у зібранні священних книг «Авеста», яке було розповсюджено у Стародавньому Ірані між X ст. та VI ст. до н.е., говориться: *«Найліпше – це розум, оскільки землю можна*

³ Фото Дж. Роулінг. Режим доступу: <https://www.needpix.com/photo/1698223/harry-potter-harry-hogwarts-gryffindor-magician-potter-fan-art-rowling-book> зображення Гаррі Поттера . Режим доступу: https://ar.m.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D9%84%D9%81:J._K._Rowling_2010.jpg

⁴ Заботина С. Препимущества поражений: история успеха Джоан Роулинг [Електронний ресурс] <https://www.forbes.ru/forbes-woman/karera/295575-preimushchestva-porazhenii-istoriya-uspekha-dzhoan-rowling>

облаштувати розумом і небо можна підкорити собі силою розуму» [72, с. 44].

Творчість – це цілеспрямована розумова діяльність з розробки нових оригінальних та унікальних суспільно необхідних продуктів.

Творчість є притаманною людині в будь-якій сфері її діяльності. Основна мета творчості є – поліпшення якості життя суспільства та забезпечення більш комфортних умов існування, праці та розвитку кожної людини (рис 1.1). Саме творча праця була основним чинником забезпечення життєдіяльності людства на усіх етапах його розвитку. А все, що створено людиною, навіть у давні часи, вважалось її власністю.

Рисунок 1.1 – Еволюція колеса⁵, засобів освітлення⁶ та засобів зв'язку упродовж розвитку людства

⁵ Еволюція колеса [Електронний ресурс] https://pikabu.ru/story/yevolyuetsiya_kolesa_5081880

⁶ Как выбрать светодиодные лампы [Електронний ресурс] https://f-ed.com.ua/index.php?route=blog%2Farticle&path=2&article_id=305

Давня людина взяла у руки палицю і розпочалася еволюція знарядь праці, які поступово полегшили життя людям, поступово використовуючи не мускульну силу, а енергію води, вітру, пари, сонця, атому тощо. Поява транспортних засобів, побутових приладів, сучасних роботів стала результатом покращення умов життя, праці, відпочинку людини.

Вже в Античній Греції та Стародавньому Римі існували заходи охорони приватної власності, у тому числі і результатів творчої діяльності, а плагіат та літературні крадіжки жорстоко каралися. Але спеціальних правових норм охорони прав творців в ту епоху не існувало, або відомості про такі норми до нашого часу не дійшли.

У період приблизно з XII до XVII століття правова охорона результатів творчої діяльності була пов'язана з **привілеями**, які надавались певним особам на обмежений час для отримання різноманітних переваг (звільнення від сплати податків, надання монополії тощо). Підставою для надання привілею могли бути різні причини:

- ✓ написання літературного твору;
- ✓ винайдення нового способу виробництва;
- ✓ виявлення корисних копалин тощо.

Порушення привілеїв каралося штрафами, арештами порушників, конфіскацією незаконно виробленої продукції. Тобто привілеї передбачали досить ефективну охорону прав інтелектуальної власності. Але зростання кількості привілеїв у XVII столітті (зафіксованих у формі патентних грамот), які видавалися, як правило, носіями вищої влади (імператором, царем, королем тощо), зумовило зростання кількості зловживань з боку цієї влади.

Тому у 1628 році в Англії, яка на той час досягла найвищого економічного розвитку, було прийнято **Положення про монополії**, в якому було закладено основи патентної форми охорони інтелектуальної власності у промисловій сфері. А в 1710 році, також в Англії, був прийнятий перший закон про авторське право, відомий як «**Статут королеви Анни**».

Цим Статутом автору книги надавалось виключне право на опублікування твору в будь-якій кількості, у тому числі, шляхом уступки виключного права на публікацію цього твору певному видавцю протягом **14 років** з моменту його створення. Причому, визначений Статутом строк охорони прав міг бути продовжений за життя автора ще на 14 років. Тобто фактичний строк охорони надавався на 28 років. Окрім цього, цей Статут проголошував твір власністю його автора. Згодом подібні закони були прийняті в інших країнах. Так у Росії у 1918 році було прийнято закон **«О привилегиях на разные изобретения и открытия в художествах и ремеслах»**, яким передбачалася видача привілеїв на власні винаходи та ті, що завозились із-за кордону.

У сучасному значенні поняття **«інтелектуальна власність»** уперше було вжито у Стокгольмській конференції прозаснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) у 1967 році. Відтоді це поняття стало терміном міжнародного права і використовується у законодавстві багатьох країн світу, в тому числі, і в Україні.

У вітчизняній правовій системі термін «інтелектуальна власність» вперше було використано в Законі України «Про власність»⁷. Основні норми інтелектуальної власності українського законодавства визначено Конституцією, розробленими на її підставі законами та іншими нормативно-правовими актами.

За оцінками фахівців, за роки після Другої світової війни було зроблено більше наукових відкриттів, ніж за всю попередню історію людства. І сьогодні вже не виникає сумнівів, що подальший соціально-економічний прогрес буде в значній мірі залежати від розвитку творчої діяльності суспільства, а рівень добробуту кожної країни – від уміння реалізовувати творчий, або як сьогодні кажуть, інтелектуальний потенціал її громадян. Недарма **Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ)**, стверджує, що ХХІ століття стане століттям економіки, заснованої на знаннях, в якій інтелектуальна власність буде

⁷ Закон України "Про власність". – Відомості Верховної Ради Української РСР, 1991, № 20, ст. 249

основною рушійною силою. Тому сьогодні уряди всіх країн свідомо прагнуть заохочувати інтелектуальну діяльність і застосування результатів творчої праці в інтересах національної безпеки своїх держав, а використання творчих можливостей стає наріжним каменем фундаменту людського суспільства.

Майбутню цивілізацію можна сміливо назвати інформаційним суспільством, у якому основним ланцюгом стає інтелектуальна власність. На жаль, у вітчизняній і закордонній літературі поняття інтелектуальна власність визначається, як правило, шляхом перерахування результатів творчої діяльності, які відповідають вимогам чинного законодавства та можуть бути визнані як об'єкти правової охорони.

Відповідно до ст. 2 Стокгольмської конференції ВОІВ поняття інтелектуальної власності охоплює всі права, що стосуються до:

- 1) літературних, художніх і наукових творів;
- 2) виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач;
- 3) винаходів у всіх галузях людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;
- 6) торговельних марок, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень;
- 7) захисту від недобросовісної конкуренції;
- 8) усіх інших прав, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах⁸.

Цей перелік не є вичерпним і може бути доповнено нормами національного законодавства.

Наявність сучасної, міжнародно визнаної системи охорони інтелектуальної власності є необхідним елементом для досягнення високого економічного та соціального розвитку будь-якої країни. Охорона інтелектуальної власності сприяє використанню та подальшому розвитку винахідницьких і творчих талантів та

⁸ Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність, 1998. – № 1

досягнень, підтримує та зберігає національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності та залучає інвестиції, стабілізуючи економічний стан, при якому як вітчизняні, так і закордонні інвестори можуть бути впевнені в тому, що їх права будуть поважати. Створення такої системи має особливе значення для України – країни зі значним науково-технічним та інтелектуальним потенціалом.

В Україні за роки незалежності сформувалася нормативно-правова база. На жаль, вона не є ідеальною і зараз відбувається синхронізація національного законодавства у сфері інтелектуальної власності з законодавством Європейського Союзу згідно з «Угодою про асоціацію з ЄС»⁹. Загалом схематично систему правової охорони права інтелектуальної власності можна представити:

1. Законодавство України (детальніше буде розглянуто у розділі 2);
2. Міжнародне законодавство (рис.1.2).

Значним досягненням сучасного правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності є прийняття нового Цивільного кодексу України, більшість норм якого з інтелектуальної власності містяться у книзі четвертій «Право інтелектуальної власності». Книга IV ЦК України враховує сучасний стан економіки, національні традиції і звичаї, вона максимально наблизилася до світових стандартів. Окрім того, ця книга містить загальні положення про право інтелектуальної власності, основні норми авторського права, суміжних прав, права інтелектуальної власності на наукове відкриття, винахід, корисну модель, промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію, компонування напівпровідникових виробів, сорт рослин, породи тварин, а також торговельну марку, географічну вказівку і комерційну таємницю.

⁹ Угоди про асоціацію з ЄС. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Міжнародне законодавство у сфері інтелектуальної власності

- Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 (із змінами) (набуття чинності для України 25.12.1991).
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 (із змінами) (набуття чинності для України: 25.12.1991).
- Всесвітня конвенція про авторське право від 06.09.1952 року (правонаступництво: 23.12.1993, дата набуття чинності для України 17.01.1994).
- Ніщська угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15.06.1957 (із змінами) (Україна приєдналась до Угоди Законом № 1762-III від 01.06.2000).
- Гаазький Акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових, прийнятий 28.11.1960 в Гаазі (Україна приєдналась до Гаазького Акта Гаазької угоди Законом № 2992-III від 17.01.2002).
- Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961 (Україна приєдналась до Конвенції Законом № 2730-III від 20.09.2001).
- Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961, переглянута в м. Женева 10.11.1972 р., 23.10.1978 та 19.03.1991 (Україна приєдналась до Конвенції).
- Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків, підписана в Локарно 08.10.1968 (зі змінами) (Україна приєдналась до Договору Законом № 684-VI від 17.12.2008).
- Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (підписана у Стокгольмі 14.07.1967 та змінена 02.10.1979).
- Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 (із змінами) (набуття чинності для України 25.12.1991).
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів Паризький Акт від 24.07.1971 (із змінами) (дата підписання: 24.07.1971, дата набрання чинності для України 25.10.1995).
- Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 (Україна приєдналась до Конвенції Законом № 738-XIV від 15.06.1999).
- Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 28.04.1977 (Україна приєдналась до Договору Законом № 474/96-ВР від 01.11.1996).
- Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків прийнятий у Мадриді 28.06.1989 (Україна приєдналась до Протоколу Законом № 1763-III від 01.06.2000).
- Найробський договір про охорону Олімпійського символу від 26.09.1981.
- Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, (Україна приєдналась до Договору Законом № 2733-III від 20.09.2001).
- Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12.1996 (Україна приєдналась до Договору Законом № 2732-III від 20.09.2001).
- Сінгапурський договір про право товарних знаків від 20.12.1996.
- Договір про патентне право від 01.06.2000 (Україна приєдналась до Договору Законом № 245-IV від 22.11.2002).
- Правила до Сінгапурського договору про право товарних знаків від 27.03.2006.
- УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони.
- Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Рисунок 1.2 – Міжнародні нормативні документи у сфері інтелектуальної власності

1.2. Визначення і поняття об'єктів інтелектуальної власності

Як зазначалося раніше, термін «інтелектуальна власність» виник у процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у сфері науки, виробництва, мистецтва і літератури. У найширшому розумінні інтелектуальна власність означає закріплені законодавством **права**, які є результатом інтелектуальної діяльності в цих сферах. У загальновживаному розумінні «**інтелектуальна власність**» – це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, визначених законодавством.

Тобто об'єктом права інтелектуальної власності може бути лише

Інтелектуальна власність – закріплені законодавством права на результати творчої, інтелектуальної діяльності людини, які відповідають встановленим вимогам.

нематеріальні об'єкти, які є результатом творчої, інтелектуальної діяльності. Причому, самі процеси розумової діяльності знаходяться за межами дії норм права. Однак, результати діяльності, що має елементи творчості, стають об'єктами правового впливу.

У Конституції України розмежовуються поняття інтелектуальної і творчої діяльності як різні види розумової діяльності, оскільки не будь-яка розумова діяльність є творчою.

Наприклад, учні загальних шкіл хоча й займаються розумовою діяльністю, але ця діяльність не є творчою, оскільки в більшості випадків вона спрямовується лише на споживання вже отриманих певних творчих результатів. Інтелектуальна ж діяльність відрізняється від простої творчої діяльності тим, що її результатом є об'єктами правової охорони, тобто об'єктами інтелектуальної власності. А оскільки поняття творчої діяльності є значно ширшим, ніж поняття інтелектуальної діяльності, кількість результатів творчої діяльності є значно більшим, ніж кількість об'єктів інтелектуальної власності.

Так в Україні не можуть отримати правову охорону такі об'єкти творчої діяльності, як фундаментальні наукові відкриття, що встановлюють нові закономірності, властивості та явища матеріального світу; математичні методи; методи організації й управління об'єктами господарювання тощо.

Таким чином, об'єктами інтелектуальної власності, яким надається правова охорона, можуть бути результати творчої, інтелектуальної діяльності, що відповідають вимогам чинного законодавства.

Відповідно до міжнародних норм результати інтелектуальної діяльності поділяються на дві основні категорії:

- ✓ твори літератури і мистецтва;
- ✓ технічні витвори.

Отже і творча діяльність поділяється на літературно-художню творчість і науково-технічну творчість, кожна з яких включає в себе велику кількість окремих видів інтелектуальної діяльності.

Цивільний Кодекс України визначає:

- ✓ поняття «право інтелектуальної власності» та відображає його співвідношення з правом власності на річ;
- ✓ об'єкти, суб'єкти права;
- ✓ зміст майнових і особистих немайнових прав інтелектуальної власності;
- ✓ підстави їх виникнення та умови використання об'єктів інтелектуальної власності і передачі прав на них;
- ✓ наслідки порушення права інтелектуальної власності і способи судового захисту.

Зокрема, стаття 420 ЦК України чітко визначає перелік **об'єктів** права інтелектуальної власності, до яких належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування напівпровідникових виробів;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення (зазначення походження товарів);
- комерційна таємниця.

Цей перелік не є вичерпним, і, на думку багатьох фахівців, може поповнюватися новими результатами творчої діяльності.

Умовно об'єкти права інтелектуальної власності можна поділити на чотири групи (рис. 1.3).

В точному значенні ці об'єкти не є результатами діяльності, але в правовому режимі вони також прирівнюються до об'єктів промислової власності. Щодо об'єкта права інтелектуальної власності – наукового відкриття – виключного права не виникає, воно визнається надбанням всього людства, тому визнавати його об'єктом права інтелектуальної власності можна лише умовно.

Рисунок 1.3 – Умовна класифікація об'єктів інтелектуальної власності

Незважаючи на різну природу названих об'єктів, усі вони у своїй основі **нематеріальні**. Але їх нематеріальний характер необхідно відрізняти від тих матеріальних об'єктів, у які втілюються результати творчої діяльності. Так об'єктами втілення літературних і художніх творів є книги, сценарії, картини тощо; об'єктами винаходів служать машини, вироби та речовини, а промислових зразків і торговельних марок – товари та послуги. Тобто інтелектуальна власність має **дуальний характер**. З одного боку, право, що виникає у творця на результат інтелектуальної діяльності, є подібним до майнових прав, і це забезпечує його власнику право розпоряджатися результатом творчої діяльності на свій розсуд. З іншого боку, особа, творчою працею якої створено результат інтелектуальної діяльності, володіє також і сукупністю особистих немайнових (моральних) прав (рис.1.4).

Рисунок 1.4 – Дуальна природа права інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності на той чи інший об'єкт творчої, інтелектуальної діяльності виникає, перш за все, в силу його створення за умови відповідності чинному законодавству: написання літературного твору, створення корисної моделі тощо. З метою правової охорони об'єктів інтелектуальної власності їх створювачам надаються виключні права. Це означає, що жодна особа, крім тієї, кому вони належать, не може використовувати ці об'єкти, не маючи відповідного дозволу особи, яка володіє виключними правами.

Причому, особисті немайнові права є **невідчужуваними**.

Тобто вони належать та можуть здійснюватися тільки особою, яка створила інтелектуальний продукт, і не можуть передаватися іншій особі. Особисті немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності є, як правило, чинними **безстроково**. Особа, яка має виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності, може використовувати цей об'єкт на свій власний розсуд, з дотриманням при цьому прав інших осіб.

Особливості особистого немайнового права:

- 1) не відділяється від автора (його не можна передати, подарувати тощо);
- 2) власником особистого немайнового права може бути тільки фізична особа;
- 3) не має терміну дії.

Майнові ж права інтелектуальної власності за загальним правилом є чинними протягом строків, встановлених Цивільним кодексом України, іншими законами чи договором. Вони можуть бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору, застави та інших зобов'язань.

Майнові права інтелектуальної власності можуть бути передані повністю або частково іншій особі. Конкретні умови передання майнових прав можуть бути визначені у відповідному договорі.

Право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам **спільно**, може здійснюватися за договором між ними. У разі відсутності такого договору право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, здійснюється спільно.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у **зв'язку з виконанням трудового договору**, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт,

створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, **створений за замовленням**, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Причому, особисті немайнові права інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності, а право власності на річ не залежить від права інтелектуальної власності (рис.1.5).

Рисунок 1.5 – Незалежність права власності на річ та право інтелектуальної власності

Також треба підкреслити, що особисті немайнові права інтелектуальної власності, як правило, є чинними безстроково.

Суб'єктами первинного присвоєння (рис. 1.6) об'єктів інтелектуальної власності є їх автори/творці.

Рисунок 1.6 – Суб'єкти права інтелектуальної власності

Подальші процеси розробки об'єктів інтелектуальної власності та їхня матеріалізація породжують відносини володіння. Однак володіння об'єктом інтелектуальної власності не може реально проявитися, тому що цей об'єкт ідеальний. А як тільки нематеріальний об'єкт стає відомим іншому індивіду, ця людина одразу стає його власником.

Тому деякі вчені стверджують, що об'єкт інтелектуальної власності не може бути приватною власністю, тому що він за своєю природою має суспільний характер. А коли його роблять власністю, він працює неефективно. *Наприклад, виробничі секрети, ноу-хау й інше дозволяють їх власнику виграти на ринку, але не роблять ефективнішим суспільне виробництво, оскільки монополія, як правило, призводить до стагнації.*

А такі об'єкти інтелектуальної власності, як винаходи,

промислові зразки та інші найбільш ефективно реалізуються будучи віднесеними до приватної власності. Таким чином, ринкові відносини переносяться у духовну сферу, де набувають ознак реальних економічних відносин. ***Ці перенесені в інтелектуальну сферу економічні відносини і є відносинами інтелектуальної власності.*** Таким чином, володіння, розпорядження і використання нематеріальних об'єктів приносить матеріальний дохід, який іноді є більшим, ніж використання речових об'єктів власності. А система відносин із приводу присвоєння засобів і результатів інтелектуальної діяльності, виражених і втілених у конкретних об'єктах, складає сутність інтелектуальної власності як економічної категорії.

1.3. Роль інтелектуальної власності в інформаційному суспільстві

Сьогодні світ вже перейшов ту незримую межу, коли у суспільстві на зміну матеріальному багатству приходить нове багатство – **знання**. Це означає, що настає нова доба в історії людства і нова формація – суспільство знань або інформаційне суспільство.

Давньогрецький мислитель Платон, ще за п'ять століть до нашої ери, вважав ідеальною державою таку, де панують знання.

Цієї формули особливо ретельно дотримуються розвинуті країни, які давно опанували ідею, що основу їхньої конкурентоспроможності складають не матеріальні ресурси, а сучасні знання і створені на їх основі технології виробництва. Наприклад, сьогодні всі найбільші виробники комп'ютерів переносять безпосередньо виробництво техніки до країн Азії. Натомість, одночасно з перенесенням виробництва «заліза» в інші країни, США докладають величезних зусиль аби люди, спроможні виготовляти інтелектуальний продукт, звідусіль з'їжджалися до Штатів. Про це свідчить, приміром, заява американського уряду про те, що ця країна готова видати візи кільком сотням тисяч

комп'ютерщиків. До речі, Болонський процес саме був викликаний конкуренцією за «збиранням мізків», бо з об'єднаної Європи до США від'їжджають 600 тисяч студентів та аспірантів, а до Європи мігрують лише 200 тисяч, у тому числі з України.

Взагалі, у двадцяти розвинених країнах, у яких сформувалась модель суспільного розвитку, що базується на інтенсивному продукуванні та використанні нових знань, і де працює 95 % учених світу, прибуток на душу населення зростає щорічно на 200 доларів, а в країнах, де науковців бракує – лишена 20 доларів¹⁰. Тому відповідно до чинного законодавства¹¹, одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей відкрите і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати кожній людині можливість певною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

Так за роки незалежності в Україні сформовано певні засади побудови інформаційного суспільства: прийнято ряд нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, запровадження електронного документообігу, захисту інформації.

Україна готує і має значну кількість висококваліфікованих фахівців з інформаційно-комунікативних технологій, математики, кібернетики; у країні постійно зростає та поновлюється парк комп'ютерної техніки, сучасних систем і засобів телекомунікації та зв'язку. Наша країна займає четверте місце у світі за кількістю програмістів. Їх щорічний випуск із понад трьохсот вищих навчальних закладів складає 10 тисяч спеціалістів.

¹⁰ Мікульонок О.І. Основи інтелектуальної власності. – К.: ІВЦ «Політехніка». – 2005. – 232 с.

¹¹ Закон України «Про захист економічної конкуренції» // Урядовий кур'єр. – 2001. – 21 березня.

Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу і можливостям України. На жаль, в міжнародних колах Україна сприймається переважно як країна, що постачає сировину та сільськогосподарську продукцію. Адже сьогодні спостерігаються тенденції зміни природи засобів виробництва, предмета і результатів праці: і першим, і другим, і третім стають інформація, знання, культурні і природні цінності. Найбільш значимими для прогресу стають нові унікальні ресурси: нові ідеї, ноу-хау тощо.

Найбільших успіхів в економіці сьогодні досягають ті країни та підприємства, які орієнтуються на використання високотехнологічних процесів і залучення освічених фахівців.

Головним фактором прогресу стають творчість, освіта, наука тощо, а не ті сфери, де здійснюється виробництво матеріальних благ. На перший план висувається не власність на засоби виробництва, а *інтелектуальний капітал й інвестиції в нього*. Тобто в умовах інформаційного суспільства та ринкової економіки основними ресурсами під час виробництва конкурентоспроможної продукції стають знання, інформація та компетентність персоналу, які втілюються в інтелектуальний капітал (рис.1.7).

Стаття 1 Закону України «Про інформацію» визначає **інформацію** як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Однак одна й та ж інформація може по-різному усвідомлюватися окремими індивідуумами залежно від їх здібностей, навичок і мотивації. І ті працівники, які здатні краще і швидше використовувати загальнодоступну інформацію, мають суттєву перевагу в умовах інформаційного суспільства.

Рисунок 1.7 – Переваги, які надає інтелектуальна власність підприємству

Така здатність до сприйняття, усвідомлення та ефективного використання доступної інформації визначає компетентність певного працівника. А знання охоплюють всю сукупність здібностей, навичок і відомостей, що використовуються індивідумом для розв'язання конкретних завдань, а також дозволяють чітко обирати необхідну інформацію, правильно її інтерпретувати та ефективно використовувати у своїй творчій діяльності. Інтелектуальний капітал визначає сукупність знань, яка має економічну цінність, і використовується у різних сферах діяльності з метою одержання доходів. Саме інтелектуальний капітал підприємств, установ та організацій дає їм можливість проводити ефективну інноваційну політику, забезпечуючи тим самим довгострокову конкурентну перевагу.

Таким чином, поява інтелектуальної власності як економічної категорії є цілком пов'язаною з науково-технічною революцією, сутність якої полягає в зміні ролі людини в процесі виробництва і споживання. А в умовах постіндустріальної економіки та інформаційного суспільства усі передові країни роблять акцент на збільшення частки інтелектуальної складової у собівартості випущеної продукції, а інтелектуальна власність сьогодні стає одним з найважливіших стимуляторів розвитку суспільства.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Що таке творчість?
2. Як історично формувалася інтелектуальна власність?
3. Назвіть об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Надайте характеристику об'єктів права інтелектуальної власності за групами, на які умовно розподілено всі об'єкти.
5. Що є основними майновими та немайновими правами творців інтелектуальної власності?
6. Вкажіть суб'єктів права інтелектуальної власності.

Розділ 2. ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Система законодавства з питань інтелектуальної власності

Правові засади здійснення творчої діяльності людини й охорона її результатів закладені в Конституції України¹², яка проголошує свободу літературної і художньої творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів громадян, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Більш ретельно відносини у сфері інтелектуальної діяльності регулюються цілою низкою нормативно-правових актів, центральне місце серед яких займає Цивільний кодекс України (далі ЦКУ)¹³, Книга четверта якого містить загальні і спеціальні норми права інтелектуальної власності (рис. 2.1).

Конституція України

ст. 41 Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

ст. 54 Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

¹² Конституція України. – Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141

¹³ Цивільний кодекс України: Коментар. – Харків: ТОВ "Одіссей", 2003. – 856 с.

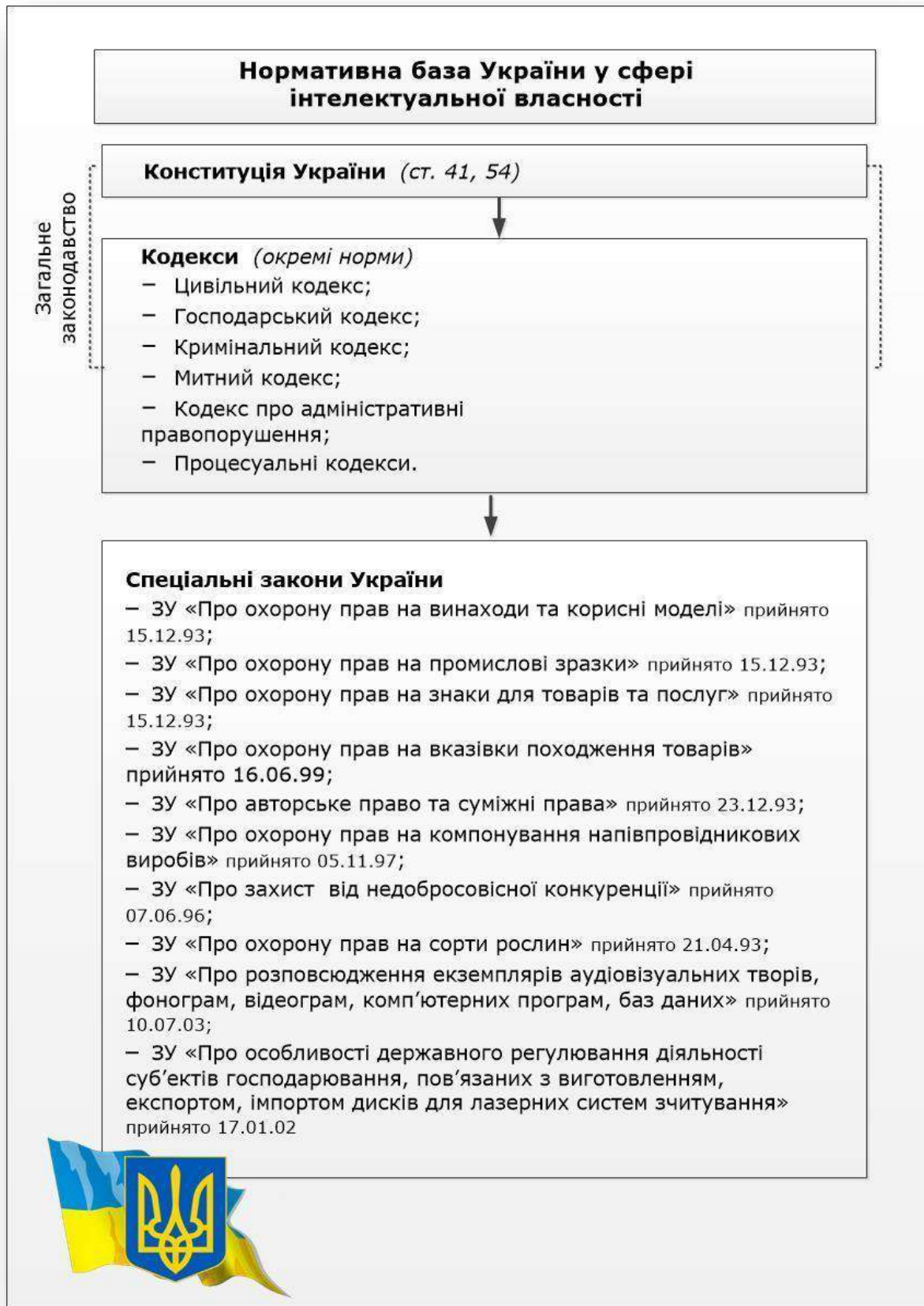

Рисунок 2.1 – Вітчизняне законодавство у сфері інтелектуальної власності

На основі Конституції України та прийнятих законів компетентні органи в останні роки прийняли багато підзаконних нормативно-правових актів з метою оперативного регулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності. За допомогою цих нормативно-правових актів:

- визначаються конкретні завдання, права і обов'язки, повноваження та відповідальність учасників цих відносин;
- формуються основні лінії взаємодії між різними елементами системи державного управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Як приклад можна навести Постанову КМУ від 16 лютого 2000 року «Про утворення міжвідомчого комітету з проблем захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності», якою закладено засади взаємодії органів виконавчої влади, прокуратури та громадських формувань у проведенні заходів, спрямованих на запобігання і припинення порушень законодавства у сфері інтелектуальної власності;
- передбачаються юридичні гарантії охорони встановленого порядку відносин;
- конкретизуються норми вищої юридичної сили. Наприклад, Наказом Міністерства освіти і науки від 11 березня 2002 року було затверджено інструкції про видачу патентів України на секретні винаходи, які охороняються авторськими свідоцтвами СРСР, що видано на конкретизацію законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про державну таємницю».

Крім того, індивідуальні відносини, пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності, врегульовуються також **договорами цивільно-правового характеру**, які укладаються між особою, що володіє виключними правами, та користувачем інтелектуального продукту.

Частиною національного законодавства України є також **міжнародні договори** в сфері інтелектуальної власності, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Причому, якщо у такому договорі містяться інші правила, ніж ті, що

встановлені відповідним національним актом цивільного законодавства, то застосовуються правила відповідного міжнародного договору.

Стрімке поширення інтелектуальної власності та зростання її економічного значення, як на рівні конкретних юридичних або фізичних осіб, так і на державному та світовому рівні, обумовили необхідність створення механізмів міжнародного забезпечення, регулювання та захисту прав. З цією метою були підписані Конвенції та нормативні документи, які стали основним джерелом міжнародного права, та створено спеціалізовані Міжнародні союзи з охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Авторське право

1. Бернська конвенція¹⁴. У вересні 1886 року в м. Берн було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів. У зв'язку з досягненнями технічного прогресу та з метою вдосконалення, Конвенцію декілька разів було переглянуто. Останній перегляд відбувся у 1971 році в Парижі.

В преамбулі Бернської конвенції зазначено її мету – охороняти настільки ефективно і однаково, наскільки це можливо, права авторів на їх літературні та художні твори.

Бернська конвенція відкрита для всіх країн. Приєднуючись до неї, держава стає повноправним членом Бернського союзу, що надає право на право голосу та автоматичне членство у Координаційному комітеті ВОІВ. Україна приєдналась до Бернської конвенції 25 жовтня 1995 року. Бернська конвенція була побудована на принципах, які використовуються і досі:

- ✓ національний режим – твори, що з'явилися на світ в країнах – членах Союзу, можуть отримати у всіх інших країнах-учасницях таку ж охорону, які ці країни надають своїм громадянам;
- ✓ автоматична охорона – національний режим не залежить від будь-яких формальних умов, тобто

¹⁴ Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051

охорона надається автоматично без реєстрації чи депонування;

- ✓ незалежність охорони – володіння наданими правами та їх здійснення не залежить від існування охорони в країні походження твору.

2. Всесвітня конвенція про авторське право¹⁵
(Всесвітня конвенція) була прийнята у 1952 році в Женеві. Колишній СРСР приєднався до Всесвітньої конвенції 25 травня 1973 року, Україна є членом Конвенції також з цього моменту. В конвенції визначаються об'єкти охорони, принцип національного режиму, суб'єкти та строки охорони, виключне право напереклад, а також знак охорони авторського права.

3. Договір ВОІВ про авторське право¹⁶ (ДАП) укладено в Женеві 20 грудня 1996 року. Договір є відкритим для країн-учасниць ВОІВ і Європейського співтовариства. Україна є членом Договору ВОІВ з 6-го березня 2002 року.

Необхідність підписання ДАП була викликана у зв'язку з сучасними технологіями і неврегульованими раніше правами. Так, серед об'єктів, які охороняє авторське право, є комп'ютерні програми, незалежно від форми і способу їх втілення; компіляція даних або іншої інформації у будь-якій формі, що становлять собою результат інтелектуальної творчості. Договір розглядає такі права авторів – право на розповсюдження, прокат і на право доведення до загального відома. Серед розділів Договору є розділ щодо захисту електронної інформації про управління правами. Маємо на увазі інформацію, що ідентифікує автора, твір, інформацію про умови використання твору.

Суміжне право

До міжнародних джерел, що регулюють суміжні права виділяють такі:

¹⁵ Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052

¹⁶ Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770

1. Римська конвенція¹⁷ про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) була прийнята 26 жовтня 1961 р. Україна є учасником Конвенції з 12 червня 2002 року. Римська конвенція встановлює:

- ✓ національний режим охорони;
- ✓ охорону виконавців від дій, на які вони не давали згоди (наприклад, передача в ефір або доведення до загального відома живого виконання);
- ✓ охорона прав виробників фонограм та організацій ефірного мовлення.

Конвенція встановлює строк охорони суміжних прав у 20 років¹⁸ з моменту, коли було зроблено запис, відбулося «живе» виконання або відбулася передача в ефір.

2. У 1972 році було прийнято **Женевську конвенцію** про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (Конвенція про фонограми). Конвенція є відкритою для всіх країн-учасниць ООН, Україна приєдналась 18-го лютого 2000 року. Конвенція передбачає обов'язок кожної учасниці охороняти інтереси виробника фонограм, що є громадянином іншої договірної держави. Таку охорону надають відповідно до законодавства в галузі авторського і суміжного права, законодавства про недобросовісну конкуренцію та кримінального права.

3. Договір ВОІВ про виконання і фонограми¹⁹ (ДВФ) укладено 20-го грудня 1996 року. Україна приєдналась до договору 20-го травня 2002 року. Договір стосується прав інтелектуальної власності виконавців та виробників фонограм та надає їм такі види майнових прав:

- ✓ право на відтворення – виключне право дозволяти

¹⁷ Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763

¹⁸ Хоча Україна і підписала Римську конвенцію, проте строк дії майнових прав на об'єкти суміжного права становить 50 років з 1 січня року, який спливає за роком створення об'єкту.

¹⁹ Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769

пряме або опосередковане відтворення фонограм будь-яким способом і в будь-якій формі;

- ✓ право на розповсюдження – виключне право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників фонограм шляхом продажу або іншого передання права власності;
- ✓ право на прокат – виключне право дозволяти комерційний прокат для публіки оригіналу і примірників фонограм, як це дозволено національним законодавством країн-учасниць;
- ✓ право зробити записані виконання доступними – виключне право дозволяти доведення до загального відома будь-якого виконання, записаного як фонограма, щоб публіка мала до них доступ у будь-який час та з будь-якого місця (через систему Internet або Web-TV). Договір встановлює строк 50 років для захисту виконання і фонограм.

4. Пекінський договір²⁰ набрав чинність 28-го квітня 2020 року, через три місяці після приєднання до нього 30-го учасника в особі Індонезії. *Договір був прийнятий державами -членами ВОІВ у 2012 році на Дипломатичній конференції, організованій урядом Китаю в Пекіні, що і пояснює назву цього документа.* Він стосується забезпечення прав інтелектуальної власності виконавців аудіовізуальних творів, зокрема він надає бенефіціарам п'ять видів виключних майнових прав на їх виконання, записані в аудіовізуальному форматі:

- ✓ право на відтворення;
- ✓ право на поширення;
- ✓ право на прокат;
- ✓ право на доведення до загального відома;
- ✓ право на ефірне мовлення і сповіщення для загального відома.

²⁰ Основные положения Пекинского договора по аудиовизуальным исполнениям (2012 г.) року [Електронний ресурс] – Режим доступу:

https://www.wipo.int/treaties/ru/ip/beijing/summary_beijing.html

Промислова власність

Система міжнародних джерел патентного права складається з таких найважливіших актів.

1. Паризька конвенція²¹ про охорону промислової власності (Паризька конвенція) була прийнята в Парижі у 1883 році. Мета Конвенції – утворення Союзу охорони промислової власності і встановлення єдиних для країн-учасниць правил надання правової охорони таким об'єктам промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки і знаки обслуговування, фірмові найменування, зазначення походження або найменування місця походження товару, а також запобігання недобросовісної конкуренції. Україна є членом Паризької конвенції з 25-го грудня 1991 року. В Конвенції регламентуються питання принципу:

- ✓ національного режиму;
- ✓ права пріоритету;
- ✓ принцип незалежності патентів;
- ✓ право винахідника на ім'я;
- ✓ видача примусових ліцензій;
- ✓ тимчасова охорона патентоспроможних винаходів, корисних моделей та промислових зразків.

2. Гаазька угода²² про міжнародне депонування промислових зразків була прийнята в рамках Паризької конвенції 6 листопада 1925 року. Мета Угоди – спростити міжнародне депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування Міжнародним бюро ВОІВ.

3. Будапештський договір²³ про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури (Будапештський договір) укладено у 1977 році. Україна є учасницею договору з 2 липня 1997 року. Розробка і укладення

²¹ Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123

²² Гаазький Акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_132

²³ Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_039

Будапештського договору було пов'язано із бурхливим розвитком мікробіології та складнощами ідентифікації і визначення новизни штамів мікроорганізмів. Мета Договору полягає в обов'язковому депонуванні зразка мікроорганізму в кожній країні, де запитують його охорону. Міжнародним органом депонування є наукова установа, здатна здійснити збереження мікроорганізмів. Така установа набуває статусу міжнародного органу депонування, і сьогодні у світі таких установ 33 (з них три знаходяться в Російській Федерації).

4. Страсбурзька угода²⁴ про Міжнародну патентну класифікацію (Угода про МПК) була прийнята у 1971 році. Дана Угода передбачає утворення і подальшу координацію роботи щодо періодичного перегляду Міжнародної патентної класифікації. Дана класифікація охоплює всі галузі знань, об'єкти яких можуть мати правову охорону. МПК побудовано на двох принципах: предметно-тематичному і функціональному. Функціональний підхід розділяє винаходи по їх суті, галузевий – за можливою галуззю застосування класифікаційна система розподілена на 8 розділів, що складаються з 67000 рубрик. Розділи позначаються літерами латинського алфавіту:

- А – Задоволення природних потреб людини.
- В – Різноманітні технологічні процеси.
- С – Хімія, металургія.
- Д – Текстиль, папір.
- Е – Будівництво, гірничі справи.
- Ф – Механіка, освітлення, топлення, двигуни і насоси, зброя і боєприпаси, вибухові роботи.
- Г – Фізика.
- Н – Електрика.

Класифікація є необхідною для полегшення пошуку патентних документів з метою визначення попереднього рівня техніки.

²⁴ Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001

5. Локарнську угоду²⁵ про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків було укладено 8-го жовтня 1968 року. Угода складається з переліку класів (32) і підкласів (223), алфавітного переліку товарів (6600 записів).

6. Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРІПС)²⁶ була укладена у 1994 році і є обов'язковою для всіх учасників Всесвітньої торгової організації. Угоду ТРІПС побудовано на принципах:

- ✓ встановлення стандартів охорони і здійснення прав на інтелектуальну власність;
- ✓ надання національного режиму охорони;
- ✓ надання режиму найбільшого сприяння;
- ✓ дотримання міжнародних конвенцій щодо охорони прав інтелектуальної власності.

У країнах-учасницях ВТО встановлюються мінімальні стандарти щодо охорони і здійснення права інтелектуальної власності – об'єкти авторського і суміжного права, винаходи, промислові зразки, товарні знаки, географічні найменування, компонування напівпровідникових виробів, комерційнутаємницю. Угода встановлює чіткі стандарти захисту прав інтелектуальної власності та заходи щодо примусового виконання цих прав.

Систему міжнародних відносин, що склалася в світі в галузі охорони інтелектуальної власності, об'єднано у рамках **Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)**.

ВОІВ²⁷ є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, і на сьогодні в ній перебуває 193 держави²⁸. Штаб-квартира

²⁵ Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b07

²⁶ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018

²⁷ Сайт Міжнародної Організації Інтелектуальної Власності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/index.html>

²⁸ Відомості станом на квітень 2020 року. Кількість членів змінюється. Показники можна знайти на офіційному сайті ВОІВ <https://www.wipo.int/members/en/>

організації знаходиться у Женеві. Діяльність ВОІВ спрямовано на:

- ✓ розробку нових міжнародних угод і проєктів по гармонізації національних законодавств;
- ✓ забезпечення міжнародної реєстрації ряду об'єктів інтелектуальної власності;
- ✓ збір та розповсюдження технічної, наукової та іншої інформації.

2.2. Функції та структура державної системи інтелектуальної власності

Відповідальність за здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Україні покладено на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України²⁹, якому підпорядковуються інші підприємства (рис.2.2).

Рисунок 2.2 – Схема державних органів з питань інтелектуальної власності

Міністерство виконує багато функцій, *наприклад,*

²⁹ Сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства - <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=bb27fb37-4305-4686-9ea0-995d1c10f028&tag=DerzhavnaSluzhbaIntelektualnoiVlasnosti>

управління та проведення єдиної державної політики у сфері охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Воно здійснює роботи по удосконаленню нормативно-правової бази, контролює дотримання чинного законодавства в цій сфері, підтримує міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності, забезпечує умови щодо введення інтелектуальної власності до господарського обігу, координує роботи з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності, взаємодіє з громадськими організаціями, які опікуються інтелектуальною власністю.

Виконання конкретних функцій у цій сфері Міністерство делегувало створеному у червні 2020 року **Національному органу інтелектуальної власності (НОІВ)**³⁰. Він є органом державної системи правової охорони інтелектуальної власності, визнаний на національному рівні, що здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені законодавством та статутом. Основними видами діяльності НОІВ є:

- наукові дослідження в сфері інтелектуальної власності;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності. Реалізацію завдання покладено на Академію інтелектуальної власності, яка планує здійснювати навчання таких фахівців;
- створення центрів підтримки технологій та інновацій (Technology and Innovation Support Center – TISC), відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17-го січня 2018 р.
- сприяння розробці Національної Стратегії інтелектуальної власності.

Головною функцією **Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатенту)**³¹ є здійснення експертизи заявок на об'єкти інтелектуальної власності³². Укрпатент має філію, що надає патентно-інформаційні послуги з питань набуття та реалізації прав на об'єкти промислової

³⁰ Сайт національного офісу інтелектуальної власності - <http://nipo.gov.ua/>

³¹ Сайт ДП «Український інститут промислової власності» - <https://ukrpatent.org/uk>

³² наразі НОІВ функціонує на базі Укрпатенту

власності. Головними завданнями Укрпатенту є:

- приймання заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, проведення експертиз заявок на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності і змін їх правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей;
- участь у розробці пропозицій формування державної політики в сфері охорони промислової власності, заходів щодо її реалізації та здійснення цих заходів;
- участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства в сфері охорони промислової власності;
- забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України в сфері охорони промислової власності, участь у підготовці та укладанні міжнародних договорів України з питань промислової власності;
- участь в організації підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань охорони промислової власності;
- забезпечення здійснення державної реєстрації договорів про передачу права власності на об'єкти промислової власності, та договорів про видачу дозволу (ліцензійних договорів) на їх використання;
- забезпечення функціонування патентно-інформаційної бази, необхідної для проведення експертизи, та довідково-пошукового апарату;
- забезпечення юридичних та фізичних осіб інформацією про об'єкти промислової власності;
- участь у судових справах стосовно об'єктів промислової власності;
- проведення науково-дослідних робіт і підготовки пропозицій з питань удосконалення методології проведення експертизи, підвищення її якості, юридичного та технологічного забезпечення експертиз.

Головною функцією **Українського агентства з авторських і суміжних прав (УААСП)** є колективне управління

правами авторів. УААСП, за бажанням автора, здійснює державну реєстрацію об'єктів авторського права і суміжних прав та видає автору охоронний документ – свідоцтво. Українське агентство з авторських і суміжних прав здійснює:

- оформлення матеріалів державної реєстрації авторських та суміжних прав;
- реєстрацію правовласників та об'єктів охорони авторських прав;
- укладення з користувачами ліцензійних угод на відповідне використання об'єктів інтелектуальної власності – музичних, драматичних, літературних, аудіовізуальних, візуальних (скульптура, графіка, живопис, фотографія) творів;
- збір, розподіл та виплата авторської винагороди;
- проведення розрахунків з авторами інших країн світу, неурядовими та іншими організаціями за угодами зарубіжними авторськими товариствами про взаємне представництво інтересів;
- ведення обліку користувачів авторських і суміжних прав;
- проведення заходів щодо запобігання порушенню прав авторів і власників суміжних прав;
- правовий захист авторських прав.

УААСП також здійснює співробітництво з іноземними видавцями щодо перекладу та видання іноземними мовами і розповсюдження в усьому світі українських наукових і науково-прикладних журналів, періодичних видань, учбових посібників та літератури, книг з питань історії та культури.

Державне підприємство «Інтелзахист» створено з метою удосконалення організації видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм, комп'ютерних програм, баз даних, а також посилення захисту прав інтелектуальної власності та попередження правопорушень у цій сфері. Основними завданнями цього підприємства є:

- організація ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних;

- забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних;
- участь у реалізації державної політики щодо легалізації програмного забезпечення;
- здійснення інших заходів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (SFII)³³. Установу утворено з метою здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектора економіки, підвищення вітчизняного потенціалу з експорту продукції, що виробляється на підприємствах галузей національної економіки, захисту та підтримки національного товаровиробника

Інститут інтелектуальної власності і права виконує функцію підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності. Він готує спеціалістів і магістрів за спеціальністю «Інтелектуальна власність», кандидатів у патентні повірені та професійних оцінювачів прав на об'єкти права інтелектуальної власності, а також підвищує кваліфікацію патентознавців, суддів, викладачів вищих та загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців силових відомств тощо. Міністерством освіти і науки України інститут акредитовано за IV рівнем акредитації.

Окрім того, в Україні існує багато **громадських організацій**, які переймаються питаннями інтелектуальної власності. Серед них – Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності. Вона має міжвідомчий характер і сприяє доведенню основних проблем, що існують у сфері інтелектуальної власності, до відома законодавчої та виконавчої гілок влади.

Товариство винахідників і раціоналізаторів України займається популяризацією винахідницької діяльності, надає

³³ Сайт Державної інноваційної фінансово-кредитної установи - <https://www.sfii.gov.ua/>

винахідникам і раціоналізаторам певну допомогу в їх діяльності.

Українська асоціація власників товарних знаків опікується інтересами правовласників торговельних марок.

Особливе місце серед них займає Всеукраїнська асоціація патентних повірених, оскільки, як вже підкреслювалося, створення нового продукту інтелектуальної праці не завжди означає створення об'єкта інтелектуальної власності. Тож головними завданнями патентних повірених є забезпечення отримання клієнтом-заявником охоронних документів, а в подальшому – використання їх для захисту прав клієнта. Щоб отримати охоронний документ, який підтверджує право на виняткову власність (для винаходів і корисних моделей – патент, промислових зразків, торговельних марок, авторських прав – свідоцтво), слід подати заявку – спеціальним чином підготовлений комплект документів, сплатити державні збори, пройти експертизу. Дії, пов'язані з одержанням та охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, є досить складними і є платними. Мінімальні розміри гонорарів, рекомендовані Всеукраїнською асоціацією патентних повірених, наведено у *Додатку Б*. Цей процес іноді тягнеться декілька років, а його ефективність багато в чому залежить від кваліфікації патентного повіреного.

До того ж слід додати, що в Україні реєстрацію промислових зразків, торговельних марок тощо провадять за рахунок коштів авторів/заявників. Із десятків тисяч зареєстрованих винаходів, промислових зразків і корисних моделей в Укрпатенті не всі пройшли перереєстрацію в Європейському патентному відомстві та отримали визнання як міжнародні об'єкти інтелектуальної власності. Причина тут одна. Для того, щоб отримати міжнародну охорону, винахіднику/заявнику необхідно витратити біля 10 тис доларів. Державні ж та комерційні структури, в яких працюють автори та творці, не завжди можуть фінансувати такі реєстраційні збори та патентні мита. Але слід пам'ятати, що запатентовані в інших країнах винаходи у майбутньому могли б забезпечити в тисячу разів більші прибутки.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Вкажіть основну правову базу, що регулює відносини в сфері інтелектуальної власності.
2. Які функції виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності?
3. Охарактеризуйте міжнародні конвенції, які регулюють відносини в сфері авторського права.
4. Назвіть міжнародні конвенції та договори, що присвячені питанням суміжних прав, надайте їм характеристику.
5. З яких найважливіших актів складається система міжнародних джерел патентного права?
6. Охарактеризуйте угоду з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС)?
7. Що собою являє державна структура охорони інтелектуальної власності? Назвіть її основні складові та визначте їх функції.

Розділ 3. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Поняття та джерела права промислової власності

За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності всі результати творчої діяльності, які не входять до поняття «авторське право та суміжні права», складають у широкому значенні перелік об'єктів промислової власності. Промислова власність (рис.3.1) насамперед характеризується тим, що її основні об'єкти знаходять застосування у промисловій діяльності, наприклад, винаходи, промислові зразки, корисні моделі, комерційна таємниця тощо.

Рисунок 3.1 – Об'єкти права промислової власності

Окрім того, до промислової власності традиційно відносять засоби індивідуалізації продукції, робіт і послуг (*комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення*). Більш того, відповідно до принципів Паризької конвенції, до об'єктів промислової власності включають інші нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (*породи тварин і сорти рослин, komponування напівпровідникових виробів тощо*).

Право промислової власності регулює суспільні відносини щодо створення, використання та оформлення прав на результати науково-технічної творчості переважно у сфері техніки та технології.

Правова охорона об'єктів промислової власності починається після внесення до державного Реєстру та видачі охоронних документів – **патентів або свідоцтв**, законодавство України про промислову власність не передбачає надання правової охорони лише за фактом створення того чи іншого об'єкта.

Значну групу видів інтелектуальної творчої діяльності складає науково-технічна, на підставі досягнень якої саме і створюються необхідні засоби та знаряддя виробництва. Ця сфера творчої діяльності охоплює науково-дослідну діяльність, що стосується техніки і технологій. Таким чином, науково-технічна, винахідницька та раціоналізаторська діяльність, проектно-конструкторські роботи, інші види творчої праці, спрямовано на створення нових промислових зразків, нових товарів, послуг тощо. Поняття «**науково-технічна діяльність**» є ширшим, ніж поняття «**промислова власність**», хоча в них є багато спільного. Наприклад, винахід є результатом науково-технічної діяльності і одночасно об'єктом промислової власності. Однак не всі результати науково-технічної діяльності автоматично стають об'єктами промислової власності з тих чи інших причин, отже і не отримують належної правової охорони. Наприклад, якщо сутність нового винаходу було розголошено більш ніж за рік до

подання заявки на патентування, то такий винахід вже не підлягає патентуванню і не може бути об'єктом промислової власності, але залишається результатом науково-технічної діяльності. Більш того, деякі об'єкти промислової власності з тих чи інших причин можуть бути взагалі не запатентованими. В цьому випадку вони також випадають із кола об'єктів правової охорони. Таким чином, певні результати творчої науково-технічної діяльності не підлягають правовій охороні, і на них не розповсюджується право промислової власності.

Але з огляду на глобальний характер і зростаючу активність промислової власності система управління нею не може концентруватися, головним чином, на підтримці й розвитку охорони прав.

Головне завдання державної політики у науково-технічній сфері полягає у використанні результатів інтелектуальної діяльності в інтересах технічного і технологічного переозброєння виробництва. Інноваційна спрямованість цієї політики, у свою чергу, є інструментом реалізації вказаного завдання, а державна політика у сфері промислової власності – з'єднуючою ланкою між процесами створення результатів інтелектуальної діяльності та їх використання в нових об'єктах техніки і технології.

В Україні науково-технічна діяльність та право на її результати регулюється:

- ✓ Конституцією України;
- ✓ Цивільним кодексом;
- ✓ ЗУ «Про наукову та науково-технічну діяльність»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на зазначення походження товарів»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин»;
- ✓ ЗУ «Про племінну справу у тваринництві»;
- ✓ ЗУ «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» та інші.

3.2. Винаходи та корисні моделі

Визначення термінів

Замість епіграфа – історія про те, як спостережливість та креативність дозволили заробити автору усім знайомі іграшки «Веселка» Річарду Джеймсу та його родині 3 млрд доларів. Ідея створення іграшки прийшла йому в голову у 1943 році випадково, у той час Річард Джеймс працював над кріпленням вантажу до військових кораблів. Одного разу він

побачив як пружина впала і «пішла» по східцях. Це перетікання його вразило і виникла ідея створення такої дитячої іграшки. У січні 1947 року Джеймс отримав патент США на свій винахід (№ 2,415,012), а його дружина Бетті Джеймс придумала назву іграшки «Slinky», яку було зареєстровано як торговельну марку (свідоцтво №71494073).

P.S. Для того щоб створювати винаходи, які потім принесуть мільйони, не обов'язково бути генієм подібно Енштейну, а просто бути спостережливим, творчим та піклуватися про свої права на інтелектуальну власність.

Найпоширенішим об'єктом промислової власності є винахід. **Винахід, корисна модель** (далі КМ) – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в будь-якій сфері технології, що відповідає вимогам патентоздатності.

Коли Ви чуєте про винахід, що саме Вам спадає на думку? Зазвичай людина відразу уявляє собі щось масштабне, за типом винайдення колеса, парового двигуна, адронного колаедрa чи мережі Інтернет. Проте, винаходи можна розділити на дві групи:

1. *Револьюційні* – це винаходи, які змінили сприйняття світу, розподіл праці тощо. Їм передують велика праця вчених, винахідників, які створювали передумови до прориву у техніці або технології.

2. *Еволюційні* – послідовне вдосконалення існуючого об'єкта.

Наприклад, винайдення автомобіля у 1768 році відбулося разом з винайденням паросилових машин - це революційний винахід. А далі відбувалося вдосконалення конструкції автомобіля. Революційний винахід двигун внутрішнього згорання обумовив появу у 1806 році автомобілів з

двигуном внутрішнього згорання. Інколи людство буває не готовим до появи нового, незрозумілого результату інтелектуальної діяльності, і тоді використання винаходу відкладається на деякий термін. Продовжуючи тему автомобілів... авто, які могли працювати на електриці, з'явилися ще на початку ХХ століття, однак лише загострення екологічної ситуації та безконтрольне видобування корисних копалин пришвидшили розробку, випуск та використання електромобілів.

Винахід – це нове технічне, технологічне рішення, яке відповідає умовам патентоспроможності.

Об'єктом винаходу можуть бути (ст.6 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):

- 1) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо);
- 2) спосіб.

Розмежування об'єктів винаходу має важливе правове значення, оскільки вид об'єкта визначає обсяг прав володільця об'єкта промислової власності, специфіку контрафактних дій тощо.

До **пристроїв** як об'єктів винаходу (КМ) належать машини, конструкції, механізми, прилади тощо. Пристрій має такі ознаки:

- наявність конструктивного елемента чи групи

конструктивних елементів;

- наявність зв'язків між цими конструктивними елементами;
- взаємне розташування цих елементів;
- форма виконання елемента (елементів) або пристрою в цілому;
- форма виконання зв'язків між елементами;
- параметри та інші характеристики елемента (елементів) та їх взаємозв'язок;
- матеріали, з якого виготовлено елемент (елементи) або пристрій у цілому;
- середовище, що виконує функцію елемента.

Речовиною є штучно створене матеріальне утворення, що характеризується новизною сукупності взаємозалежних елементів. До речовин відносять: індивідуальні хімічні сполуки (високомолекулярні сполуки та об'єкти генної інженерії); композиції (суміші, сплави тощо); продукти ядерних перетворень (нові ізотопи тощо).

Штами мікроорганізмів, культури кліток чи тварин – є сукупністю органічних клітин, що мають однакові стійкі ознаки. Штами є основою біотехнологій, і створення нових штамів означає визначення умов їх вирощування, встановлення параметрів середовища, яке забезпечує їх збереження та ріст.

До **способів** як об'єктів винаходів належать процеси виконання дій над певним матеріальним об'єктом, що виконуються у визначеній послідовності з дотриманням певних правил та режимів.

Об'єктами винаходу **не можуть бути** (ст. 6 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):

- 1) сорти рослин і породи тварин;
- 2) біологічні у своїй основі процеси відтворення рослин і тварин, що не належать до небіологічних та мікробіологічних процесів, а також продукти таких процесів;
- 3) компонування напівпровідникових виробів;
- 4) результати художнього конструювання;
- 5) хірургічні чи терапевтичні способи лікування людини або

тварини, способи діагностики організму людини або тварини. Дія цього положення не поширюється на продукти (речовини або композиції), що застосовуються в діагностиці або лікуванні;

6) процеси клонування людини;

7) процеси змінювання через зародкову лінію генетичної ідентичності людей;

8) використання людських ембріонів для промислових або комерційних цілей;

9) процеси змінювання генетичної ідентичності тварин, які можуть спричинити їх страждання без будь-якої істотної медичної користі для людей або тварин, а також тварин, виведених внаслідок такого процесу;

10) людський організм на різних стадіях його формування та розвитку, а також просте виявлення одного з його елементів, зокрема послідовності або частини послідовності гена. Дія цього положення не впливає на надання правової охорони винаходу, об'єктом якого є елементи людського організму поза організмом або одержані в інший спосіб, із застосуванням технічного процесу, включаючи послідовність чи часткову послідовність гена, якщо навіть структура цього елемента є ідентичною структурі природного елемента;

11) продукт або процес, який стосується рослини чи тварини, використання якого обмежується певним сортом рослин чи певною породою тварин;

12) продукт або процес, який стосується природного біологічного матеріалу, не відокремленого від свого природного середовища, або що не є продуктом технічного процесу. Крім того, правова охорона не надається результатам творчої діяльності, що суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі.

Згідно із ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» **корисна модель** являє собою нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою, яке повинно мати явно виражені просторові форми. Такі форми повинні характеризуватися

не лише наявністю нових елементів і зв'язків між ними, але й оригінальною формою виконання цих елементів та їх певним взаємним розташуванням. Чинне законодавство відносить до об'єктів корисної моделі:

- 1) пристрій;
- 2) процес.

Наприклад, державна реєстрація КМ на спосіб:

1) патент України на корисну модель №141920 «Спосіб формування покриття на зношувальних поверхнях деталей» (дата видачі патенту 27.04.2020р.);

2) патент України на корисну модель № 141927 «Спосіб виготовлення ароматичного саше» (дата видачі патенту 27.04.2020р.);

3) патент України на промисловий зразок № 141617 «Спосіб дистанційного моніторингу об'єктів садово-паркового господарства» (дата видачі патенту 27.04.2020р.).

Критерії охороноздатності винаходів (КМ)

Для того, щоб отримати правову охорону, винаходи, корисні моделі повинні відповідати встановленим законодавством умовам охороноздатності (патентоспроможності) (рис. 3.2).

Критерії охороноздатності (патентоспроможності) – це властивість, якої набуває об'єкт господарської діяльності, його складові частини в разі відповідності умовам надання правової охорони винаходу, корисної моделі, промислового зразку та іншим об'єктам промислової власності згідно з чинним законодавством держави.

Рисунок 3.2 – Критерії патентоспроможності для об'єктів патентного права

Новизна. Винахід (КМ) є новим, якщо він не є частиною рівня техніки та має абсолютну світову новизну, обумовлену датою подачі заявки. Рівень техніки визначається за всіма джерелами інформації, що є загальнодоступними в Україні та закордонних державах до дати пріоритету винаходу. Експерт, який перевіряє заявку на відповідність критеріям патентоспроможності у процесі перевірки на новизну, опирається на вже існуючі патенти та подані міжнародні заявки і дані з доступної науково-технічної літератури.

Промислова придатність. Визначаючи промислову придатність винаходу (КМ), об'єкт розглядається з двох аспектів:

1) чи може він бути використаним у промисловості, сільському господарстві, сфері охорони здоров'я та інших галузях економіки;

2) чи можна об'єкт реалізувати у вигляді фізичної (матеріальної) моделі. *Яскравим прикладом, застосування даного підходу є те, що в Україні (і світі) на даний час не можна отримати патент на вічний двигун, оскільки існують лише*

теорії, концепції, розробки, однак не має робочої моделі вічного двигуна, а значить він не є промислово придатним.

Винахідницький рівень. Даний критерій не застосовується до корисних моделей. Винахід має винахідницький рівень, якщо він для спеціаліста явно не є наслідком рівня техніки. Цей критерій доволі суб'єктивний, оскільки ґрунтується на очевидності-неочевидності суті винаходу. Наприклад, одна із причин, чому виникають складності патентування комп'ютерної програми як об'єкта винаходу, це саме складність доведення винахідницького рівня під час встановлення відповідності критеріям надання правової охорони.

Процедура набуття прав на винаходи та корисні моделі

Право власності на винаходи, корисні моделі завіряються патентом (рис.3.3).

Патент – це охоронний документ, який завіряє авторство (ім'я винахідника), пріоритет (дата подачі заявки) та право власності.

Права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу:

1. Немайнові права належать автору(ам):
 - ✓ право на визнання людини автором винаходу (КМ);
 - ✓ право на недоторканність об'єкта;
 - ✓ право на репутацію;
 - ✓ право на титуалізацію та сакреризацію об'єкта промислової власності.
2. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель (ст. 464 ЦКУ) належать власнику відповідного патенту, якщо інше не встановлено договором:
 - ✓ право на використання винаходу (КМ);
 - ✓ виключне право дозволяти використання винаходу (КМ) (видавати ліцензії);
 - ✓ виключне право перешкоджати неправомірному

використанню винаходу (КМ), в тому числі забороняти таке використання;

- ✓ інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

УКРАЇНА (19) UA (11) 139502 (13) U
(51) МПК (2019.01)
A23L 13/00

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: u 2019 06196
(22) Дата подання заявки: 04.06.2019
(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 10.01.2020
(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 10.01.2020, Бюл. № 1

(72) Винахідник(и):
Кочубей-Литвиненко Оксана Валер'янівна (UA),
Чернюшок Ольга Анатоліївна (UA),
Москалюк Оксана Євгеніївна (UA),
Смалько Людмила Миколаївна (UA),
Черненко Анна Вікторівна (UA)

(73) Власник(и):
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ,
вул. Володимирська, 68, м. Київ-33, 01601 (UA)

(54) СОСИСКИ "СМАЧНЕНЬКІ"

(57) Реферат:
Сосиски містять свинину, сіль кухонну, цукор-пісок, нітрит натрію, суміш спецій. Використовується свинина вищого сорту, додатково сосиски містять м'ясо куряче, суху молочну сироватку, яблучний пектин та воду питну, в наступному співвідношенні компонентів, мас. %:

свинина вищого сорту	46,0-52,0
м'ясо куряче	28,0-30,0
суха молочна сироватка	3,0-5,0
яблучний пектин	0,4-0,6
сіль кухонна	1,9-2,2
цукор-пісок	0,10-0,13
нітрит натрію	0,003-0,004
суміш спецій	0,28-0,40
вода питна	решта.

а) пріоритет; б) авторство; в) право власності

Рисунок 3.3 - Зображення бібліографічних даних до патенту на корисну модель №139502 Сосиски «смачненькі»

Для отримання патенту на винахід (КМ) необхідно до НОІВ (Укрпатенту)³⁴ подати заявку (у паперовому чи електронному вигляді) оформлену згідно з правилами, *наприклад, заявка має бути українською мовою та стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом.*

³⁴ Станом на 1.03.2021 року заявки для державної реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності подаються до НОІВ, який функціонує на базі Укрпатенту.

Заявка – сукупність документів, які необхідно подати до НОІВ (Укрпатенту) для отримання патенту України на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Склад заявки для державної реєстрації винаходу та корисної моделі (ст. 12 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):

а) заява, заповнена відповідно до встановленої форми (бланк заяви можна знайти на сайті Укрпатенту);

б) реферат – короткий опис суті винаходу (КМ), складається лише для інформаційних цілей, саме він публікується у бюлетні «Інтелектуальна власність». Рекомендований обсяг тексту реферату становить до 1000 знаків. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки;

в) опис винаходу (корисної моделі). Викладається у визначеному порядку і розкриває суть винаходу (КМ) настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі. Загалом опис має таку структуру:

- ✓ галузь застосування винаходу (КМ);
- ✓ короткий опис існуючого рівня техніки (опис аналогів та прототипу, порівняння їх із заявленим винаходом);
- ✓ послідовне розкриття суті винаходу представлене у вигляді причинно-наслідкового зв'язку між поставленим завданням та досягненням результату;
- ✓ характеристика технічного результату, який досягається за допомогою заявленого винаходу;
- ✓ перелік літератури – аналоги та прототип, на які були посилання у тексті опису.

г) формула винаходу (КМ) виражає суть винаходу (КМ), базується на описі і викладається у визначеному порядку ясно і стисло. Загалом формула має дві частини (рис.3.4):

- у першій констатується існуючий рівень техніки;
- у відрізняльній частині описується суть (відмінність)

винаходу (КМ). Від першої частини вона розмежовується словами «*відрізняється тим, що...*»

UA 139502 U	
ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ	
Сосиски, що містять свинину, сіль кухонну, цукор-пісок, нітрит натрію, суміш спецій, які відрізняються тим, що використовується свинина вищого сорту, та додатково містять м'ясо куряче, суху молочну сироватку, яблучний пектин та воду питну, в наступному співвідношенні компонентів, мас. %:	
свинина вищого сорту	46,0-52,0
м'ясо куряче	28,0-30,0
суха молочна сироватка	3,0-5,0
яблучний пектин	0,4-0,6
сіль кухонна	1,9-2,2
цукор-пісок	0,10-0,13
нітрит натрію	0,003-0,004
суміш спецій	0,28-0,40
вода питна	решта.

Початок відрізняльної частини

Рисунок 3.4 – Формула корисної моделі № 139502 «Сосиски «смачненькі»» (дата публікації 10.01.2020р.)

д) документ про сплату збору за подачу заявки. Інформація про величину зборів, пов'язаних з операціями відносно об'єктів інтелектуальної власності, розташована на сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства або Укрпатенту в розділі «Збори»;

е) креслення, якщо вони необхідні і на них є посилання у тексті опису, наводяться на окремому аркуші;

ж) інші документи. Наприклад, довіреність, якщо подача документів здійснюється через представника у справах з інтелектуальної власності; довідка, що юридична особа є неприбутковою організацією і має право на пільгові умови надання правової охорони тощо.

Заявка може подаватися у паперовій або електронній формі. Спосіб подання заявки обирає заявник. За заявками, поданими в електронній формі, здійснюється електронне діловодство відповідно до законодавства у сфері електронних документів та електронного документообігу. Але, необхідно пам'ятати, що заявки в електронній формі подаються за умови ідентифікації

заявника (представника у справах інтелектуальної власності чи іншої довіреної особи заявника), з використанням кваліфікованого електронного підпису.

Міжнародна патентна класифікація (МПК)

Для спрощення ведення діловодства стосовно винаходів було запроваджено Міжнародну патентну класифікацію (далі МПК), яка має ієрархічну структуру та розділена на 8 розділів (рис.3.5).

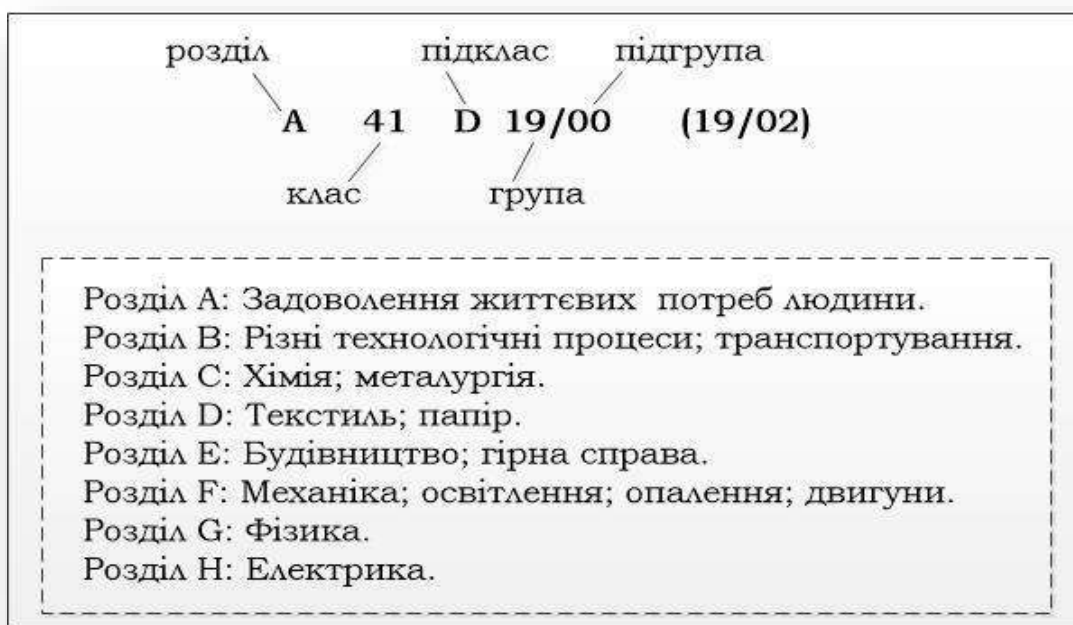

Рисунок 3.5 – Структура МПК

МПК періодично³⁵ оновлюється, оскільки виникають нові технічні та технологічні рішення, які складно або неможливо класифікувати за ознаками існуючих груп. На офіційному сайті ВОІВ є можливість спрощеного електронного пошуку відповідних класів МПК за вихідними параметрами³⁶, наприклад, ключовим словом. Іноді, обираючи необхідний клас МПК при складанні заявки, винахід (КМ) можна класифікувати по різним класам за різними ознаками. У такому випадку варто вказати й на інші

³⁵ Щорічно 1 січня вступає в силу нова редакція МПК

³⁶ Сайт ВОІВ рубрика Міжнародна патентна класифікація // режим доступу:

<https://www.wipo.int/classifications/ipc/ipcpub/?notion=scheme&version=20200101&symbol=none&menulang=en&lang=en&viewmode=f&fipcp=no&showdeleted=yes&indexes=no&headings=yes¬es=yes&direction=o2n&initial=A&cwid=none&tree=no&searchmode=smart>

класи.

Загалом етапність отримання патенту України на винахід (КМ) представлено на рис.3.6.

В НОІВ (Укрпатенті) заявка перевіряється на відповідність встановленим умовам, а об'єкт на відповідність умовам патентоспроможності.

Етапи експертиз за заявкою:

- 1) для винаходу (ст. 16 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):
 - ✓ попередня;
 - ✓ формальна;
 - ✓ кваліфікаційна.
- 2) для корисної моделі:
 - ✓ попередня;
 - ✓ формальна.

На етапі **попередньої експертизи** заявка, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (КМ) до державної таємниці, розглядається на предмет наявності в ній відомостей, які можуть бути віднесені згідно із законодавством³⁷ до державної таємниці. За відсутності даних відомостей заявка переходить на етап формальної експертизи.

Під час проведення **формальної експертизи** заявка перевіряється на відповідність встановленим вимогам згідно з діючим законодавством:

- 1) встановлюється дата подання заявки на підставі статті. Це одна з ключових дат, яка фіксує пріоритет та початок відліку строку дії патенту. Хоча майнові права виникають з дати видачі патенту;
- 2) визначається, чи належить об'єкт, що заявляється, до об'єктів технології, які можуть отримати правову охорону;
- 3) заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам та правилам, наприклад, чи заповнено заявку українською мовою, чи є креслення за необхідності тощо;
- 4) документ про сплату збору за подання заявки.

³⁷ ЗВІД відомостей, що становлять державну таємницю [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05#n14>

Рисунок 3.6 – Етапність набуття прав на об'єкти патентного права

У разі відповідності матеріалів заявки відповідним вимогам та наявності документа про сплату збору за подання заявки заявнику надсилається повідомлення про встановлену дату подання заявки.

У разі невідповідності матеріалів заявки вимогам заявнику негайно надсилається про це повідомлення. Якщо невідповідність усунуто протягом двох місяців від дати одержання заявником повідомлення, то датою подання заявки вважається дата одержання закладом експертизи виправлених матеріалів. В іншому разі заявка вважається не поданою, про що заявнику надсилається повідомлення.

Якщо правова охорона набувається для корисної моделі, то у разі винесення позитивного рішення по формальній експертизі щодо відповідності необхідним умовам заявнику після сплати мита та збору за публікацію та видачу патенту у місячний термін надсилається патент України.

Патент України на корисну модель видається **під відповідальність заявника**, оскільки не проводиться етап кваліфікаційної експертизи. Кожна зацікавлена особа може в адміністративному або судовому порядку оскаржити дію патенту.

Кваліфікаційна експертиза проводиться лише за заявками на видачу патенту України **на винахід**. Під час кваліфікаційної експертизи перевіряється відповідність заявленого винаходу умовам патентоспроможності: новизні, промисловій придатності, винахідницькому рівню.

Кваліфікаційна експертиза проводиться після одержання закладом експертизи відповідної заяви будь-якої особи та документа про сплату збору за її проведення.

У разі позитивного рішення по кваліфікаційній експертизі щодо відповідності необхідним умовам патентоспроможності, заявнику після сплати мита та збору за публікацію та видачу патенту у місячний термін надсилається патент України на винахід.

Необхідно пам'ятати, що за підтримання дії патенту в силі необхідно сплачувати **щорічний збір**. Розміри зборів (це не постійна величина) розміщено на сайті Укрпатенту у розділі «Збори». Річний збір за підтримання чинності патенту сплачується за кожний рік його дії, починаючи від дати подання заявки. Документ про першу сплату зазначеного збору має надійти до Установи не пізніше чотирьох місяців від дати публікації відомостей про видачу патенту. Документ про сплату збору за кожний наступний рік має надійти або бути відправленим до Установи до кінця поточного року дії патенту за умови сплати збору протягом його останніх чотирьох місяців.

Строк дії майнового права на винаходи та корисні моделі

Недоліком майнового права є його обмежений термін дії, після сплину якого об'єкт переходить у суспільне надбання і кожна зацікавлена особа може використовувати його без отримання відповідного дозволу.

Строк дії патенту на винахід та корисну модель починає відраховуватися з дати подачі заявки.

Строк дії майнових прав на:

- винахід – **20 років***;
- корисну модель – **10 років**;

* можливо подовження терміну дії патенту на лікарські засоби на строк проведення експертизи перевірки препарату, але не більше ніж на 5 років

Згідно зі ст. 32 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» є умови **припинення державної реєстрації на винахід (КМ)**:

1. Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Укрпатенту.

2. У разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності. Дія патенту припиняється з першого

дня року, за який збір не сплачено. Річний збір за підтримання чинності патенту може бути сплаченим протягом 12 місяців після закінчення встановленого строку. У цьому випадку розмір річного збору збільшується на 50 відсотків. Якщо щорічний збір сплачено, дія патенту відновлюється. Якщо збір не було сплачено протягом цих 12 місяців, НОІВ (Укрпатент) публікує у своєму офіційному бюлетені інформацію про припинення дії патенту.

Згідно з ст.33 ЗУ **визнання патенту недійсним** повністю або частково може здійснюватися у судовому та адміністративному порядку (рис. 3.7)

Визнання прав на винахід (КМ) недійсними повністю або частково	
<i>У судовому порядку</i>	<i>В адміністративному порядку (Апеляційна палата НОІВ)</i>
Підстава звернення	
а) невідповідність запатентованого винаходу (КМ) умовам патентоздатності;	невідповідність запатентованого винаходу (КМ), умовам патентоздатності.
б) наявність у формулі винаходу (КМ) ознак, яких не було у поданій заявці;	
в) порушення вимог здійснення міжнародної реєстрації згідно з Договором РСТ;	
г) отримання патенту з порушенням прав третіх осіб.	
Форма звернення	
позовна заява.	обґрунтована заява.
Термін звернення	
протягом строку дії патенту.	протягом 9 місяців з дати публікації відомостей про державну реєстрацію.

Рисунок 3.7 – Шляхи визнання патенту недійсним

У разі визнання патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

Використання об'єктів патентного права

До виключних майнових прав на винаходи (корисні моделі) належить право використовувати та забороняти/дозволяти іншим використовувати дані об'єкти третім особам.

Використанням винаходу (КМ) вважається (ст. 28, п.2 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):

1) **виготовлення продукту** із застосуванням запатентованого винаходу (КМ), застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорту (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях (*продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або знак, еквівалентну їй*);

2) **застосування процесу**, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним (*процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожен знак, включений до незалежного пункту формули винаходу, або знак, еквівалентну їй*).

Важливо пам'ятати, що будь-який продукт або процес виготовлення якого охороняється патентом, за **відсутністю доказів протилежного** вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:

- ✓ продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим;
- ✓ існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу, і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити

процес, що застосовувався під час виготовлення цього продукту.

В такому разі обов'язок доведення того, що процес виготовлення продукту, ідентичного тому, що виготовляється із застосуванням процесу, який охороняється патентом, відрізняється від останнього, покладається на особу, щодо якої є достатніми підстави вважати, що вона порушує права власника патенту.

Винятки майнових прав (**дії, які не визнаються порушенням** прав за ст. 31 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»):

1. Право попереднього користувача. Будь-яка особа, яка до дати подання до НОІВ (Укрпатенту) заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні технологічне (технічне) вирішення, тотожне заявленому винаходу (КМ), чи здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безоплатне продовження цього використання або на використання винаходу (КМ), як це передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користування).

Право попереднього користування обмежується тим обсягом використання тотожного заявленому винаходу вирішення, яким воно було на дату подання заявки.

2. Використання запатентованого винаходу (КМ) за умов:

- ✓ в конструкції чи під час експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (КМ) використовується виключно для потреб зазначеного засобу;
- ✓ без комерційної мети;
- ✓ з науковою метою або в порядку експерименту;
- ✓ за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням власника патенту одразу, як це стане практично можливим, та виплатою йому відповідної компенсації.

3. Використання продукту будь-якою особою, яка **придбала його без порушення прав власника** за його спеціальним дозволом (ліцензією).

4. Використання особою, яка придбала продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу, і **не могла знати**, що цей продукт був виготовлений чи введений в обіг з порушенням прав, що надаються патентом. Проте після одержання відповідного повідомлення власника прав зазначена особа повинна припинити використання продукту або виплатити власнику прав відповідні кошти, розмір яких встановлюється відповідно до законів або за згодою сторін.

5. Ввезення на митну територію України у встановленому законом порядку запатентованих товарів **для дослідження**, що проводяться з метою підготовки та подання інформації для реєстрації лікарського засобу.

6. Виготовлення продукту (з урахуванням додаткової охорони) або лікарського засобу, що містить продукт, із застосуванням запатентованого винаходу з **метою експорту до третіх країн**.

На рисунку 3.8 представлено способи обмеження майнових прав власника патенту.

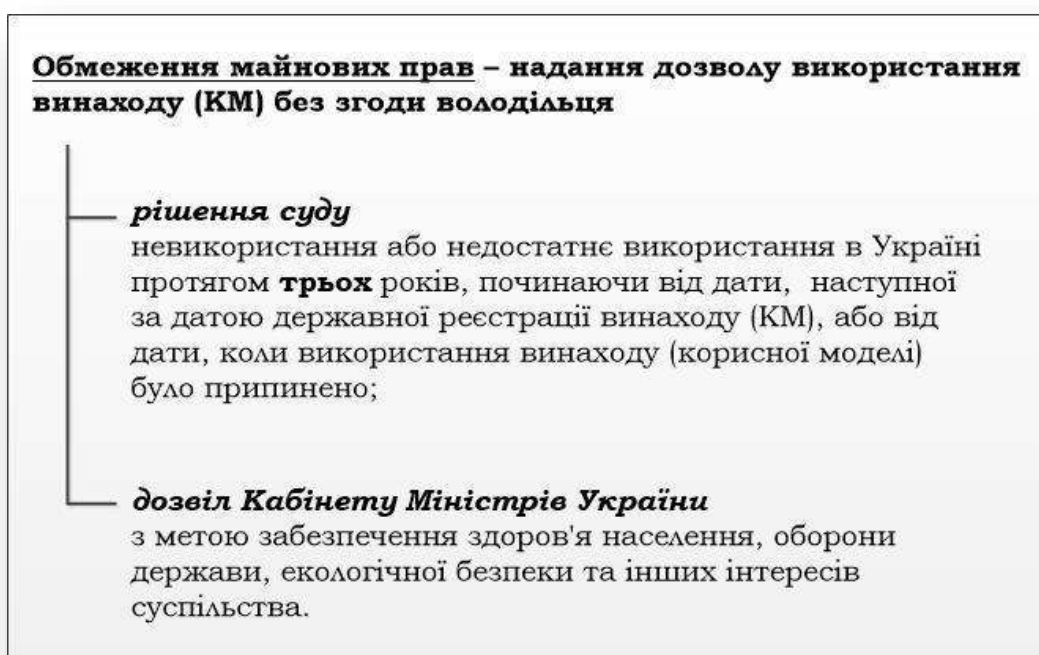

Рисунок 3.8 – Випадки обмеження майнових прав на винахід (КМ)

Особливості розподілу майнових прав на службові винаходи (КМ)

Право на отримання патенту має роботодавець автора винаходу (КМ) у разі створення службового об'єкта (рис. 3.9).

Рисунок 3.9 – Ознаки службового винаходу (КМ)

Право на одержання патенту має роботодавець (ст.9 ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі»), якщо промисловий зразок створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше. Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створення винаходу та матеріалами, що розкривають суть винаходу (КМ), а роботодавець повинен прийняти рішення щодо способу набуття правової охорони на поданий об'єкт. Це можуть бути:

- реєстрація як винаходу (КМ);
- зберігання як комерційної таємниці.

Одночасно роботодавець повинен укласти письмовий договір з автором і за його умовами видати винагороду автору відповідно до економічної цінності промислового зразка та іншої вигоди, одержаної роботодавцем від промислового зразка.

Умови, за яких право на отримання патенту на створений службовий об'єкт переходить до винахідника (працівника):

1) якщо роботодавець протягом **чотирьох місяців** від дати одержання цього повідомлення не подасть заявки до НОІВ (Укрпатенту);

2) якщо роботодавець прийме рішення охороняти створений об'єкт як комерційну таємницю та не буде використовувати протягом **чотирьох років**.

3.3. Промислові зразки

Промисловий зразок – результат інтелектуальної, творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання (ЗУ «Про охорону прав на промисловий зразок», ст. 1)

Промисловий зразок – це дизайн, нове художньо-конструктивне виробу придатне до відтворення промисловим способом та визначає зовнішній вигляд виробу.

Згідно ЦКУ (ст. 461) промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначається, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням.

Законодавство України³⁸ закріплює поняття «**виріб**» – це будь-який предмет промислового виробництва або ручної роботи, зокрема частини, призначені для збирання у складений виріб, упаковка, зовнішнє оформлення, графічні символи та типографські шрифти (елементи), крім комп'ютерних програм.

Види промислових зразків:

1) **площинні** промислові зразки (малюнки, наприклад (рис.3.10), на шпалерах, тканині, візитівки, етикетки тощо);

³⁸ Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993

Рисунок 3.10 – Приклад площинних промислових зразків

2) **об'ємні** промислові зразки (форма, наприклад (рис.3.11), зовнішній вигляд окулярів, годинників, меблів тощо);

Рисунок 3.11 – Приклад об'ємних промислових зразків

3) **комбіновані** промислові зразки – це поєднання форми та малюнка (рис.3.12).

а

б

Рисунок 3.12 – Приклади комбінованих промислових зразків:
а) годинник – об’ємний ПЗ, інтерфейс користувача – площинний ПЗ; б) чашка – об’ємний ПЗ, малюнок на чашці – площинний ПЗ.

Законодавство України закріпило поняття **незареєстрованого промислового зразка**, якщо його доведено до загального відома. Тобто якщо він був опублікований, експонований на виставці, використаний у торгівлі або в інший спосіб оприлюднений таким чином, що під час звичайного провадження господарської діяльності такі заходи з об’єктивних причин могли стати відомими у колах, що спеціалізуються у відповідній галузі і провадять свою діяльність на території України.

Правова охорона надається промисловому зразку, що не суперечить публічному порядку, загальновизнаним принципам моралі та відповідає **критеріям охороноздатності** (ст.6 ЗУ «Про охорону прав на промислової зразки»), якщо наявні:

1) **новизна**. Промисловий зразок визнається новим, якщо жоден ідентичний промисловий зразок не доведено до загального

відома щодо:

а) *зареєстрованого* промислового зразка – до дати подання заявки до НОІВ (Укрпатенту) або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету;

б) *незареєстрованого* промислового зразка – до дати, на яку промисловий зразок, щодо якого вимагається охорона, вперше був доведений до загального відома;

2) **індивідуальний характер.** Промисловий зразок визнається таким, що має індивідуальний характер, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача, відрізняється від загального враження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, доведений до загального відома.

Не можуть одержати правову охорону як промислові зразки (ст.5, п.3 ЗУ «Про охорону прав на промислової зразки»):

- ✓ об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин тощо;
- ✓ вироби, що є частиною складеного виробу та є невидимим під час звичайного використання виробу;
- ✓ ознаки зовнішнього вигляду виробу, зумовлені виключно його технічними функціями;
- ✓ ознаки зовнішнього вигляду виробу, розмір та форма якого мають бути точно відтворені для того, щоб один виріб був механічно з'єднаний з іншим виробом або розташований усередині, навколо чи навпроти іншого виробу таким чином, щоб кожен виріб міг виконувати свою функцію;
- ✓ не визнається промисловим зразком виріб, який може бути здійснений лише в індивідуальному виробництві.

Згідно зі ст. 5 п.5 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки» строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок становить **п'ять років** від дати подання заявки на промисловий зразок в установленому законом порядку і продовжується за клопотанням власника промислового зразка на один або більше п'ятирічних строків. Загальний строк

чинності зазначених прав не може перевищувати **двадцятип'яти років** від дати подання заявки. Клопотання про продовження строку чинності прав на промисловий зразок та збір за його подання подаються до Установи не пізніше ніж за шість місяців до спливу строку дії державної реєстрації або спливу подовженого строку.

Для спрощення ведення діловодства відносно винаходів та промислових зразків було створено Міжнародну класифікацію промислових зразків (МКПЗ), що складається з 32 класів (рис.3.13).

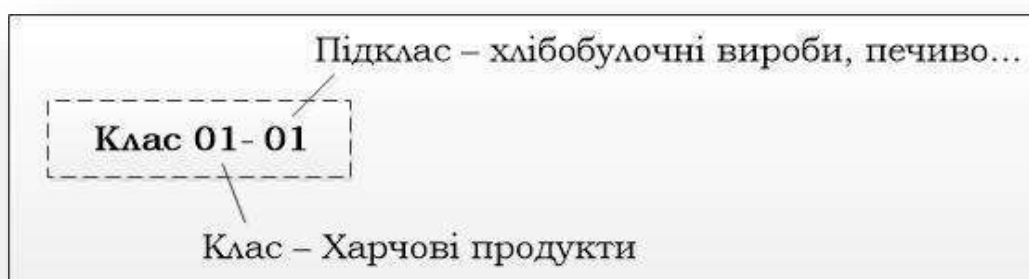

Рисунок 3.13 – Класифікатор промислових зразків.

Відповідно до ЗУ «Про охорону прав на промисловий зразок» право на реєстрацію промислового зразка має:

- ✓ автор (ст.7);
- ✓ роботодавець у разі створення службового промислового зразка (ст.8);
- ✓ правонаступник автора та роботодавця (ст.9).

У випадку, коли промисловий зразок створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, то право на отримання свідоцтва на промисловий зразок має роботодавець. Як і у випадку з службовими винаходами, працівник повинен письмово повідомити роботодавця про створення об'єкта. Роботодавець повинен укласти з автором письмовий договір щодо розміру та умов виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності промислового зразка та іншої вигоди, одержаної роботодавцем від промислового зразка. Якщо роботодавець протягом **чотирьох місяців** не прийме рішення

щодо набуття прав на створений службовий об'єкт, то право на державну реєстрацію переходить працівнику/автору.

Порядок реєстрації промислового зразка

Для отримання майнових прав на промисловий зразок необхідно здійснити державну реєстрацію. Для цього необхідно подати заявку³⁹. Заявка заповнюється українською мовою та надсилається до НОІВ (Укрпатенту). Вона повинна розкривати суть промислового зразка досить ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Заявка може подаватися у паперовій або електронній формі. Спосіб подання заявки обирає заявник.

За заявками, поданими в електронній формі, здійснюється електронне діловодство відповідно до законодавства у сфері електронних документів та електронного документообігу, цього Закону та правил, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності. Заявки в електронній формі подаються за умови ідентифікації заявника (представника у справах інтелектуальної власності чи іншої довіреної особи заявника), з використанням кваліфікованого електронного підпису.

Склад заявки для державної реєстрації промислового зразка (ст.11 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»):

а) заява заповнена відповідно до встановленої форми (бланк заяви можна взяти на сайті Укрпатенту);

б) комплект зображень виробу (власне виробу чи у вигляді його макета або малюнка), що дають повне уявлення про його зовнішній вигляд;

в) опис промислового зразка, де розкриваються усі суттєві ознаки промислового зразка;

г) креслення, схему, карту (якщо необхідно);

д) документ про сплату збору за подання заявки;

е) інші документи.

³⁹ Заявка – сукупність документів, оформлених згідно з правилами для здійснення державної реєстрації об'єктів ІВ

Етапність набуття прав на промислові зразки наведено на рис.3.14.

Заявка може стосуватися одного або кількох (множинна заявка) промислових зразків, що належать до одного і того самого класу МКПЗ. Множинна заявка може містити не більше **ста** промислових зразків.

Під час проведення формальної експертизи (ст. 14, п.8 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»):

- ✓ встановлюється дата подання заявки;
- ✓ визначається відповідність заявленого промислового зразка вимогам надання правової охорони;
- ✓ визначається, чи не належить заявлений промисловий зразок до об'єктів промислового зразка;
- ✓ перевіряється, чи не суперечить заявлений промисловий зразок публічному порядку та загальновизнаним принципам моралі;
- ✓ проводиться перевірка заявки на відповідність формальним вимогам;
- ✓ проводиться перевірка сплати збору за подання заявки.

Державна реєстрація промислового зразка здійснюється під відповідальність його власника за відповідність промислового зразка критеріям охороноздатності.

Використанням промислового зразка визнається (ст. 20 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»):

- 1) виготовлення виробу із застосуванням зареєстрованого промислового зразка;
- 2) застосування такого виробу;
- 3) пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет;
- 4) продаж;
- 5) імпорт (ввезення), експорт (вивезення);
- 6) інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях.

Рисунок 3.14 – Процедура державної реєстрації промислового зразка

Так, виріб визнається виготовленим із застосуванням зареєстрованого промислового зразка, якщо зовнішній вигляд такого виробу або його частини справляє на поінформованого користувача таке ж загальне враження, як і промисловий зразок, що охороняється.

Згідно зі *ст. 20 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»* промисловий зразок не вважається результатом копіювання, якщо його створено самостійною творчою працею автора, стосовно якого можна вважати, що він не був ознайомлений з промисловим зразком, доведеним до загального відома власником незареєстрованого промислового зразка.

Як і у випадку з винаходами та корисними моделями законодавство України передбачає дії, які **не визнаються порушенням** майнового права використання промислових зразків (*ст. 22 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»*):

1) право першого користувача, коли інший суб'єкт або добросовісно використовує, або здійснив істотну підготовку до використання промислового зразка. Він має право на його використання без розширення обсягів використання;

2) за виконання умов:

а) в конструкції чи під час експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково знаходиться у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що промисловий зразок використовується винятково для потреб зазначеного засобу;

б) без комерційної мети;

в) з науковою метою або в порядку експерименту;

г) з метою ілюстрації або з навчальною метою за умови зазначення джерела інформації та за умови, що такі дії не суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності і не завдають шкоди звичайному використанню промислового зразка;

д) за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо);

3) з дозволу правовласника.

Припинення дії майнових прав на промисловий зразок відбувається:

- 1) за бажанням правовласника;
- 2) через несплату щорічного збору або неподовження строку дії після сплину п'ятирічного терміну.

Якщо промисловий зразок не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом **трьох** років починаючи від дати державної реєстрації промислового зразка або від дати, коли використання промислового зразка було припинено, то будь-яка зацікавлена особа може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання промислового зразка.

(ст. 23 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»)

Згідно зі *ст. 24 ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»* припинення дії та визнання недійсним може здійснюватися у разі:

- 1) відмови власника від майнових прав повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи;
- 2) несплати у встановлений строк річного збору за підтримання чинності прав на промисловий зразок.

Права на зареєстрований промисловий зразок можуть бути визнані у судовому порядку недійсними повністю або частково щодо окремих варіантів промислових зразків, зазначених у свідоцтві, у разі:

- ✓ невідповідності промислового зразка умовам надання правової охорони, визначеним цим Законом;
- ✓ наявності у зображенні промислового зразка ознак, що не були передбачені поданою заявкою;
- ✓ здійснення державної реєстрації промислового зразка з порушенням прав інших осіб.

3.4. Шляхи міжнародної реєстрації винаходів, промислових зразків

Одним із недоліків об'єктів промислової власності є їх територіальна дія. Тобто майнові права на винахід, засвідчені патентом/свідоцтвом України, діють лише на території України. У разі порушення прав на території інших держав власник патенту України на винахід не має прав на захист, укладання договорів на передачу прав або отримання компенсації за порушення.

1. Національний шлях. Заявник, який бажає одержати охорону у декількох країнах, подає заявки у кожен з країн. При цьому заявник повинен дотримуватися формальних вимог кожної з країн до подачі заявки (заявка повинна бути мовою конкретної країни, вести листування з Патентним відомством кожної країни через патентних повірених, платити передбачені в кожній країні мита і т.ін). Така система, є досить складною, особливо, якщо йдеться про одержання патентів у багатьох країнах. Даний спосіб міжнародної охорони доцільно обирати у випадку, якщо є необхідність отримання охорони в невеликій кількості країн.

2. Регіональна процедура полягає в тому, що країни ряду регіонів (наприклад, Європи, СНД, Азії, Африки) підписали регіональні договори про одержання одного патенту, що буде діяти у всіх країнах регіону, які підписали відповідну угоду. Наприклад, для реєстрації винаходів є Європейське патентне відомство (що охоплює основні країни Європи), Євразійське патентне відомство (що охоплює ряд країн СНД), патентні відомства АРІРО і ОАРІ (що охоплюють ряд країн Африки). Аналогічно і для промислових зразків та торговельних марок. Важливою перевагою одержання регіональної охорони є те, що подавши одну заявку можна одержати охорону, що діє в кожній країні-учасниці угоди.

3. За міжнародними Угодами основними перевагами патентування за міжнародними Угодами є заощадження грошей та часу:

а) для **винаходу** – Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ), який укладено спеціально для спрощення процесу отримання міжнародної охорони. Так, країни-учасниці⁴⁰, які підписали Договір РСТ домовилися про загальні правила подачі міжнародної заявки, перевірки на відповідність формальним вимогам. Після проходження перевірки відбувається публікація міжнародної заявки та перехід її на національну фазу, тобто у конкретне патентне відомство, де заявник хоче отримати захист. Для подачі міжнародної заявки необхідно попередньо подати заявку у національне відомство заявника;

б) для **промислового зразка** – Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків. До Угоди приєдналися 91 країни-учасниці, які встановили загальні правила та умови набуття міжнародної охорони. Для міжнародної реєстрації промислових зразків заявка подається до Міжнародного органу – безпосереднє подання заявки.

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій дозволили значно спростити процедуру підготовки, подання, розгляду та отримання міжнародної охорони. Існують бази для перевірки на патентну чистоту та новизну винаходів, промислових зразків. Форми для електронної подачі заявок значно пришвидшують та спрощують процедуру подачі заявки, оскільки система відразу здійснює формальну перевірку введених відомостей за заявкою.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Якими законодавчими документами регулюються питання в сфері промислової власності?
2. Що таке винахід? Назвіть його об'єкти та суб'єкти. Що таке пристрій, речовина та штами мікроорганізмів, культури кліток чи тварин?
3. Що таке корисна модель? Чим корисна модель відрізняється від винаходу?
4. Опишіть критерії патентоспроможності винаходу.

⁴⁰ Саном на 1.07.2020 р існує 153 учасники, які підписали Договір про патентну кооперацію.

5. Опишіть процедуру державної реєстрації винаходів та корисних моделей.
6. Охарактеризуйте промисловий зразок? Чим промисловий зразок відрізняється від корисної моделі?
7. Назвіть, які об'єкти не можуть бути зареєстрованими як промислові зразки?
8. Розкрийте суть критеріїв охороноздатності промислових зразків.
9. Опишіть процедуру міжнародної реєстрації винаходів та промислових зразків.

Розділ 4. ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ

Засоби індивідуалізації – це група об'єктів інтелектуальної власності, які виокремлюють/відрізняють одні товари від інших, одних суб'єктів від інших.

Функції засобів індивідуалізації можна розглянути нарис. 4.1.

Рисунок 4.1 – Функції засобів індивідуалізації

4.1. Торговельні марки

Правовідносини, які виникають у сфері торговельних марок, регулюються такими нормативними документами як

1) національне законодавство:

- Цивільним кодексом України,
- ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг»⁴¹,
- Угода про асоціацію з ЄС;

2) міжнародне законодавство:

- Паризькою конвенцією;
- Мадридською Угодою;
- Угодою про TRIPS.

⁴¹ Станом на вересень 2020 року назву Закону України ще не змінено, хоча у самому Законі та інших нормативних документах використовується поняття «торговельна марка».

Торговельна марка – це позначення, яке відповідає умовам охороноздатності, зареєстроване у встановленому порядку та відрізняє товари і послуги суб'єктів господарювання.

Використання торговельних марок дає можливість споживачу швидко знайти та ідентифікувати потрібний йому товар. Тому його розміщують власне на товарі або його упаковці. Торговельні марки використовують також у рекламі, друкованих виданнях, на офіційних бланках підприємств тощо. Також вона є гарантією якості (або навпаки) відповідного товару. Так, отримавши лояльних споживачів компанія отримує великі прибутки від використання торговельних марок. *Наприклад, 50 % від вартості автомобіля Мерседес покупець сплачує лише за торговельну марку, а все решта – це собівартість продукту, рекламні витрати тощо.*

Об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори, форма товарів або їх пакування, звуки, за умови, що такі позначення придатні для **розрізняння** товарів або послуг одних осіб від товарів або послуг інших осіб, **придатні для відображення** їх у Реєстрі таким чином, що дає змогу визначити чіткий і точний обсяг правової охорони, що надається.

Розрізняють види торговельних марок:

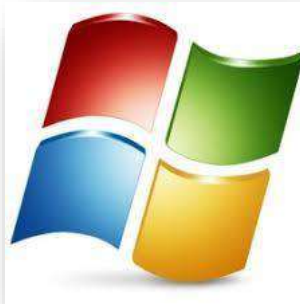
- 1) **словесні** (слова, сполучення літер, лексичний образ);

HONDA

NOKIA

2) **зображувальні** (зображення живих істот, різноманітних предметів, фігур будь-яких форм, кольорових плям тощо);

3) **комбіновані** (поєднання словесних та зображувальних елементів);

4) **об'ємні** (тривимірні об'єкти, фігури та комбінації ліній і фігур); з використанням інших позначень або їхніх комбінацій, виконаних у будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів.

5) **особливі** (нетрадиційні) торговельні марки:

- звукові (позивні програми мовлення);
- світлові (заставка телепередачі, вивіска фірмового магазину);
- кольорові (червона підошва підборів Лобутен);

- голографічні (голограми банківських карток);
- аромати (шини із запахом троянд);
- смакові тощо.

Особливість даних торговельних марок полягає в тому, що не всі патентні відомства реєструють їх та слабкість доведення розрізняльної здатності, наприклад для ароматів та смаку.

Наприклад, у Германії ще з 1990-х років квадратна форма шоколаду «Ritter Sport» є зареєстрованою торговельною маркою, а слоган компанії «Квадріш, Практіш, Гут» відомий у світі. До речі, квадратну форму шоколаду придумала дружина засновника фабрики у 1932 році Клара Ріттер, тому що саме шоколад такої форми зможе

поміститися у кармані спортивного піджака та лишитися цілим. Конкуренти компанії, безпосередньо Milka (концерн Kraft Foods) у 2010 році намагалася оспорити ексклюзивні права на квадратну форму через Німецьке патентне відомство, і через шість років тяганини Федеральна судова палата винесла рішення, що монополія на квадратну форму є конкурентною перевагою та заважає іншим виробникам вести свою діяльність, позбавивши права на торговельну марку компанію Ritter. Однак, у 2017 році патентний суд знову закріпив за Ritter виключне право на квадратні форми, вказавши, що у шоколаді головне – це смак та складові, а не форма.

Колективною торговельною маркою є ТМ будь-якого об'єднання підприємств, призначена для ідентифікації однорідних товарів, що випускаються чи реалізуються підприємствами такого об'єднання.

Критерії охороноздатності торговельних марок

Для того щоб отримати правову охорону, торговельна марка повинна бути новою, мати розрізняльну здатність, не суперечити громадському порядку та нормам загальноновизнаних принципів моралі.

Законодавство України встановлює обмеження щодо використання відповідних елементів як торговельних марок чи

складових позначення. Позначення, які **не можуть** бути торговельними марками або їх складовими (згідно зі *ст. 6 Закону України «Про охорону знаків для товарів та послуг»*):

1) позначення, які зображують або імітують:

- ✓ державні герби, прапори та інші державні символи (емблеми);
- ✓ офіційні назви держав чи їх літерні коди (йдеться про безпосередньо назви Україна⁴², Франція, а не похідні від них: український, французький);
- ✓ емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій (не можна назвати свою марку «ООН», «ВТО»);
- ✓ офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки;
- ✓ нагороди та інші відзнаки;

2) позначення, які:

- ✓ не мають розрізняльної здатності;
- ✓ складаються з позначень загальноновживаних;
- ✓ позначення є лише описовими (тобто свідчать про вид, якість, склад, кількість, властивості, передбачене призначення, цінність товарів і послуг, географічне походження, місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг, або на інші характеристики товарів чи послуг);
- ✓ можуть ввести в оману щодо товару (наприклад, місця виготовлення, якості тощо);
- ✓ можуть ввести в оману стосовно виробника;
- ✓ відображають форму, обумовлену природним станом предмета;
- ✓ відтворюють назву сорту рослин, зареєстрованого в Україні;
- ✓ мають географічне зазначення та можуть ввести в оману;

⁴² Стосовно використання назви держави – **Україна** заборона формальна, оскільки є телеканал «Україна», є ТРК «Україна» у м. Харків. Отже, використання назви держави Україна можливе при виконанні двох умов: 1) отримання дозволу комісії з інтелектуальної власності, створеної при Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; 2) сплати збору у розмірі 24 тис. грн.

2) є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати, зокрема, асоціювати з:

- ✓ з раніше зареєстрованими торговельними марками;
- ✓ з торговельними марками, без реєстрації але які охороняються на території України відповідно до міжнародних договорів;
- ✓ з добре відомими торговельними марками України;
- ✓ комерційними найменуваннями інших осіб;
- ✓ зареєстрованими знаками відповідності (сертифікаційними знаками);

3) торговельні марки, які відтворюють:

- ✓ зареєстровані промислові зразки в Україні;
- ✓ назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати і персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників;
- ✓ прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети і факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди;

4) торговельні марки, які порушують вимоги ЗУ «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Державна реєстрація торговельних марок

Як і інші об'єкти промислової власності, майнові права на торговельні марки виникають після державної реєстрації та опублікування відомостей про державну реєстрацію у бюлетені «Промислова власність».

Процедуру набуття прав на торговельні марки наведено на рис. 4.2.

Щоб одержати свідоцтво України на торговельну марку відповідно до Закону, необхідно подати до НОІВ (Укрпатенту) належним чином оформлену заявку.

Торговельні марки реєструються відносно класів Міжнародного класифікатору товарів та послуг (далі – МКТП) (рис. 4.3), і не існує обмежень за кількістю класів. Правова охорона

обумовлюється зображенням торговельної марки та переліком класів МКТП. Тобто, якщо суб'єкт зареєстрував торговельну марку «Амелія» за класом МКТП 30 – чай, кава, то Укрпатент не відмовить у реєстрації іншому суб'єкту торговельної марки «Амелія» за класом МКТП 35 – рекламні послуги.

Рисунок 4.3 – Структура МКТП

Заявка складається українською мовою та повинна стосуватися одного знака (вимога єдності) і повинна містити:

- 1) **заяву** про реєстрацію торговельної марки;
- 2) **зображення** торговельної марки, що заявляється;
- 3) **перелік товарів і послуг**, для яких заявник просить зареєструвати торговельну марку, згідно класів МКТП;
- 4) документи, що додаються до заяви (*наприклад, документ про сплату збору, чи довіреність у разі подачі заявки через патентного повіреного*).

Заявка може подаватися у паперовій або електронній формі. Спосіб подання заявки обирає заявник. За заявками, поданими в електронній формі, здійснюється електронне діловодство відповідно до законодавства у сфері електронних документів та електронного документообігу. Заявки в електронній формі подаються за умови ідентифікації заявника (представника у справах інтелектуальної власності чи іншої довіреної особи заявника) з використанням кваліфікованого електронного підпису.

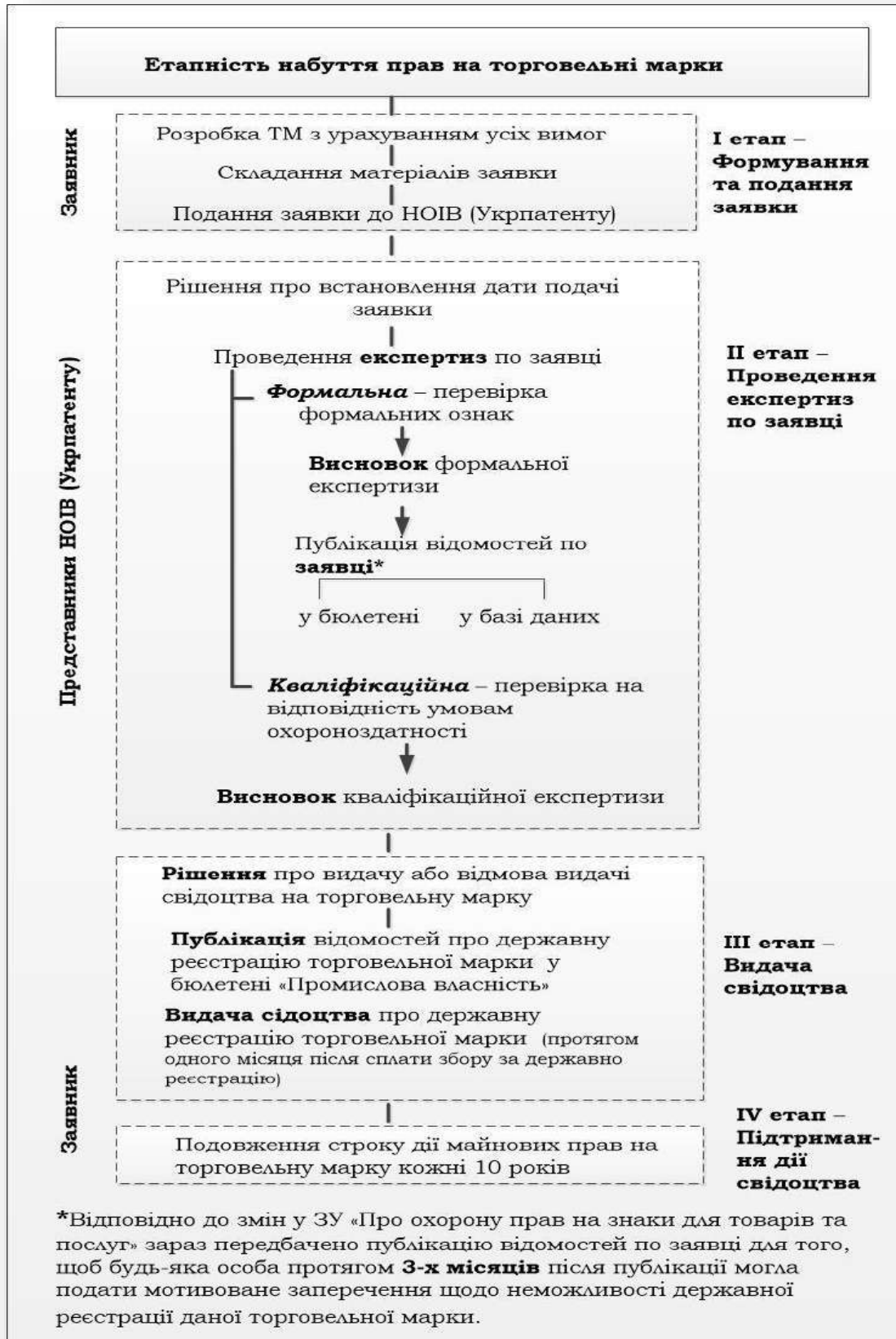

Рисунок 4.2 – Процедура державної реєстрації прав на торговельні марки

В НОІВ (Укрпатенті) заявка проходить два етапи експертиз (рис. 4.2):

- 1) формальна експертиза, в ході якої, встановлюється відповідність заявки формальним вимогам;
- 2) кваліфікаційна експертиза - здійснюється перевірка відповідності заявленого позначення умовам надання правової охорони.

До майнових прав на торговельні марки відносять:

1. Право використовувати торговельну марку;
2. Виключне право дозволяти іншим суб'єктам використовувати торговельну марку;
3. Виключне право захищати порушені права в разі порушення.
4. Інші майнові права.

Використанням торговельної марки визнається (ст. 16, п.4 ЗУ «Про охорону знаків для товарів та послуг»):

- 1) нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);
- 2) застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;
- 3) застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет.

Положення Закону (ст. 16, п.5) закріплює норму, яка визначає обсяг використання торговельної марки. Так, торговельна марка визнається використаною, якщо її застосовано у формі зареєстрованої марки, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованої марки лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмітності торговельної марки.

Строк дії майнових прав на торговельну марку
10 років з правом подовження кожного разу на 10 років. **Відлік** починається з дати подачі заявки.

Виникнення майнових прав на торговельну марку з дати державної реєстрації.

Дії, які ***не визнаються порушенням*** прав на торговельну марку:

- 1) використання марки почалося до дати подання заявки;
- 2) використання, за умови, що власник свідоцтва не має вагомих підстав забороняти таке використання у зв'язку з подальшим продажем товару, зокрема у разі зміни або погіршення стану товару після введення його в цивільний оборот;
- 3) використання під час торгівлі позначень, що стосуються виду, якості, кількості, призначення, цінності, географічного походження, часу виробництва товарів чи надання послуг або інших характеристик товарів чи послуг, за умови відсутності ознак порушення прав власника свідоцтва на торговельну марку;
- 4) використання під час торгівлі торговельної марки, якщо вона необхідна для вказівки на призначення товару чи послуги, зокрема як додаткового обладнання або запасних деталей, за умови що таке використання здійснюється відповідно до чесної підприємницької практики;
- 5) застосування торговельної марки у порівняльній рекламі виключно для вирізнення товарів і послуг з метою *об'єктивного підкреслення їх відмінностей*, за умови що таке застосування здійснюється відповідно до чесної підприємницької практики та з дотриманням положень законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;
- 6) некомерційне використання торговельної марки;
- 7) усі форми повідомлення новин і коментарів новин;
- 8) добросовісне застосування ними своїх імен чи адрес;

Законодавством України передбачено:

– **умови припинення дії** (ст. 18 ЗУ):

- 1) за бажанням власника;
- 2) у разі несплати збору за продовження строку його дії (збір за продовження дії свідоцтва може бути сплачено, а документ про його сплату – надійти до Установи протягом шести місяців після встановленого строку. У цьому разі розмір зазначеного збору збільшується на 50 відсотків);
- 3) за рішенням суду у зв'язку з перетворенням знака в позначення, що стало загальноновживаним як позначення товарів і послуг певного виду, *наприклад, ксерокс, памперс, термос*;
- 4) якщо знак не використовується в Україні повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом **п'яти років** від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва або від іншої дати після цієї публікації, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково;

– **визнання свідоцтва недійсним** (ст. 19 ЗУ) визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі: а) невідповідності зареєстрованого знака умовам надання правової охорони;

б) наявності у свідоцтві елементів зображення знака та переліку товарів і послуг, яких не було у поданій заявці;

в) видачі свідоцтва внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Право власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом (рис. 4.4). Строк дії свідоцтва становить 10 років від дати подання заявки до НОІВ (Укрпатенту) і продовжується Установою за клопотанням власника свідоцтва щоразу на 10 років, за умови сплати збору.

Рисунок 4.4 - Приклад свідоцтва на торговельну марку зареєстровану в Україні

Як правило, власники використовують **знак сповіщення** про охорону торговельної марки, який складається з:

™	ABK™ – подано документи на реєстрацію торговельної марки
®	ABK® – торговельну марку зареєстровано у встановленому порядку

На ім'я одного суб'єкта може бути зареєстровано декілька торговельних марок на різну продукцію й на різні види послуг. На відміну від законодавства деяких країн в Україні фізична особа має право бути власником торговельної марки. *Наприклад, президенти України⁴³ володіють (прямо чи опосередковано) торговельними марками (рис.4.5). При чому у випадку П.Порошенка власником торговельних марок «Рошен» є компанія – юридична особа.*

У випадку з В.Зеленським власниками є фізичні особи (В. Зеленський з іншими особами).

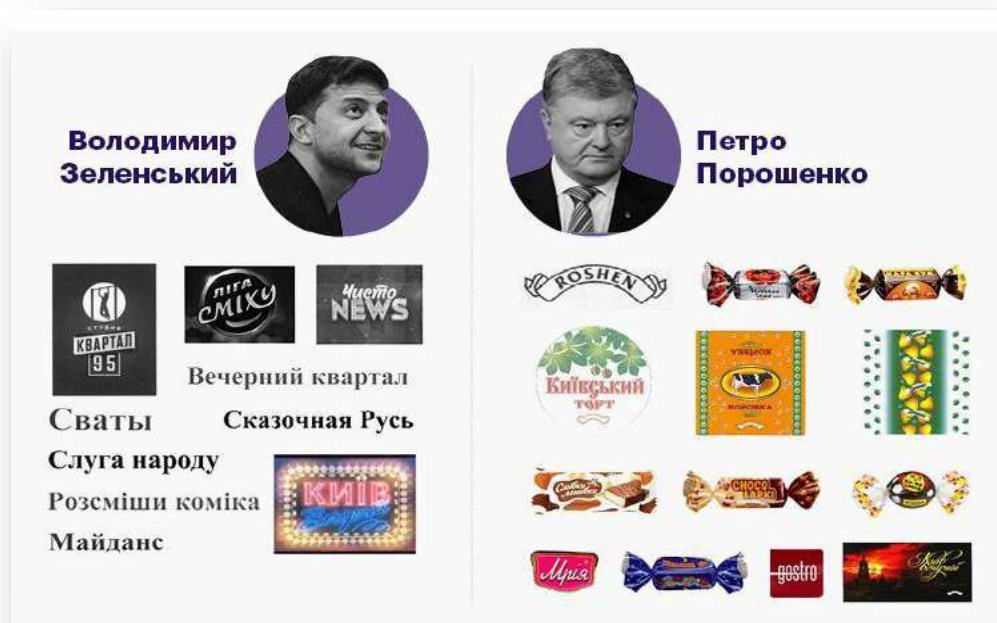

Рисунок 4.5 – Зареєстровані торговельні марки президентів України

⁴³ Взято у мережі Інтернет . Хлеба и зрелищ: какие торговые марки принадлежат Порошенко и Зеленскому // Режим доступу: <https://mind.ua/ru/publications/20196092-hleba-i-zrelischch-kakie-torgovyie-marki-prinadlezhat-poroshenko-i-zelenskomu>

Добре відомі торговельні марки

За ступенем популярності торговельні марки поділяються на *звичайні і добре відомі*. Звичайними торговельними марками є будь-які оригінальні позначення товарів, що відповідають критеріям охороноздатності як об'єкти промислової власності. Добре відомою є така ТМ, яка знайома широкому колу споживачів завдяки її використанню для позначення певних товарів. Визначення знака добре відомим встановлюється наказом МОН № 288 від 15.04.2005 р. «Про порядок визнання знака добре відомим в Україні»⁴⁴.

Згідно зі *ст. 25 ЗУ «Про охорону прав на знак для товарів та послуг»* визнання торговельної марки добре відомою проводиться в:

- 1) адміністративному порядку Апеляційною палатою при НОІВ;
- 2) судовому порядку господарськими судами.

У процесі розгляду справи та визначення торговельної марки *добре відомою* досліджуються такі фактори:

- ✓ ступінь відомості чи визнання торговельної марки у відповідному секторі суспільства;
- ✓ тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання торговельної марки;
- ✓ тривалість, обсяг та географічний район будь-якого просування торговельної марки, включаючи рекламування чи оприлюднення та представлення на ярмарках чи виставках товарів та/або послуг, щодо яких торговельна марка застосовується;
- ✓ тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій та/або заявок на реєстрацію торговельної марки за умови, що торговельна марка використовується чи є визнаною;
- ✓ свідчення успішного відстоювання прав на торговельну марку, зокрема територія, на якій торговельну марку визнано добре відомою компетентними органами;
- ✓ цінність, що асоціюється з торговельною маркою.

⁴⁴ Наказ «Про затвердження Порядку визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Державного департаменту інтелектуальної власності» № 228 від 15.04.2005 // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0471-05#Text>

Після визнання торговельної марки добре відомою її власник отримує **додаткові переваги**:

1) торговельна марка отримує правову охорону за всіма 45 класами МКТП;

2) торговельна марка отримує безстрокову охорону, тобто для подальшого використання марки немає необхідності подовження строку дії майнових прав кожного разу на 10 років.

3) отримує правову охорону на території країни без реєстрації (якщо її до цього не було).

Приклади добре відомих торговельних марок в Україні визнаними в :

1) адміністративному порядку (рис.4.6):

Рішення Апеляційної палати від 29.10.2014

ЛЬВІВСЬКЕ

Рішення Апеляційної палати від 03.10.2014

Рішення Апеляційної палати від 18.05.2012

Рішення Апеляційної палати від 13.05.2009

Рисунок 4.6 – Приклад добре відомих торговельних марок визнаних в адміністративному порядку

2) судовому порядку (рис. 4.7):

Рішення Господарського
суду м. Києва від
15.03.2004

Рішення
Господарського суду
м. Києва від
25.06.2014

Рішення Вишгородського
районного суду Київської
області від 30.06.2006

Рисунок 4.7 – Приклад добре відомих торговельних марок визнаних у судовому порядку

4.2. Комерційне найменування

Одним із засобів ідентифікації суб'єктів господарювання є **комерційне (фірмове) найменування**.

Відповідно до *ст. 90 ЦК України* юридична особа, яка є суб'єктом підприємництва, може мати комерційне (фірмове) найменування. У статті 489 ЦК України зазначається, що правова охорона надається комерційному (фірмовому) найменуванню, якщо воно дає можливість **вирізнити** одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності.

Фірмове (комерційне) найменування – найменування суб'єкта господарської діяльності, що дає змогу відрізнити одного суб'єкта від іншого і не вводить в оману споживачів щодо його діяльності.

Комерційне найменування має правдиво відображати правове становище суб'єкта підприємницької діяльності: воно має містити справжнє зазначення організаційно-правової форми юридичної особи (товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство тощо), її типу (державна, приватна тощо), виду діяльності, особи власника (*наприклад, ЗАТ «Ранок», Coca-Cola company, Apple.Inc*).

Комерційне найменування може мати особливі ознаки, які не дозволяють змішування одного комерційного найменування з

іншим. Воно має бути новим і відмінним від уже існуючих комерційних найменувань. Законодавство не допускає використання тотожних комерційних найменувань різними суб'єктами підприємницької діяльності. Однак, якщо юридичні особи мають різну організаційно-правову форму, відображену в комерційному найменуванні, та діють у зовсім різних сферах, вони можуть виступати в цивільному обороті під аналогічним комерційним найменуванням.

Комерційне найменування має залишатися незмінним, поки юридична особа зберігає свій організаційно-правовий статус. Його чинність припиняється у разі припинення дії юридичної особи. Будь-яка зміна організаційно-правової форми юридичної особи обов'язково має відобразитися у комерційному найменуванні.

Власниками прав на комерційні найменування можуть бути лише **юридичні особи** – суб'єкти підприємницької діяльності. Організація може бути власником прав лише на одне фірмове найменування. Юридична особа, яка є власником прав на комерційне найменування, має право:

- 1) використовувати його;
- 2) перешкоджати, забороняти будь-яким іншим особам неправомірно використовувати своє комерційне найменування.

Майнові права на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать.

Захист прав на комерційні найменування у цивільно-правовому порядку полягає в реалізації передбачених законом заходів щодо відновлення своїх порушених прав, у припиненні їх порушення та у застосуванні до порушника відповідних санкцій. Захист прав на комерційні найменування може здійснюватися у судовому порядку.

Наразі⁴⁵ в Україні немає механізму державної реєстрації комерційного найменування, як об'єкту інтелектуальної власності.

⁴⁵ Станом на червень 2021 року

4.3. Географічне зазначення (зазначення походження товару)

Кубинські сигари, ефіопська кава, Тоскано, Текіла, Коньяк, Шампанське – це все вказівки походження товарів, які свідчать нам про те, що продукт виготовлено саме у тому чи іншому географічному місці, а товар має відповідні унікальні властивості.

Місце виготовлення товарів та особлива майстерність людей певної місцевості може вказувати на особливі унікальні якості товару. Все це впливає на позитивну репутацію товару на ринку, попит серед споживачів та ціну.

Зазначення походження товару як об'єкта промислової власності може бути двох видів (рис.4.8):

1) **просте зазначення походження товару** – це будь-яке словесне чи зображальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Просте зазначення походження товару дає лише загальне уявлення про дійсне місце походження товару (*наприклад, «Зроблено в Україні», «made in China»*);

2) **кваліфіковане зазначення походження товару** виокремлює з-поміж великої кількості товарів такі, які мають особливі властивості, особливі якості, зумовлені географічною специфікою місця його виробництва, тобто воно вказує на безпосередню залежність властивостей товару від місця його походження та охоплює (об'єднує) такі терміни:

- а) назва місця походження товару;
- б) географічне зазначення походження товару.

Під географічним місцем розуміють будь-який географічний об'єкт із офіційно визначеними межами: країна, регіон як частина країни, населений пункт, місцевість тощо.

Рисунок 4.8 – Класифікація зазначень походження товарів

Правовідносини, які виникають стосовно вказівок походження товарів регулюється нормативними актами:

- 1) ЦК України (ст. 501 – 504);
- 2) ЗУ «Про охорону прав на зазначення походження товарів»⁴⁶.
- 3) Паризька конвенція (1883 р.) про охорону промислової власності;
- 4) Мадридська угода (1981 р.) про запобігання неправдивим або тим, які вводять в оману, вказівок походження товарів;
- 5) Лісабонська угода та Женевський акт (1958р. та 2015 р.) про охорону найменування місць походження товарів та їх міжнародної реєстрації;
- 6) Угода про торгові аспекти права інтелектуальної власності (ТРИПС) (1994 р.).

Назва місця походження товару – є більш точним зазначенням (ніж географічне зазначення) і охоплює більш вузьке коло об'єктів, що мають специфічні, а нерідко й унікальні

⁴⁶ У ЦК України використовується термін «географічне зазначення» (ст. 501), а в Законі — «зазначення походження товару» (ст. 6).

властивості. Найменування місця походження товару визначає, що товар походить із зазначеного географічного місця (рис.4.9) та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором. Важливо пам'ятати, що для найменування місця походження товару усі етапи *виробництва* (збір сировини, обробка, виготовлення) мають бути розміщені 100% у даному місці.

Рисунок 4.9 – Приклади назви місця походження товарів

Згідно зі *ст.1 ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень»* **географічне зазначення** – це найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця (рис.4.10) та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені, головним чином, цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

Рокфор

Шампанське

*Вологодське
мереживо*

Рисунок 4.10 – Приклади географічного зазначення походження товарів

Чинним законодавством визначено, що **суб'єктами** права на кваліфікаційне позначення є:

1) **власники майнових прав** на кваліфікаційне позначення **установи**, що мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць;

2) **виробники товарів**, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем; асоціації споживачів.

Реєстрація географічного зазначення надає право особам (ст.9 ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень»):

а) використовувати географічне зазначення, а саме: наносити його на товар або на етикетку, наносити його на упаковку товару, застосовувати в рекламі, записувати на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар;

б) вживати заходів щодо заборони використання географічного зазначення особами, які не мають на це право;

в) провадити діяльність із забезпечення відповідності товару, для якого зареєстровано географічне зазначення, специфікації товару, погоджений спеціально уповноваженим органом;

г) поширювати інформацію та провадити іншу діяльність, спрямовану на повідомлення споживачам про особливі якості товару, для якого зареєстровано географічне зазначення.

Причому, просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації. Реєструється тільки кваліфіковане зазначення походження товару. Правова охорона кваліфікованим зазначенням походження товарів надається лише на підставі їх державної реєстрації шляхом внесення до відповідного Реєстру.

Метою реєстрації зазначення походження товару є захист такого найменування, запобігання його використанню для інших товарів. Тому основними ознаками зазначення походження товару поряд з назвою певної місцевості є (рис.4.11):

1) *географічне середовище*, яке охоплює специфічні природні умови та/(або) людські фактори;

2) наявність у товарі *особливих властивостей*, які вирізняють його з-поміж інших однорідних товарів; обов'язкова об'єктивна залежність особливих властивостей товару від географічного середовища.

Приклад. Текіла виробляється тільки в особливому районі Мексики, де росте сировина для її виробництва — кактусоподібна рослина агава, а назва «текіла» охороняється в Мексиці як географічна вказівка у

відповідності до президентського указу 1977 р., який дозволяє використовувати назву «текіла» тільки для напоїв, що виготовлені на території п'яти мексиканських штатів, які володіють виключним правом на їх виробництво.

Рисунок 4.11 – Умови охороноздатності для кваліфікованих зазначень

Правова охорона **не надається** кваліфікованому зазначенню походження товару, якщо:

- суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності та моралі;
- є видовою назвою товару;
- правильно вказує на географічне місце виготовлення товару, але створює у споживачів помилкове уявлення про те, що товар виготовлено в іншому географічному місці;
- є назвою сорту рослини чи породи тварини і тому здатне ввести в оману споживачів щодо дійсного походження товару;
- Україна не має відповідної угоди з іноземною державою про взаємну охорону цього виду зазначень походження товару;
- це зазначення не охороняється у відповідній іноземній державі;
- є настільки тотожним з торговельною маркою в Україні, що його можна сплутати.

Для здійснення державної реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару (рис. 4.12) необхідно надіслати заявку до НОІВ (Укрпатенту). Заявка може подаватися як у паперовому, так і в електронному вигляді на розсуд заявника.

Заявка складається українською мовою та повинна містити:

- а) заяву про реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару, в якій необхідно вказати заявника (заявників), його адресу та спеціально уповноважені органи, які перевіряють відповідність товару специфікації товару;
- б) специфікацію товару, погоджену спеціально уповноваженим органом, яка відповідно до ст. 9 ЗУ «Про правову охорону географічних зазначень» повинна містити такі відомості:
 - ✓ заявлене найменування;
 - ✓ опис товару, в тому числі, якщо це доречно, особливі правила пакування та маркування товару, а також стислий опис меж географічного місця, де виробляється та/або переробляється товар;
 - ✓ опис взаємозв'язку товару з географічним середовищем чи географічним місцем походження товару, в тому числі особливі положення опису товару або способів його виробництва, що підтверджують такий взаємозв'язок;
- в) документ, у якому викладені основні положення специфікації товару.

Рисунок 4.12 – Процедура набуття прав на кваліфіковане зазначення походження товару

Правова охорона географічних зазначень походження товару:

- 1) надається на підставі їх державної реєстрації шляхом внесення до реєстру;
- 2) діє безстроково (окрім дострокового припинення дії);
- 3) обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару і межами географічного місця його походження, зазначеними у Реєстрі.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення є чинним з дати наступної від дати державної реєстрації і охороняється безстроково за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням.

Право на використання кваліфікованої вказівки походження товарів засвідчується свідоцтвом. Не завжди власник права та суб'єкт, який використовує це право, є одна і та ж особа. *Наприклад, власник зареєстрованої вказівки походження товарів «Рокфор» надав **дозвіл** деяким виробникам сиру на використання цього позначення. Так, сім суб'єктів господарювання, територіально розташовані у Франції в необхідному місці, виготовляють сир відповідно до стандартів асоціації – правовласника і мають право використовувати позначення «Рокфор». При цьому реалізують вони свою продукцію (різновид їх сиру є «Рокфор») під власними торговельними марками з відповідним позначенням (рис.4.13).*

Приклад розміщення торговельних марок та географічного походження для ігристого вина – «Шампанське» наведено на рис. 4.14.

*Сир «Рокфор» від
«Товариства печер
Рокфора» (Société des
Caves de Roquefort)*

*Сир «Рокфор» від
Roquefort Papillon*

*Сир «Рокфор» від
Carles*

*Сир «Рокфор» від Le Vieux
Berger*

*Сир «Рокфор» від
Gabriel Coulet*

*Сир «Рокфор» від Le
Vieux Berger*

Рисунок 4.13 – Приклад виробників сиру «Рокфор»

 Особливі властивості сиру «Рокфор» забезпечуються блакитною плісінню *Penicillium roqueforti*, використанням сирого молока вівці та безпосереднім визріванням сиру у вапняних печерах Комбалу довжиною 2 км. Виготовлення сиру – основний вид діяльності общини Рокфор-сюр-Сульзон з кількістю населення приблизно 700 чоловік.

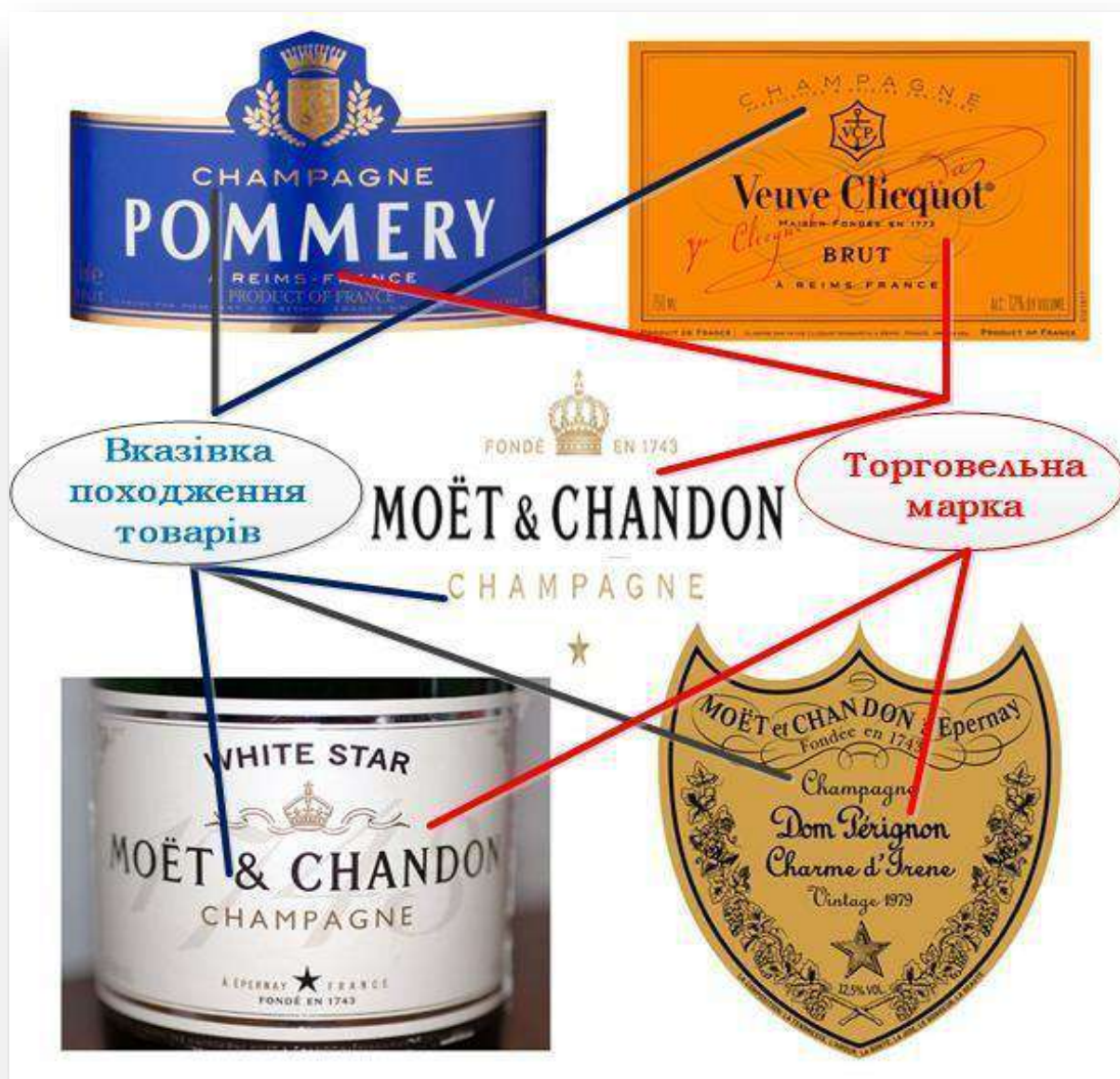

Рисунок 4.14 – Приклад вказівок походження товарів та торговельних марок на етикетках для «Шампанського»

Власник свідоцтва (приклад наведено на рис. 4.15) на використання зареєстрованого зазначення походження товарів має право наносити поряд із кваліфікованим зазначенням походження товару, якщо це зазначення зареєстроване в Україні.

Рисунок 4.15 – Приклад свідоцтва на використання зазначення походження товару «Гуцульська бриндзя»⁴⁷

Для маркування назви місця походження товару застосовують обведену колом аббревіатуру **НПМ** (назва походження товару). Разом із цим маркуванням або замість нього може наноситися текст «Зареєстрована в Україні назва місця походження товару».

⁴⁷ Взято в мережі Інтернет. Сіренко С. Гуцульська овеча бриндзя отримала свідоцтво географічного зазначення // Режим доступу: <https://mi100.info/2019/12/07/hutsulska-ovecha-bryndzja-otrymala-svidotstvo-geografichnogo-zaznachennya/>

Для маркування географічного зазначення походження товару застосовують обведену колом аббревіатуру **ГПЗ** (географічне зазначення походження), а поряд з нею може бути нанесено текст: «Зареєстровано в Україні географічне зазначення походження товару».

Термін дії свідоцтва на використання зареєстрованого зазначення походження товару в Україні становить **10 років**.

Реєстрація кваліфікованого зазначення походження товару може бути припинена судом у разі втрати характерних для даного географічного місця умов і можливостей виготовлення зареєстрованого товару, а також визнання географічного зазначення видовою назвою товару.

Майнові права на кваліфіковані зазначення товарів мають територіальну дію, тому у разі необхідності виходу на міжнародні ринки мають попіклуватися про захист за Лісабонською системою.

4.4. Доменне ім'я

Основним елементом побудови всесвітньої мережі Інтернет є доменні імена. Відповідно до ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» **доменне ім'я** – це ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті.

Сьогодні у більшості вчених не виникає сумнівів, що доменні імена відносяться до об'єктів виключних прав інтелектуальної власності. Розглядаючи правову природу права на доменне ім'я, можна виділити такі основні його риси:

1. Об'єктом права на доменне ім'я виступає нематеріальне благо, тобто адреса кожного комп'ютера, що працює в Інтернеті.

2. Право на доменне ім'я має абсолютний характер. Це виявляється в тому, що володільцю доменного імені протистоїть невизначене коло осіб, основний обов'язок яких полягає в тому, щоб не перешкоджати володільцю здійснювати свої права. У випадку ж порушення цього права володілець може подати позов про захист, який буде спрямовано проти будь-якої особи, що здійснила таке порушення.

3. Право на доменне ім'я носити виключний характер. Використання імені здійснюється лише власником права, а

передача такого права можлива лише з дозволу власника.

4. Доменне ім'я має суворо індивідуальний характер. Право на доменне ім'я виникає з моменту його відповідної реєстрації.

5. Право на доменне ім'я має безперечну економічну цінність. Найбільш актуальними сьогодні є угоди з купівлі-продажу доменних імен.

6. Суб'єктами права на доменне ім'я можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Але в першу чергу доменні імена реєструють підприємства та організації, які безпосередньо зацікавлені у представництві на ринку товарів та послуг.

Таким чином, право на доменне ім'я за своєю природою найбільш відповідає правовому інституту засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів і послуг.

Сьогодні поняття «домен» визначається як частина простору ієрархічних імен мережі Інтернет, яка ідентифікується ім'ям домену, обслуговується групою серверів доменних імен і централізовано адмініструється. Кожний комп'ютер, підключений до мережі Інтернет, має унікальну адресу, за якою і відбувається його пошук у мережі. Оскільки така адреса є послідовністю з чотирьох чисел, розділених крапками, то запам'ятати їх досить важко. Для полегшення запам'ятовування, сприйняття, створена доменна система DNS (Domain Name System), яка дозволяє перетворити числовий код адреси комп'ютера на символічне доменне ім'я.

Відомо, що сьогодні існує три різновиди доменних імен, які визначаються залежно від сфери їх дії (рівня). Доменні імена верхнього першого рівня охоплюють найбільш великі ділянки віртуального Інтернет-простору. Вони визначаються за географічною або тематичною ознакою. Наприклад, кожна країна має своє доменне ім'я, яке дає можливість ідентифікувати певний сегмент Інтернет-простору за географічною ознакою. Так, для України національний домен «UA» був офіційно делегований IANA (Internet Assigned Numbers Authority) – відомством з реєстрації адрес Інтернет.

Розширення у доменах іменах вказують на вид діяльності суб'єкта:

- ✓ .com (комерційна діяльність);

- ✓ .net (інтернет-послуги);
- ✓ .org (некомерційні організації);
- ✓ .edu (освітні установи);
- ✓ .gov (органи влади)

Доменні імена другого рівня можуть належати різним юридичним та фізичним особам і визначаються залежно від територіального їх розташування. *Наприклад, територія України розділена на самостійні доменні зони – Київська область має домени – kiev.ua або kv.ua, Харківська область – kharkov.ua або kh.ua тощо. Доменні імена другого рівня відокремлюються від імен першого рівня знаком «.», і мають таку структуру – name.ua, name.com, name.net тощо.*

Доменні імена третього рівня включаються в домен більш високого рівня та підпорядковуються йому. Ці імена визначаються власником на свій власний розсуд.

З 27 липня 2001 року набули чинності Правила домену «UA», в яких, зокрема, встановлювалися правила реєстрації доменних імен. Важливим чинником у реформуванні доменного простору України стало направлення у 2003 році до ICANN (Internet Corporation for Assigned and Nambers – Інтернет-корпорації з присвоєння номерів та імен, попередниці IANA) офіційного листа-звернення, в якому підтверджувалось, що недержавне некомерційне об'єднання підприємств «Український мережевий центр» визначається як відповідна організація для управління доменом «UA» та реєстрації індивідуальних доменних імен на підставі цивільно-правових договорів.

Відповідно до п. 6.1. Правил домену «UA», договір про надання послуг, пов'язаних із делегуванням доменного імені, має містити точний та вичерпний опис послуг, які реєстратор надає реєстранту у зв'язку з делегуванням доменного імені, терміни виконання робіт та надання послуг, права та обов'язки сторін, відповідальність за неналежне або несвоєчасне виконання сторонами своїх обов'язків, термін дії договору та порядок його дострокового розірвання. Зокрема, у договорі має бути офіційне твердження реєстранта про те, що, наскільки це відомо реєстранту, ні делегування йому доменного імені, ні спосіб прямого чи непрямого використання цього доменного імені не може

порушити прав та законних інтересів третіх осіб, у тому числі прав інтелектуальної власності.

Проте п. 6.5. Правил домену «UA» встановлює, що термін дії такого договору не може перевищувати двох календарних років. Після закінчення терміну дії такого договору реєстрант має право переукласти договір з тим самим або укласти договір з іншим реєстратором без відміни делегування доменного імені. Договір про делегування доменного імені можна укладати також на строк дії ліцензійного договору у разі отримання права використання торговельної марки на певний період.

4.5. Шляхи міжнародної реєстрації торговельних марок та географічних позначень

Як і інші об'єкти промислової власності, торговельні марки та географічні зазначення походження товару мають територіальну дію, яка обмежує майнові права власника. Тобто, позбавляє права дозволяти/забороняти та захищати у судовому порядку порушені права на об'єкти інтелектуальної власності в інших державах, де не здійснено процес державної реєстрації. З розвитком та глобалізацією світової торгівлі, виникненням е-комерції та великої кількості піратської продукції необхідність міжнародної реєстрації засобів індивідуалізації стає все більш актуальною.

Вибираючи спосіб міжнародної реєстрації, необхідно проаналізувати та спрогнозувати поведінку світового ринку та конкурентів. Чим популярніше продукт або послуга, чим вони унікальніші, тим більше потребують захисту.

Шляхи міжнародної реєстрації:

1) національний – подача заявок на отримання охорони до відповідних патентних відомств конкретних країн;

2) регіональний – реєстрація здійснюється через регіональні патентні відомства на підставі підписаних регіональних угод;

3) міжнародна реєстрація **торговельних марок** – реєстрація за Мадридською системою⁴⁸ передбачає подачу

⁴⁸ Станом на 1.07.2020 р. є 106 членів Мадридського протоколу, що становить 80% країн світової торгівлі. Та 55 країн-учасниць Мадридської угоди.

заявником базової заявки (у країні походження), і вже Відомство країни походження подає документи до Міжнародного органу.

Міжнародна реєстрація **географічних зазначень походження товару** здійснюється за Лісабонською системою. Вона дозволяє отримувати охорону для найменувань місць походження в декількох країнах шляхом подання в Міжнародне бюро ВОІВ однієї заявки однією мовою зі сплатою одного набору мита в одній валюті.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Що таке засоби індивідуалізації та які основні функції вони виконують?
2. Якими законодавчими актами регулюються питання в сфері торговельних марок?
3. Опишіть види торговельних марок?
4. Перерахуйте елементи, заборонені для використання у вигляді торговельних марок або їх складових?
5. Опишіть алгоритм набуття прав на торговельну марку?
6. Що таке добре відома торговельна марка?
7. Опишіть процедуру визнання торговельної марки, що є добре відомою.
8. Визначте сутність комерційного найменування та торгової марки, а також різницю між ними.
9. Що таке географічне позначення (зазначення походження товару)?
10. Опишіть процедуру набуття прав на кваліфіковане позначення товару.
11. Охарактеризуйте доменне ім'я.

Розділ 5. АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

5.1. Об'єкти та суб'єкти авторського права

Так склалося історично, що на розвиток авторського права вплинули: поява друкарського верстата, радіомовлення, кінематографії, телебачення; розвиток копіювальної техніки та інші винаходи. Головною ідеєю авторського права було і є те, що ***автор за використання результату своєї інтелектуальної праці отримує відповідну винагороду***. Сучасне законодавство багатьох країн світу щодо норм авторського права є збалансованим, що дозволяє захищати морально-матеріальні інтереси автора та інтереси всього суспільства.

За часів існування СРСР не було жодного закону, який би регулював авторські та суміжні права. Сьогодні законодавство України про авторське право та суміжні права базується на положеннях:

1. Загального законодавства України (окремі відповідні норми):
 - Конституція України;
 - Цивільний кодекс (книга IV)
2. Спеціального законодавства:
 - ЗУ «Про авторське право та суміжні права»;
 - ЗУ «Про кінематографію»;
 - ЗУ «Про телебачення і радіомовлення»;
 - ЗУ «Про видавничу справу»;
 - ЗУ «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм»;
 - «Про архітектурну діяльність» та інших законів України.
3. Міжнародного законодавства:
 - Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів (1886 р.);
 - Договір ВОІВ про авторське право;
 - Угода «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності»;
 - Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення;
 - Женевська конвенція про охорону інтересів виробників

фонограм від незаконного відтворення їх фонограм;
– Договір ВОІВ про виконання і фонограми.

ЗУ «Про авторське право та суміжні права» охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва – авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеогам та організацій мовлення – суміжні права. Перший розділ Закону висвітлює загальні положення; другий розділ – присвячений авторському праву; у третьому розділі розглянуті суміжні права; у четвертому розділі – управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав; п'ятий розділ присвячений захисту авторського права і суміжних прав; останній розділ – шостий містить прикінцеві положення.

Згідно із Законом «**автор**» – це фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір. А **авторські права на твір** – сукупність прав, пов'язаних з використанням твору як об'єкта інтелектуальної власності. На жаль, законодавство не розкриває поняття «твір». Існує багато визначень, але найбільш вдалим є визначення В.І.Серебровського⁴⁹:

Твір – це сукупність ідей, думок та образів, що отримали в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття почуттями людини конкретній формі, що допускає відтворення.

Юристи виділяють такі структурні елементи твору з позиції здатності до комерціалізації у тих випадках, коли вони відповідають критерію «оригінальність»:

- 1) юридично значимі (назва, персонажі, текст тощо);
- 2) юридично незначимі (тема, сюжет, ідейний зміст тощо).

⁴⁹ Серебровский В. И. Вопросы советского авторского права. / В. И. Серебровский – М. :1956 г. – С. 32.

Таким чином, **суб'єктами** авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (**презумпція авторства**). Це положення стосується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Згідно із чинним законодавством (ст.3 ЗУ «Про авторське право та суміжні права») охороні підлягають всі **твори**, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Також підлягають охороні окремі частини твору, які можуть використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору.

Передбачена правова охорона поширюється тільки на **форму вираження твору** і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Приклад. Історія появи Міккі Мауса Уолта Діснея. Попередником Міккі Мауса був кролик Освальд, створений у 1927 році спільною працею Аб Айверкса та Уолта Діснея в рамках договірних відносин з

Мінтцем та Уінкером (власниками студії Lantz Incorporated) під час роботи над новим мультиплікаційним фільмом. Однак, у 1929 році під час суперечки стосовно виплати винагороди за використання об'єкта авторського права кролика Освальда виявилось, що всі права інтелектуальної власності належать студії Lantz Incorporated. Щоб виправити ситуацію, повертаючись додому у Каліфорнію, Уолт Дісней вирішив

створити власний персонаж⁵⁰... він відрізав кролику Освальду вуха і перетворив його на мишеня. Вийшов схожий персонаж, який він назвав Міккі Маус. І вже у 1934 році цей персонаж приніс Уолту Діснею (окрім касових зборів від показу мультиплікаційного фільму) 1,5 млн доларів за рік використання зображення Міккі Мауса на коробці з пластівцями Post Toastiest компанії General Foods. У 2006 році компанія Disney викупила права на «Удачливого кролика Освальда» у компанії NBC/Universal, яка так і не використовувала його з 1930 року.

Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме (згідно із ЗУ «Про авторське та суміжне право», ст.8):

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу та їх постановки;
- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки та інших сфер діяльності;

⁵⁰ Зображення взято у мережі Інтернет www.lapinnain.blog.lemonde.fr, www.disney-clipart.com

13) сценічні обробки творів і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

14) похідні твори;

15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

17) інші твори.

Об'єктами авторського права в галузі архітектури є твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва. Особа (особи), творчою працею якої (яких) створено об'єкти архітектури як об'єкти авторського права вважається автором (співавторами) цих об'єктів. Але співавторами не можуть бути особи, які подають автору об'єкта архітектури технічну, консультаційну чи організаційну допомогу або такі, що здійснюють організацію проектування і будівництва (реконструкції, реставрації, капітального ремонту), контроль за виконанням зазначених робіт.

Не охороняються авторським правом (ст. 9 ЗУ «Про авторське право та суміжні права»):

- ✓ повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- ✓ твори народної творчості (фольклор);
- ✓ видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;
- ✓ державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних сил України та інших військових формувань; символіка

територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

- ✓ грошові знаки;
- ✓ розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого виду).

Але проекти офіційних символів та знаків до їх офіційного затвердження розглядаються як твори і є об'єктами авторського права.

Умови виникнення авторського права на твір можна розглянути на рис.5.1.

Рисунок 5.1 – Умови виникнення авторського права

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на певний твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак сповіщення про охорону авторського права. Цей знак складається з таких елементів (ЗУ, *ст.11*):

- латинська літера «с», обведена колом – ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

© Іванов І.І., 2020 р.

Цей знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку, коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього.

Співавторство.

Авторське право на твір, створений у **співавторстві**, належить усім співавторам, незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення (рис.5.2).

Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними. У разі відсутності угоди, згідно з чинним законодавством співавтори розпоряджаються твором сумісно. Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить усім співавторам.

Співавторами є особи, **спільною творчою** працею яких створено твір.

Види співавторства:

- неподільне авторство (казки братів Грим, роботи Ільфа та Петрова тощо);
- подільне авторство (збірки статей, розділи частин у книзі тощо).

Рисунок 5.2 - Види співавторства в авторському праві

Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх

причин відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. Якщо ж твір складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору навласний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

До об'єктів авторського права також належать складені твори, тобто різноманітні збірки, які є результатом творчої праці за доббором або упорядкуванням (збірки художніх творів та нормативно-правових актів, словники, періодичні видання тощо). Авторські права укладачів таких збірок поширюються лише на новий складений твір у цілому та не охоплюють самі твори, нормативно-правові акти та окремі складові частини, що увійшли до нього. Умовою охорони авторським правом складених творів є дотримання авторських прав на твори, що до них входили як складові частини. Тому автори творів, які увійшли до різних збірок, мають право використовувати свої творчі здобутки незалежно від складеного твору. Авторське право упорядника збірки не може перешкоджати іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та інших даних для створення своїх складених творів.

У разі порушення загального авторського права кожний із співавторів має право доводити своє право у судовому порядку.

Співавторством є також авторське **право на інтерв'ю**. У цьому випадку співавторами є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла. Але опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю.

Похідні твори

У процесі творчої діяльності можуть здійснюватися творчі переробки вже існуючих оригінальних творів (тексти перекладів творів іноземних авторів, аранжування музичних мелодій тощо).

Згідно із ЗУ **похідний твір** – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) або його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані

шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

Такі творчі продукти, що містять елементи іншого твору, але й самі є результатами творчої праці зі створенням нової форми, називаються похідними або залежними. Причому похідні твори охороняються авторським правом за умови, що вони були створені без порушення авторських прав осіб, оригінальні твори яких були використані для творчої переробки.

Аудіовізуальні твори

Згідно із ЗУ ***аудіовізуальний твір*** – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими

Авторами аудіовізуального твору є:

- 1) режисер-постановник;
- 2) автор сценарію або текстів;
- 3) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;
- 4) художник-постановник;
- 5) оператор-постановник.

Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, не передбачено інше.

Комп'ютерні програми

Згідно із чинним законодавством України **комп'ютерна програма** – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах). Комп'ютерні програми охороняються так, як і літературні твори. Це положення синхронізується з міжнародним законодавством, зокрема *Бернською конвенцією, ст.2*. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Застосування принципів авторського права до комп'ютерних програм:

1) оригінальність – програмне забезпечення має бути оригінальним, тобто бути не просто скопійованим. А в його створення повинно бути вкладено достатню кількість навичок, творчості, праці. У порівняння з літературними творами у випадку комп'ютерних програм можна стверджувати, що алгоритм є аналогом сюжету літературного твору, який не охороняється авторським правом;

2) форма вираження – у даному випадку це рядки коду (вихідний та об'єктний код) та структура програми у разі, якщо виконано умову про відповідність критерію «оригінальність». Однак, ані функціонал комп'ютерної програми, ані мова програмування, ані формат файлів з даними, які використовувалися в програмі для забезпечення деяких із її функцій, не являються формою вираження з точки зору авторського права.

Деякі фахівці підтримують охорону комп'ютерних програм нормами патентного права. Для забезпечення дотримання критеріїв патентоспроможності винахід повинен включати в себе ще й технічні елементи, окрім комп'ютерної програми, тобто це мають бути винаходи, пов'язані з комп'ютерною програмою.

Бази даних

Бази даних охороняються як збірники, тобто захисту підлягає вихідний текст для компіляції, що визначає внутрішню структуру таблиць та їхній взаємозв'язок. При цьому, відповідно до *ст. 19 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»*, «правова охорона баз даних не поширюється безпосередньо на дані або інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що належить до власне даних або інформації, що містяться в базі даних», тобто тих даних а інформації, якими оперує ця база. Зазначена інформація, якщо вона є творчим інтелектуальним продуктом, може сама одержати захист у системі авторських прав. Або ж, якщо ця інформація пов'язується з виробництвом, технологічним процесом, керуванням, фінансами й іншою діяльністю фізичної або юридичної особи, вона може бути віднесена до комерційної таємниці й одержати захист відповідно до чинного законодавства як об'єкт промислової власності, який не патентується – право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Таким чином, комп'ютерні програми і бази даних є творами – результатами творчої діяльності автора. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, як і на всі об'єкти авторського права, є автор. При цьому для виникнення і здійснення авторського права не потрібно реєструвати твір або будь-яке інше спеціальне його оформлення, чи виконання будь-яких інших формальностей. Але на друкованих виданнях може проставлятися знак сповіщення про охорону авторського права.

Твори образотворчого мистецтва

Законодавство України до творів образотворчого мистецтва відносить: скульптури, картини, малюнки, гравюри, літографії, твори художнього (у тому числі сценічного) дизайну.

У автора твору образотворчого мистецтва виникають **додатково** особисті авторські права:

- право доступу
- право слідування.

Право доступу. Згідно із ЗУ «Про авторське та суміжне право», ст.26, при передачі твору образотворчого мистецтва у власність іншій особі автор має право доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення екземплярів, слайдів, карток, переробок і т. ін). Власник не може відмовити авторові в доступі до твору без достатніх підстав. Право доступу належить тільки самому автору. правонаступники або спадкоємці автора цього права не мають.

Право слідування. Згідно із ЗУ. ст.26, це право полягає в тому, що автор твору образотворчого мистецтва протягом усього життя, а у випадку його смерті – і його спадкоємці, користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва, невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору (через аукціон, галерею, салон, магазин і т.ін.). Це право діє у всіх державах, що приєдналися до Бернської конвенції. Але звичайно, тільки в такому обсязі, що допускається законодавством тієї країни, у якій буде витребуване таке право.

5.2. Зміст авторського права

Авторські права на твори поділяються на види: майнові права автора; особисті немайнові права автора. Причому особисті немайнові права автора не можуть бути передані іншим особам (рис. 5.3).

Виключне право автора на **використання** твору дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволити чи заборонити:

- 1) відтворення творів;
- 2) публічне виконання і публічне сповіщення творів;
- 3) публічну демонстрацію і публічний показ;
- 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- 5) переклади творів;

Рисунок 5.3 – Зміст авторського права

6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;

7) включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;

8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;

9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;

10) здавання в майновий найм та/або комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу

або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеогамі або у формі, яку зчитує комп'ютер;

11) імпорт примірників творів.

І цей перелік не є вичерпним. Для того щоб добросовісно використовувати об'єкт авторського права сторонніми особами необхідно обов'язково отримати дозвіл правовласника, якщо його майнові права ще діють.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено твір, **не залежить один від одного**. Тобто, якщо ви купили книгу – ви купили матеріальну річ, яку можете дарувати, продавати, давати почитати, але робити копії чи оцифровувати книгу не можете – тут діє авторське право.

Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Причому, власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові ціни, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на створення цього об'єкта. Якщо збереження об'єкта, в якому втілено оригінал твору, є неможливим, власник матеріального об'єкта повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди – фотографії твору.

Законодавство України встановлює **виключення з майнових прав – вільне використання** об'єктів авторського права без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення допускається:

- 1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою;
- 2) використання літературних і художніх творів в обсязі,

виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних та соціальних питань, коли право на таке відтворення спеціально не є заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;

6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів.

Допускається без згоди автора репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямовується прямо або опосередковано на одержання прибутку, а також відтворення примірників твору для навчання. Без виплати авторської винагороди допускається без дозволу автора відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо оприлюднені твори, крім:

- а) творів архітектури у формі будівель і споруд;
- б) комп'ютерних програм;
- в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів, оригінальних творів образотворчого мистецтва.

5.3. Реєстрація авторських прав на твір

Авторське право на твір виникає внаслідок його створення. Але суб'єкт авторського права для засвідчення авторства на опублікований або неопублікований твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Авторське право на твір виникає внаслідок його **створення**. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

Порядок державної реєстрації авторства визначає Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27 грудня 2001 року № 1756⁵¹. Згідно з цією Постановою існує порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Цей порядок визначає процедуру подання заявок (рис. 5.4) на реєстрацію авторського права і договорів про передачу прав, їх розгляду, державної реєстрації, публікації відомостей про реєстрацію, видачі свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, а також ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір і Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, яка здійснюється НОІВ.

⁵¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 №1756 «Про державну реєстрацію авторського права та договорів, які стосуються права автора на твір» // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text>

Рисунок 5.4 – Етапність державної реєстрації авторського права на твір

Заявку на реєстрацію до НОІВ подає заявник. НОІВ у свою чергу:

- ✓ приймає заявки, подані на реєстрацію, і розглядає їх з метою визначення відповідності спеціальним вимогам;
- ✓ приймає рішення про реєстрацію авторського права на твір, рішення про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, або обґрунтоване рішення про відмову у реєстрації авторського права на твір, обґрунтоване рішення про відмову у реєстрації договору, який стосується права автора на твір;
- ✓ вносить відомості про реєстрацію авторського права на твір

та відомості про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір, до відповідного Державного реєстру;

- ✓ надсилає за зазначеною в заяві адресою своє рішення та видає свідоцтво;
- ✓ готує та публікує в своєму офіційному бюлетені визначені ним відомості про реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір;
- ✓ вносить зміни до заявки за ініціативою заявника;
- ✓ видає дублікат свідоцтва;
- ✓ вносить зміни до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір та здійснює виправлення очевидних помилок з ініціативи автора твору.

Основні документи, що потрібні для реєстрації авторського права та договору, який стосується права автора на твір мають бути такими:

1. Заявка на реєстрацію авторського права на твір обов'язково повинна містити:

а) заяву, викладену українською мовою, що складається за формою, затвердженою Міністерством;

б) примірник твору (оприлюднений чи неоприлюднений) у матеріальній формі;

в) документ, що свідчить про факт і дату оприлюднення твору;

г) документ про сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права на твір або копія документа, що підтверджує право на звільнення від сплати збору;

д) документ про сплату державного мита за видачу свідоцтва або копія документа, що підтверджує право на звільнення від сплати мита за видачу свідоцтва. Зазначений документ подається до НОІВ після одержання заявником рішення про реєстрацію авторського права на твір;

е) довіреність, оформлену в установленому порядку, якщо заявка від імені автора або його спадкоємця подається довіреною особою, або копію довіреності, засвідченої відповідно до законодавства;

ж) документ, що засвідчує перехід у спадщину майнового права автора (якщо заявка подається спадкоємцем автора);

2. Заявка на реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, обов'язково повинна містити:

а) заяву, викладену українською мовою, що складається за формою, затвердженою Міністерством;

б) примірник твору у матеріальній формі;

в) примірник авторського договору, що засвідчує передачу (відчуження) майнового права або передачу права на використання твору. Якщо передачу (відчуження) майнових прав або права на використання твору здійснює особа, яка має виключне майнове право на твір, але не є автором, до заявки додається документ, що підтверджує її виключне майнове право на цей твір;

г) документ про сплату збору за підготовку до реєстрації договору, який стосується права автора на твір, або копію документа, що підтверджує право на звільнення від сплати збору;

д) довіреність, оформлену в установленому порядку, якщо заявка від імені суб'єкта авторського права подається довіреною особою, або копію довіреності, засвідчену відповідно до законодавства.

3. До заяви на реєстрацію авторського права на комп'ютерну програму, крім документів, зазначених у пункті 2, додається настанова щодо використання програми.

Заява підписується автором або особою, яка має авторське право.

Заява від імені юридичної особи підписується особою, яка має на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища, дати і скріплюється печаткою.

Якщо твір створено у співавторстві, у заяві зазначається прізвище, ім'я та по батькові кожного автора. Відносини співавторів визначаються в укладеній між ними угоді. Право на підписання документів, що подаються до Міністерства, може бути надано одному із співавторів за наявності відповідної довіреності від інших співавторів.

Документи, що додаються до заяви, оформляються таким чином, щоб їх можна було безпосередньо копіювати і зберігати

протягом строку дії авторського права.

Автор або особа, яка має авторське право, несе відповідальність за достатність і достовірність інформації, поданої у заявці на реєстрацію авторського права на твір.

За достовірність інформації, поданої у заявці про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, відповідальність несе автор або особа, яка має авторське право.

Розгляд заявки і прийняття рішення про реєстрацію авторського права на твір та реєстрацію договору, який стосується права автора на твір, здійснюється протягом місяця від дати надходження до НОІВ правильно оформлених документів заявки.

Під час розгляду заявки НОІВ не проводить експертизу твору і не встановлює факт виникнення авторства.

НОІВ може надсилати заявнику запити про надання додаткових документів, потрібних для прийняття відповідного рішення у разі виникнення сумніву щодо вірогідності інформації, що містять подані документи. У цьому разі відповідне рішення приймається в двотижневий термін від дати надходження додаткових документів, але не пізніше двох місяців від дати одержання заявником запиту.

Після державної реєстрації особам, які мають авторське право або будь-яку виключну правомочність на твір, видається відповідне свідоцтво за встановленим зразком (рис.5.5).

Після здійснення реєстрації НОІВ публікує в своєму офіційному бюлетені визначені в установленому порядку відомості про реєстрацію авторського права на твір та про реєстрацію договору, який стосується права автора на твір.

У процесі ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір та Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, до них можуть бути занесені відомості щодо:

- зміни прізвища, імені та по батькові автора (авторів) твору;
- зміни складу авторів;
- зміни прізвища, імені та по батькові фізичної особи або повного офіційного найменування юридичної особи, яка має авторське право на твір;

- визнання реєстрації недійсною;
- передачі (відчуження) майнових прав на твір;
- зміни у відомостях про надання дозволу на використання твору;
- видачі дубліката свідоцтва;
- виправлення очевидних помилок (граматичних, синтаксичних, інформаційних тощо).

Рисунок 5.5 – Приклад свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір

Підставами для занесення до Державних реєстрів таких змін може бути: рішення суду; клопотання автора чи його довіреної особи; клопотання сторін договору. Причому до клопотання повинні додаватися:

- документи, що підтверджують правомірність змін;
- документ про сплату збору за внесення змін до відповідного Державного реєстру. З розмірами зборів можна ознайомитися на сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства.

5.4. Авторсько-правові договори

Усі цивільно-правові відносини, що складаються у процесі створення й використання численних об'єктів авторського права і суміжних прав мають бути урегульовані договорами, які об'єднані одним поняттям «авторські договори». Більш детально дане питання буде розглядатися у розділі 7 щодо розпорядження майновими правами на об'єкти ІВ. Слід відразу підкреслити, що не всі договори, які в тій чи іншій мірі стосуються авторських прав, визнаються авторськими. Не можна, наприклад, до авторських відносити договори по управлінню майновими правами авторів на колективній основі.

За авторським договором автор **передає** або зобов'язується створити і в установленій договором строк передати свій **твір замовнику** для використання обумовленим договором способом, а замовник зобов'язується здійснити або почати використання твору.

Авторські договори поділяються на договори на створення творів науки, літератури чи мистецтва і договори на використання цих же творів.

1. За **авторським договором замовлення** автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові.

2. **Передача прав на використання** твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на

використання твору. Предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору.

Укладення авторського договору може бути виконано у будь-який з моментів існування твору, а також може передувати його створенню. Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

Автор має право вимагати **виплати винагороди** за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або в договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори. Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися мінімальні ставки авторської винагороди та порядок їх застосування. Так мінімальні ставки авторської винагороди за передачу виключних майнових прав на фільм і його використання встановлено Тимчасовим положенням про мінімальні ставки гонорару авторської винагороди за фільми, що створюються за державним замовленням на кіностудіях. Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством та умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові

права, не зазначені в авторському договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним.

Недотримання письмової форми авторського договору само по собі не робить даний договір недійсним, але спричиняє наслідки, передбачені *ст. 46 ЦК України*. Інакше кажучи, коли одна із сторін буде заперечувати факт укладання договору, то інша сторона на підтвердження договору не може посилатися на свідчення свідків. До уваги суд приймає лише письмові докази, зокрема переписку між автором та організацією, розписку в одержанні авансу, рецензії, затверджені плани організації, бухгалтерські документи, а також докази, одержані за допомогою засобів аудіо- та відеозапису. Такі документи повинні свідчити саме про наявність авторського договору, а не про попередні договірні контакти автора й організації.

Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за авторським договором, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі збитки, в тому числі упущену вигоду. Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішуються у суді.

Припинення авторського договору настає із закінченням строку його чинності. Коли ж користувач з тих чи інших причин не використав твір, закінчення строку дії авторського договору припиняє його чинність. Авторський договір може передбачати можливість дострокового припинення його чинності:

- 1) за взаємною згодою сторін;
- 2) у зв'язку з неможливістю його виконання через обставини, які не залежали від автора – стихійне лихо, деякі явища громадського життя, війна тощо;
- 3) у тому разі, коли створений автором твір випадкового загинув без вини автора, – передавати замовнику нема чого. Але автор у цьому не винен, тому він звільняється від відповідальності;
- 4) смерть автора, ліквідація юридичної особи без правонаступництва;
- 5) за одностороннім волевиявленням, коли другий контрагент порушив істотні умови договору.

5.5. Термін дії авторського права

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Воно діє протягом усього **життя автора і 70 років після його смерті**, крім випадків, передбачених *ст. 28 Закону*. Якщо твір створеноу співавторстві – 70 років після смерті останнього із співавторів. Для анонімних творів чи створених під псевдонімом термін дії складає 70 років після оприлюднення.

Майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті немайнові права автора. А спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір.

Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою за умови дотримання особистих немайнових прав автора. Але Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

5.6. Суміжні права

На відміну від авторського права суміжні права є новою сферою юридичної науки та практики не тільки в Україні, а й в цілому світі. Якщо на початку ХХ століття професійне виконання музичного чи сценічного твору можна було почути або побачити тільки у спеціальному закладі (концертному залі, театрі тощо), то з розвитком науково-технічного прогресу стало можливим не тільки записувати ці твори, а й репродукувати ці записи у великій кількості. При цьому виконавці творів після отримання одноразової винагороди за виступ на сцені не одержували ніякого гонорару за відтворення записів власних виконань практично для необмеженої аудиторії слухачів за допомогою вироблення фонограм, передачі в ефір радіо- та телепрограм організаціями мовлення. Це призвело до необхідної охорони як прав самих

виконавців, так і прав виробників фонограм, програм мовлення тощо. І в багатьох країнах світу інтереси артистів, виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення отримали правову охорону в межах нового правового поняття так званих суміжних прав.

В об'єктивному розумінні **суміжні права** є сукупністю правових норм, що регулюють відносини з використанням виконань творів, фонограм, відеограм та програм мовлення. Суміжні права тісно пов'язуються з авторськими правами і залежать від них. Цей зв'язок пояснюється тим, що:

1) вони поширюються на відтворювання творів, які охороняються авторським правом;

2) використання об'єктів суміжних прав відбувається одночасно з використанням об'єктів авторського права і на тих же самих принципах.

Основна суть суміжних прав полягає у тому, що вони **залежні** від власників авторського права оскільки їх використання відбувається одночасно з використанням об'єктів авторського права.

Тому правові норми суміжних прав та норми авторського права складають єдиний інститут права інтелектуальної власності, інститут авторського права та суміжних прав. І в суб'єктивному розумінні суміжні права являють собою особисті немайнові та майнові права виключного характеру, надані чинним законодавством виконавцям, виробникам фонограм і відеограм та організаціям мовлення.

Вторинний характер об'єктів суміжних прав проявляється і в тому, що головним принципом охорони суміжних прав є недоторканність авторських прав творців інтелектуальних продуктів, які відтворюються технічними засобами. Це означає, що охорона суміжних прав здійснюється винятково заходами, які виключають можливість порушення авторських прав, а умовою виникнення підстав для охорони об'єктів суміжних прав є тільки правомірне використання оригінальних творів з метою їх

виконання, запису фонограм та створення програм мовлення. Ці принципи регулювання суміжних прав в Україні зафіксовано в Законі «Про авторське право і суміжні права», третій розділ якого має назву «Суміжні права». Саме в *ст. 36* цього Закону підкреслюється, що виконавці здійснюють свої права за умови дотримання прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права; виробники фонограм і відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців, а організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Згідно із Законом об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

- виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- фонограми, відеограми;
- передачі (програми) організацій мовлення.

Суб'єктами суміжних прав є:

- 1) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- 2) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- 3) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- 4) організації мовлення та їх правонаступники.

Суміжні права забезпечують захист творчої праці особі, що доносять твори авторів до широкої аудиторії, шляхом належного використання результатів їх роботи.

Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми,

оприлюднення передачі організації мовлення. Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак сповіщення про охорону суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «Р», обведена колом;
- імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;
- рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

Специфікою суміжних прав є:

- 1) вони пов'язані із використанням окремих технічних пристроїв;
- 2) об'єкти суміжних прав закріплюються на матеріальних носіях (наприклад, наявність записів виконання на магнітних плівках, касетах, відеоплівках, дисках);
- 3) виконання можливо здійснювати повторно, безкінечно, перед практично необмеженою аудиторією і без живої участі самого виконавця.

Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки винагороди за використання об'єктів суміжних прав та порядок їх індексації.

В суміжному праві виникають майнові та немайнові права, наприклад, виконавцеві твору належать такі особисті **немайнові права**:

- вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
- вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалося у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням;
- вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і

репутації.

До **майнових прав виконавців** належить їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- 1) публічне сповіщення своїх нефіксованих виконань;
- 2) фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;
- 3) відтворення (пряме або опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони давали згоду;
- 4) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограм (відеограм) на її подальше відтворення;
- 5) комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограм (відеограм) або за його дозволом;
- 6) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

У разі, якщо виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограм чи відеограм її подальше відтворення, вважається, що він передав цьому виробнику виключне право на розповсюдження фонограм (відеограм) та їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При цьому виконавець зберігає право на одержання справедливої винагороди за зазначені види використання свого використання через організації колективного управління або іншим способом.

До майнових прав виробників фонограм і відеограм

належить їх виключне право на використання своїх фонограм (відеограм) і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

1) відтворення своїх фонограм (відеограм) у будь-якій формі і будь-яким способом;

2) розповсюдження серед публіки фонограм (відеограм) та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі власності;

3) комерційний прокат фонограм (відеограм) та їх примірників навіть після їх розповсюдження, здійсненого виробником або за його дозволом;

4) публічне сповіщення фонограм (відеограм) та їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;

5) будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;

6) ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

До **майнових прав організацій мовлення** належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

1) публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;

2) фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;

3) публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.

Майнові права виконавців, виробників фонограм і відеограм, організацій мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договорів, у яких зазначається спосіб використання виконань, фонограм (відеограм) та програм мовлення, строк дії договорів, розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені договором ставки винагород не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

5.7. Підстави та порядок обмеження власників суміжних прав

Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм (відеограм) і організацій мовлення допускається в тих же випадках, що і обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів (ст. 42 ЗУ):

1) відтворення і доведення до загального відома без згоди виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення у випадках, передбачених ст. 21–25 ЗУ щодо обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів, якщо задовольняються такі умови:

а) відтворення зазначених об'єктів здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень;

б) за суб'єктами суміжних прав зберігається право на справедливу винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників;

в) обов'язкове дотримання немайнових прав;

г) використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав не повинно завдавати шкоди нормальній експлуатації виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення і зачіпати законні інтереси виконавців, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення чи інших суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав;

2) допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, а також репрографічне відтворення літературних, фотографічних, образотворчих та інших подібних творів беззгоди суб'єктів авторського права і/або суміжних прав, але з виплатою їм винагороди у порядку, встановленому законом. Особливості виплати винагороди у таких випадках визначені ЗУ

«Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і/або суміжних прав».

Наприклад, допускається відтворення у домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах та їх примірниках, без згоди автора (авторів), виконавців і виробників фонограм (відеограм), але з виплатою винагороди суб'єктам суміжних прав. Розмір

винагорода за відтворення виконань у домашніх умовах встановлено Постановою КМУ №992 від 27.06.03 р. «Про розмір відрахувань виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і/(або) відеограмах». Винагорода у таких випадках у вигляді певних відсотків включається до ціни обладнання і матеріальних носіїв і сплачується їх виробниками на рахунок уповноважених Міністерством та організацій колективного управління, які створюють суб'єкти авторського та суміжних прав, для подальшого їх розподілу між авторами, виконавцями та виробниками фонограм (відеограм). Перелік таких організацій колективного управління наведений на сайті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Відповідно до чинного законодавства автори вправі одержати 50 відсотків отриманих коштів, виконавці – 25 відсотків, виробники фонограм (відеограм) також 25 відсотків.

Особисті немайнові права виконавців є чинними безстроково. Охорона суміжних майнових прав триває протягом **50 років**. Але початок цього строку встановлюється по-різному в залежності від конкретного об'єкта суміжних прав. Так, майнові права на об'єкти суміжного права охороняються протягом 50 років, починаючи з 1-го січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання.

У межах цього строку майнові права, включаючи право на винагороду за використання об'єктів, можуть переходити до спадкоємців у разі смерті фізичної особи правовласника або до правонаступників суб'єктів суміжних прав. До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення.

Після спливу 50-річного строку охорони майнових суміжних прав, їх об'єкти переходять у суспільне надбання та можуть використовуватися вільно, але з обов'язковим дотриманням особистих немайнових прав.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Якими законодавчими документами регулюються питання в сфері авторського права та суміжних прав?
2. Що таке авторські права на твір та за яких умов виникає авторське право?
3. Охарактеризуйте суб'єктів авторського права. Назвіть первинних та вторинних суб'єктів.
4. Для чого потрібен знак охорони авторського права та хто може його отримати? З яких елементів складається знак охорони авторського права?
5. Охарактеризуйте відносини між співавторами.
6. Що є об'єктами авторського права?
7. Назвіть твори, що не є об'єктами авторського права.
8. Які особисті немайнові права та майнові права належать автору?
9. Назвіть особливості реєстрації авторських прав на твір.
10. Що таке суміжні права? Що є об'єктами суміжних прав?
11. Охарактеризуйте знак охорони суміжних прав.
12. В чому є основна суть суміжного права?
13. Які особисті немайнові права та майнові права належать виконавцеві твору?
14. Які майнові права належать виробникам фонограм і відеограм, а які організаціям мовлення?
15. Назвіть підстави та порядок обмеження власників суміжних прав.

Розділ 6. НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

6.1. Наукове відкриття

Особлива роль у розвитку науково-технічного прогресу відводиться фундаментальним дослідженням, найбільш значущим результатом яких є наукові відкриття. Саме відкриття не може бути об'єктом будь-якого виключного права певних осіб чи держав. Але права на пріоритет відкриття, його назви, право авторства підлягають юридичній охороні. Це положення зазначається і в Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), в якій наукові відкриття включено до переліку об'єктів інтелектуальної власності.

В Україні відповідно до *ст. 420 ЦК* наукове відкриття входить до переліку об'єктів, що охороняються, а глава 38 ЦК цілком присвячена праву інтелектуальної власності на наукові відкриття. На жаль, вона складається всього з двох статей, і наразі не набуло поки що подальшого розвитку в інших нормативно-правових актах.

Відповідно до *ст. 457 ЦК* **науковим відкриттям** є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

Винахід – це те, чого не було у світі до моменту його винайдення, а **наукове відкриття** – це те, що було завжди, але ніхто про це не знав.

Від інших об'єктів інтелектуальної власності наукове відкриття відрізняється тим, що стосовно нього не виникає жодних майнових прав. Тобто:

- 1) не має терміну дії;

2) автор наукового відкриття не може заборонити іншим зацікавленим особам використовувати його. Відкриття може використовуватися будь-якою особою в будь-якій країні світу без дозволу його автора та без виплати йому відповідної винагороди. Тобто, наукове відкриття є власністю всього людства.

Однак, не варто забувати про особисті немайнові права у разі використання наукового відкриття, потрібно обов'язково вказувати ім'я автора даного об'єкта.

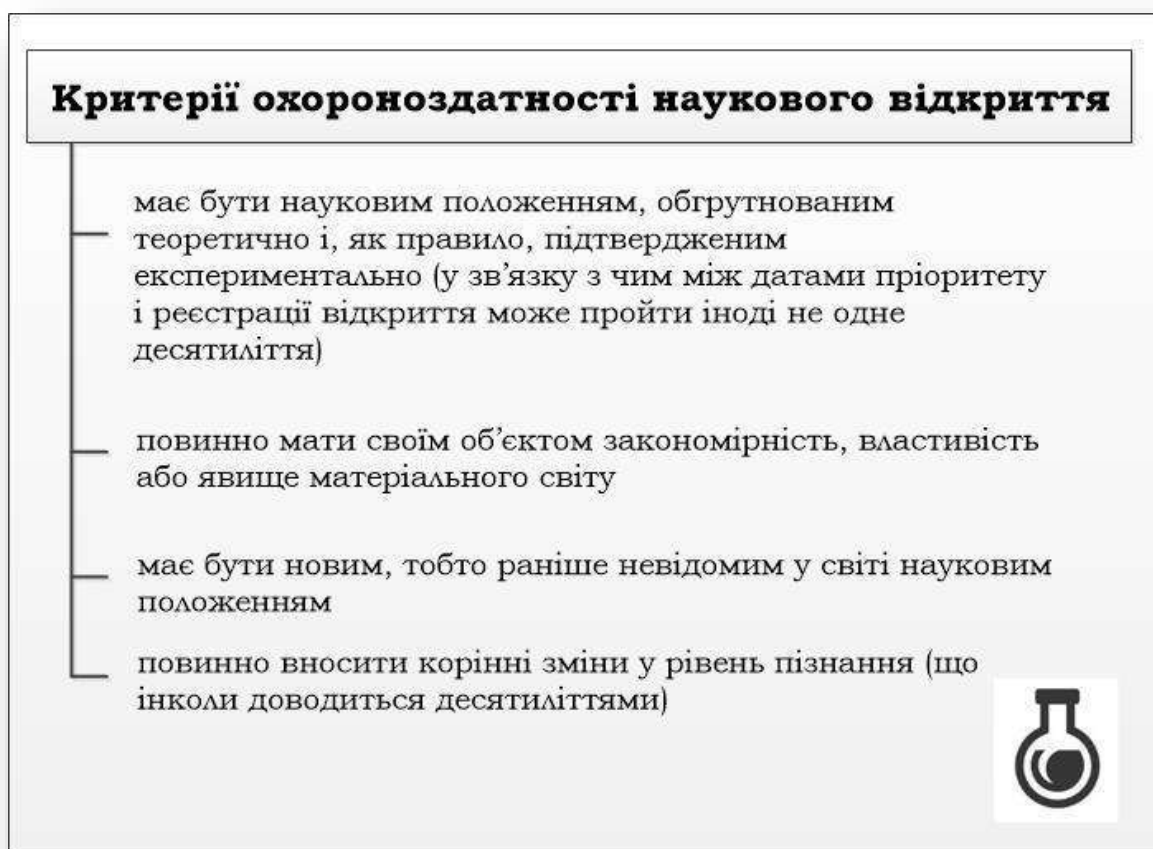

Рисунок 6.1 – Критерії охороноздатності наукового відкриття

Відповідність заявленого відкриття цим критеріям встановлює наукова експертиза, в результаті якої лише кожна тридцята заявка на відкриття у попередні роки визнавалась науковим відкриттям.

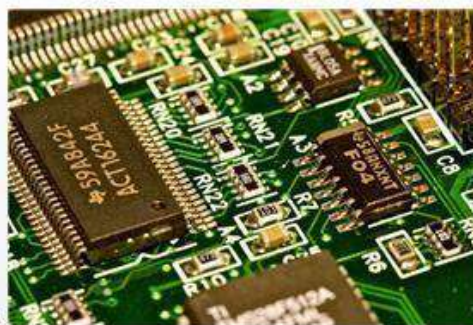
Автор наукового відкриття має право надати цьому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву. Право на наукове відкриття засвідчується **дипломом**. У випадку співавторства диплом видається кожному зі співавторів з вказівкою в ньому

інших співавторів, оскільки в сучасних умовах більшість наукових відкриттів є наслідком колективної роботи вчених.

6.2. Компонування напівпровідникових виробів

Об'єктом промислової власності також є компонування інтегральної мікросхеми. **Напівпровідниковий виріб** – остаточна або проміжна форма будь-якого виробу, який складається з матеріальної основи, що включає в себе шар напівпровідникового матеріалу, має один або більше шарів, які складаються з провідникового, ізоляційного або напівпровідникового матеріалу та розміщуються один відносно до іншого відповідно до попередньо визначеної тривимірної моделі та призначаються для виконання виключно або у поєднанні з іншими функціями функції електронної схеми⁵².

Компонування напівпровідникового виробу (компонування) – сукупність пов'язаних зображень, певним чином зафіксованих або закодованих, які становлять тривимірну конфігурацію шарів, з яких складається напівпровідниковий виріб та в яких кожне зображення містить конфігурацію або частину конфігурації напівпровідникового виробу на будь-якій стадії його виготовлення.

Відносини щодо правової охорони компонування інтегральної мікросхеми в Україні регулюються ЦК України (ст. 471-488) та Законом України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів».

Відповідно до ст. 473 ЦК України **суб'єктами** права інтелектуальної власності на компонування ІМС визнаються:

- ✓ автор компонування інтегральної мікросхеми;
- ✓ інші особи, які набули прав на компонування інтегральної

⁵² Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» № 621/97-ВР від 05.11.1997

мікросхеми за договором чи законом.

Автором компонування напівпровідникового виробу (далі НПВ) може бути лише фізична особа, інтелектуальною творчою працею якої створено компонування. Юридична особа може виступати лише **власником** майнових прав на компонування НПВ.

Автору компонування НПВ належать особисті немайнові та виключні майнові права. До особистих немайнових прав, що не відчужуються і є безстроковими, законом віднесено право авторства і право подання заявки та свідоцтво на компонування НПВ.

Майновими правами інтелектуальної власності на компонування НПВ відповідно до *ст. 474 ЦК України* є:

- 1) право на використання компонування інтегральної мікросхеми;
- 2) виключне право дозволяти використання компонування НПВ;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування НПВ, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Під **використанням** компонування НПВ слід розуміти:

- копіювання компонування НПВ;
- виготовлення НПВ із застосуванням даного компонування;
- виготовлення будь-яких виробів, що містять такі НПВ;
- ввезення НПВ та виробів, що їх містять, на митну територію України;
- пропонування для продажу, зберігання у зазначених цілях та інше введення в цивільний оборот НПВ, виготовлених із застосуванням даного компонування, та будь-яких виробів, що містять такі НПВ.

Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів спливає через **10 років**, що рахується від дати подання заявки на компонування НПВ в установленому законом порядку.

Автору або іншому правовласнику, якому належить виключне право на використання компонування НПВ, видається **свідоцтво**, що діє **10 років**. Автори, які спільно створили компонування НПВ, мають однакові права на її реєстрацію та використання, якщо інше не передбачається угодою між ними. Але жоден із співавторів не може самостійно надавати дозвіл на використання НПВ або передавати право власності на зареєстроване компонування іншій особі без згоди інших власників.

Об'єктом правової охорони є виключно компонування напівпровідникового виробу.

Рисунок 6.2 – Характерні ознаки компонування напівпровідникового виробу

Компонування НПВ відповідає умовам охорони здатності, якщо воно є **оригінальним**. Тобто воно не може бути створене шляхом прямого відтворення (копіювання) іншого компонування НПВ, повинно мати певні відмінності, що надають йому нові властивості, і не було відомим у галузі мікроелектроніки. Умовою надання правової охорони на компонування НПВ є його державна реєстрація.

Не може бути визнано оригінальним таке компонування

НПВ, заявка на реєстрацію якого подано пізніше ніж через **два роки** від дати її першого використання. Правова охорона також не розповсюджується на ідеї, способи, системи, технології, які можуть бути втілені в компонуванні НПВ. Державна реєстрація здійснюється НОІВ.

6.3. Раціоналізаторські пропозиції

Відповідно до *ст. 481 ЦКУ* **раціоналізаторська пропозиція** – це визнана юридичною особою пропозиція, що містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

За своєю сутністю
раціоналізаторські пропозиції,
як і винаходи, є технічними
рішеннями, але відрізняються
від останніх мірою новизни.

Раціоналізаторська пропозиція має, так би мовити, «місцеву» новизну, тобто є новою щодо техніки і технології, яка використовується на даному підприємстві, незалежно від того, чи є відомим це технічне рішення ще деінде, чи ні. Економічне значення раціоналізаторських пропозицій полягає в тому, що вони підвищують техніко-технологічний рівень виробництва на підприємстві. Технологія виробництва, як правило, залишається незмінною протягом відносно тривалого періоду.

За умови швидких темпів науково-технічного прогресу все частіше з'являються нові технологічні процеси та більш досконале обладнання. У зв'язку з цим періодично виникає потреба модернізації діючого устаткування та вдосконалення технологічних процесів, що і є об'єктом раціоналізаторських пропозицій.

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути продукт або процес.

Раціоналізаторськими вважаються пропозиції щодо вдосконалення використовуваної техніки (машин, агрегатів,

пристроїв), продукції, що виготовляється, способів контролю, спостереження й дослідження, техніки безпеки, а також пропозиції, які сприяють підвищенню продуктивності праці, ефективнішому використанню енергії, обладнання, матеріалів.

Рисунок 6.3 – Ознаки раціоналізаторської пропозиції

Раціоналізаторська пропозиція подається тому підприємству, якому відповідає за профілем його діяльності. При цьому не має значення, де працює раціоналізатор і чи працює він взагалі. Раціоналізаторська пропозиція стосується діяльності підприємства, якщо вона може бути використана у технологічному процесі цього підприємства або у продукції, що ним виробляється.

Подана пропозиція вважається новою, якщо вона є **новою** для підприємства, до якого подається. Тобто сутність цієї продукції була невідомою на цьому підприємстві до подачі заявки. Причому новизна такої пропозиції не втрачається, якщо вона використовувалась за ініціативою автора не більше як три місяці до подання заяви.

Раціоналізаторська пропозиція визнається **корисною** для підприємства, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність діяльності підприємства або одержати інший позитивний ефект від підвищення технічного рівня виробництва, поліпшення умов та безпеки праці тощо.

Суб'єктом права інтелектуальної власності на

раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій цю пропозицію подано.

Автор раціоналізаторської пропозиції має право на **добросовісне заохочення** від юридичної особи, якій ця пропозиція подана. А юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання її в будь-якому обсязі. При цьому бажано, щоб правовою підставою визнання юридичної особи, яка визнала пропозицію, суб'єктом права інтелектуальної власності на неї та надання їй права на використання пропозиції, має бути виключно цивільно-правовий договір, укладений між автором раціоналізаторської пропозиції і юридичною особою, яка визнала пропозицію раціоналізаторською. У цьому договорі повинні бути визначені умови використання пропозиції, обсяг, строки та порядок виплати винагороди авторові.

6.4. Селекційні досягнення

В Україні правовій охороні селекційних досягнень приділяється значна увага. Відносини у даній сфері регулюються ЦК України, Законами України «Про охорону прав на сорти рослин» та «Про племінне тваринництво».

Під **селекційним досягненням** розуміють результат цілеспрямованої науково-практичної діяльності, внаслідок якої створюються сорти та гібриди рослин і породи тварин із заданими ознаками

Основним об'єктом селекційної роботи у тваринництві є **порода** – створена внаслідок цілеспрямованої творчої діяльності група племінних тварин (порода, породний тип, лінія, сім'я тощо), яка має високі генетичні ознаки, що стійко передаються їх нащадкам.

У рослинництві результатом творчої праці є **сорт рослин** – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція), що, незалежно від того, чи відповідає вона повністю

умовам надання правової охорони, може:

- бути визначена за ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності певного генотипу або комбінації генотипів;
- бути виокремлено від будь-якої іншої групи рослин за ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
- розглядатися як одне ціле з погляду на її придатність для відтворення в незмінному виді цілих рослин сорту.

Причинами складностей у встановленні правової охорони селекційних досягнень є тривалість строків порід та сортів рослин.

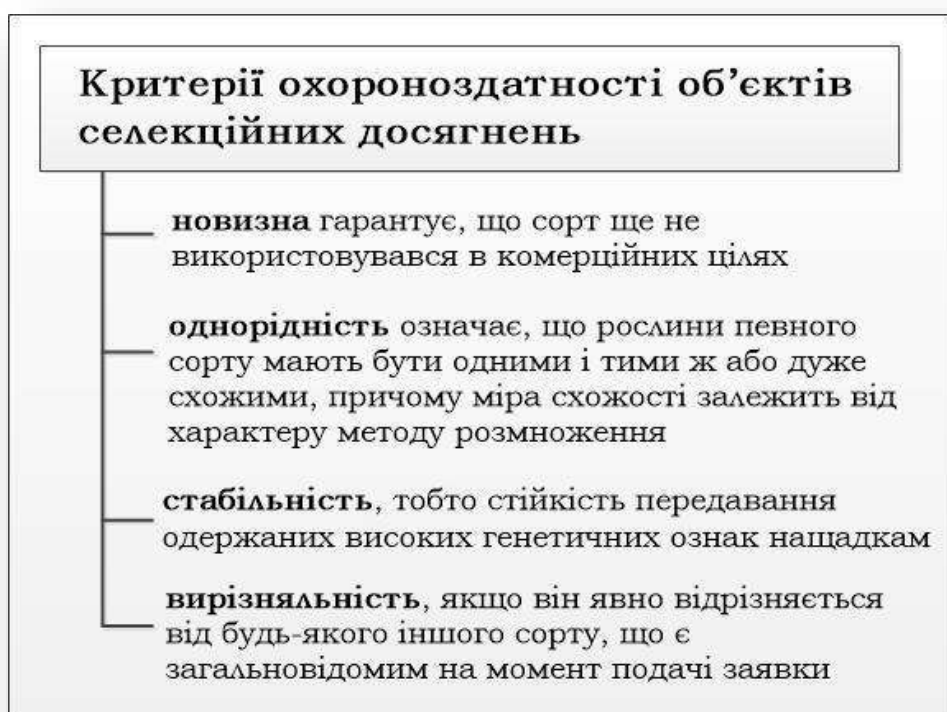

Рисунок 6.4 – Критерії охороноздатності нового сорту рослин та породи тварин

Відповідно до *ст. 485 ЦК України* до прав інтелектуальної власності на сорт рослин і породи тварин належать:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені державною реєстрацією;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення

сортів рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин згідно зі *ст. 486 ЦКУ* є автор сортів рослин, породи тварин; інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин за договором чи законом.

Майнові права суб'єктів інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчених патентом, становлять:

- право на використання сортів рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні;
- виключне право дозволяти використання сортів рослин, породи тварин;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню сортів рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності.

Виключні майнові права засвідчуються **патентом**, є чинними з дати, наступної за датою їх реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону

Строк дії майнових прав рахуються з 1-го січня року, наступного за роком державної реєстрації прав і становлять:

- на сорт рослин та породи тварин – **30 років**,
- для дерев та винограду – **35 років**.

В Україні державна реєстрація племінних тварин здійснюється за внесенням відповідних даних до Державної книги племінних тварин, а племінних стад – до Державного племінного реєстру. Суб'єктам племінної справи видається племінне свідоцтво (сертифікат), а також надається можливість використовувати належні їм племінні (генетичні) ресурси на виконання загальнодержавних програм селекції.

6.5. Комерційна таємниця

Під поняття комерційної таємниці можуть підпадати найрізноманітніші відомості і знання як технічного характеру, так і організаційного або фінансового, які визнаються об'єктом інтелектуальної власності (ст. 420 ЦКУ). До промислових секретів фірми відносять основні виробничі показники, проекти, технологічні інструкції, результати перевірок і випробувань, опис зразків продукції на сировині, опис експериментів, оцінка якостей процесів і виробів, дослідницькі звіти, карти контролю якості, інструкції по підготовці кадрів, вартісні показники, дослідження ринку, список покупців, умови постачань і стратегії на ринку, прогнози і таке інше.

Це може бути винахід, який роботодавець умисно зберігає в таємниці, тобто прийняв рішення не подавати заявку, або елемент винаходу, свідомо не включений в опис під час подання заявки. *Наприклад, вже понад 100 років рецептура та технологія виготовлення напою «Coca-cola» охороняється як комерційна таємниця.*

Таким чином, до **комерційної таємниці** можуть бути віднесені:

- ✓ технологія виробництва;
- ✓ технологічні прийоми і устаткування;
- ✓ модифікації раніше відомих технологій і процесів;
- ✓ результати і програми НДДКР;
- ✓ перспективні методи управління;
- ✓ цінова і збутова політика;
- ✓ порівняльні характеристики власного асортименту і товарів конкурентів з точки зору якості,
- ✓ зовнішнього вигляду, упаковки тощо;
- ✓ виробничі, комерційні і фінансово-кредитні стосунки з партнерами; плани підприємства по розширенню (згортанню) виробництв; факти проведення переговорів з питань купівлі-продажу;
- ✓ дані, які можуть бути використані для нанесення збитку репутації підприємства (фірми);
- ✓ інформація про кадри (текучість кадрів, провідні фахівці і місця їх роботи за сумісництвом);

- ✓ наявність сил і умов для захисту комерційної таємниці, а також інші відомості.

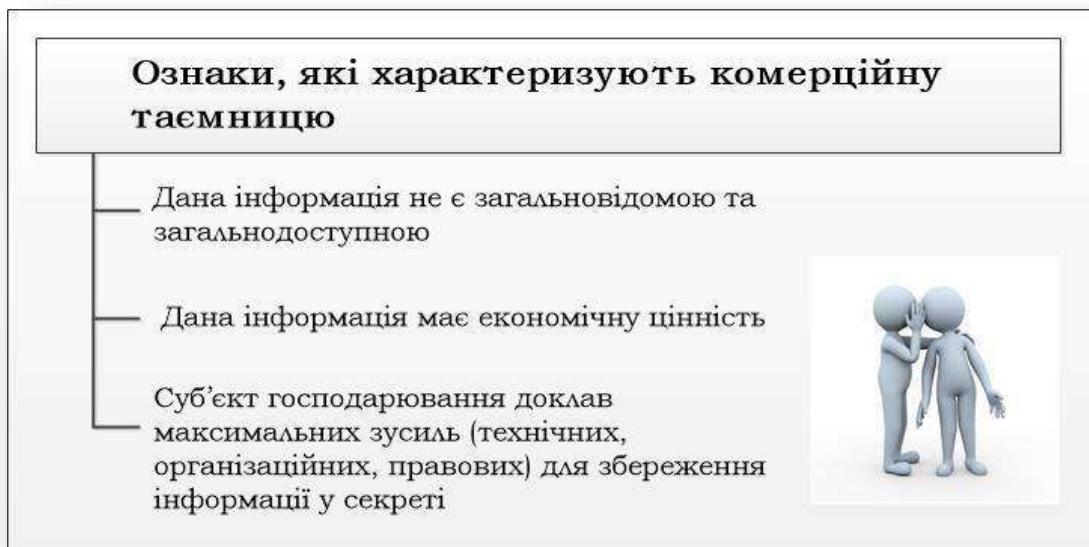

Рисунок 6.5 – Критерії охороноздатності комерційної таємниці

Але відповідно до законодавства встановлюється обсяг відомостей, які **не можуть** складати комерційну таємницю. Зокрема, не можуть складати комерційну таємницю:

- ✓ державні секрети;
- ✓ установчі документи підприємства;
- ✓ документи, що дозволяють займатися господарською діяльністю;
- ✓ інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- ✓ дані, потрібні для обчислення й сплати податків (інших обов'язкових платежів), та документи про їх сплату й платоспроможність підприємства, установи, організації тощо;
- ✓ відомості про чисельність працюючих, їх заробітну плату і умови праці;
- ✓ відомості про забруднення довкілля, порушення антимонопольного законодавства, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що заподіює шкоду здоров'ю населення.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Дайте визначення поняття «наукове відкриття». Яка різниця між винаходом та науковим відкриттям?
2. Назвіть критерії обороноздатності наукового відкриття.
3. Що являє собою напівпровідниковий виріб та компонування напівпровідникових виробів?
4. Вкажіть особисті немайнові та виключні майнові права, що належать автору компонування НПВ.
5. Якими ознаками характеризується топографія НПВ?
6. Що являється раціоналізаторською пропозицією? Які вимоги встановлюються за загальним правилом до раціоналізаторської пропозиції?
7. Що розуміють під селекційним досягненням?
8. Опишіть критерії охороноздатності для комерційної таємниці.
9. Який строк охорони комерційної таємниці?

Розділ 7. УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

7.1. Поняття ринку інтелектуальної власності

Ринок інтелектуальної власності - це ринок об'єктів права інтелектуальної власності (далі ОПІВ), засвідчені охоронними документами. На цьому ринку купуються, продаються не твори чи технічні рішення, а **право на їх використання**.

Ринок інтелектуальної власності є багаторівневою системою, в якій функціонують всі суб'єкти господарювання: міжнародні організації, держава в особі її уповноважених органів, великий бізнес, зокрема багатонаціональні корпорації, представники середнього та малого бізнесу, громадянське суспільство загалом та фізичні особи зокрема. Роль та вплив даних суб'єктів у процесі створення, впровадження, розвитку та реалізації інтелектуальної власності може змінюватися як у часі так і в середовищі, тим самим, залежно від того, хто домінує в даних процесах, створюючи безліч моделей розвитку та регулювання ринку інтелектуальної власності.

Об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ) — відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, торговельні марки, результати науково-дослідних робіт, твори мистецтва та інші результати інтелектуальної праці.

Портфель ОПІВ — це пакет патентів та інших охоронних документів, що захищають низку науково-технічних напрямів, у рамках яких створено продукт.

Якщо підприємство випускає широку номенклатуру наукомістких продуктів, то воно повинно мати такий портфель ОПІВ, який повністю захистив би весь перелік результатів інтелектуальної діяльності даного підприємства. Йдеться про правову охорону науково-технічних напрямів, що становлять науково-технічний потенціал підприємства.

Підхід до формування портфелю ОПІВ має ґрунтуватися на відстежуванні всього ланцюга від виникнення ідеї нового товару до його реалізації на ринку. Отже, цей підхід пов'язується з:

- конструктивними та функціональними особливостями створюваної наукомісткої продукції;
- особливостями технології виробництва продукції;
- обраною технологією продажу на ринку;
- формуванням і монополізацією значного сегмента товарного ринку.

Суб'єктами ринку об'єктів інтелектуальної власності є:

- правовласники, серед яких фізичні та юридичні особи, а також нерезиденти з різними юридичними статусами;
- органи державної влади, які займаються контролем та регулюванням ринку інтелектуальної власності;
- організації колективного управління авторськими правами;
- представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені);
- суб'єкти підприємницької діяльності, що використовують об'єкти авторського права у своїй комерційній діяльності.

7.2. Оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності

В умовах ринкових відносин кількість об'єктів інтелектуальної власності, які використовуються з метою отримання прибутку, значно зростає, а також формується новий фінансово-економічний підхід до оцінки таких продуктів. Визначення вартості (ціни) прав на об'єкти інтелектуальної власності є одним з найвідповідальніших і складних етапів їх економічного використання. *Наприклад, топ-10 найдорожчих торговельних марок у 2019 році за даними видання How Much*⁵³.

Топ-10 найдорожчих брендів у світі за 2019 році (рис.7.1):

1. Apple (технології): 205,5 млрд дол.
2. Google (технології): 167,7 млрд дол.
3. Microsoft (технології): 125,3 млрд дол.

⁵³ Самые дорогие бренды 2019, по версии Forbes // режим доступа https://mmr.ua/show/samye_dorogie_brendy_2019_po_versii_forbes

4. Amazon (технології): 97,0 млрд дол.
5. Facebook (технології): 88,9 млрд дол.
6. Coca-Cola (напої): 59,2 млрд дол.
7. Samsung (технології): 53,1 млрд дол.
8. Disney (відпочинок): 52,2 млрд дол.
9. Toyota (автомобільна галузь): 44,6 млрд дол.
10. McDonald's (ресторани): 43,8 млрд дол.

Рисунок 7.1 – Топ-10 найдорожчих брендів світу у 2019 році

Топ-10 найдорожчих брендів України (рис.7.2) (вартість брендів розраховано компанією MPP Consulting⁵⁴):

1. Моршинська (мінеральна вода): 550 млн дол.
2. Нова пошта (перевезення): 310 млн дол.
3. Rozetka (технології): 302 млн дол.
4. Приватбанк (банківські послуги): 299 млн
5. Roshen (продукти харчування): 276 млн дол.
6. Sandora (напої): 252 млн дол.
7. Хортиця (лікеро-горілчані вироби): 215 млн дол.

⁵⁴ Топ-100 самых дорогих брендов Украины, по версии рейтинга НВ // режим доступу https://mmr.ua/show/top-100_samyh_dorogih_brendov_ukrainy_po_versii_reytinga_nv

8. Наша Ряба (продукти харчування): 189 млн дол.
9. АТБ (торгівля): 168 млн дол.
10. Хлібний дар (лікєро-горілчані вироби): 159 млн дол.

Рисунок 7.2 – Топ-10 найдорожчих брендів України у 2019 році

Необхідність в оцінці (рис.7.3) об'єктів інтелектуальної власності виникає у зв'язку з такими основними чинниками:

- 1) визначенням вартості виключних прав творців, які передаються на підставі договорів купівлі-продажу створених ними об'єктів чи ліцензійних договорів на право використання таких об'єктів;
- 2) визначенням бази оподаткування у зв'язку з переходом прав власності на об'єкти інтелектуальної власності;
- 3) внесенням прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємств;
- 4) організацією страхування;
- 5) передачею об'єктів інтелектуальної власності під заставу;
- 6) визначенням збитків, що завдані неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності, та розміру компенсації, яку потрібно сплатити власнику інтелектуальної власності за порушення його прав.

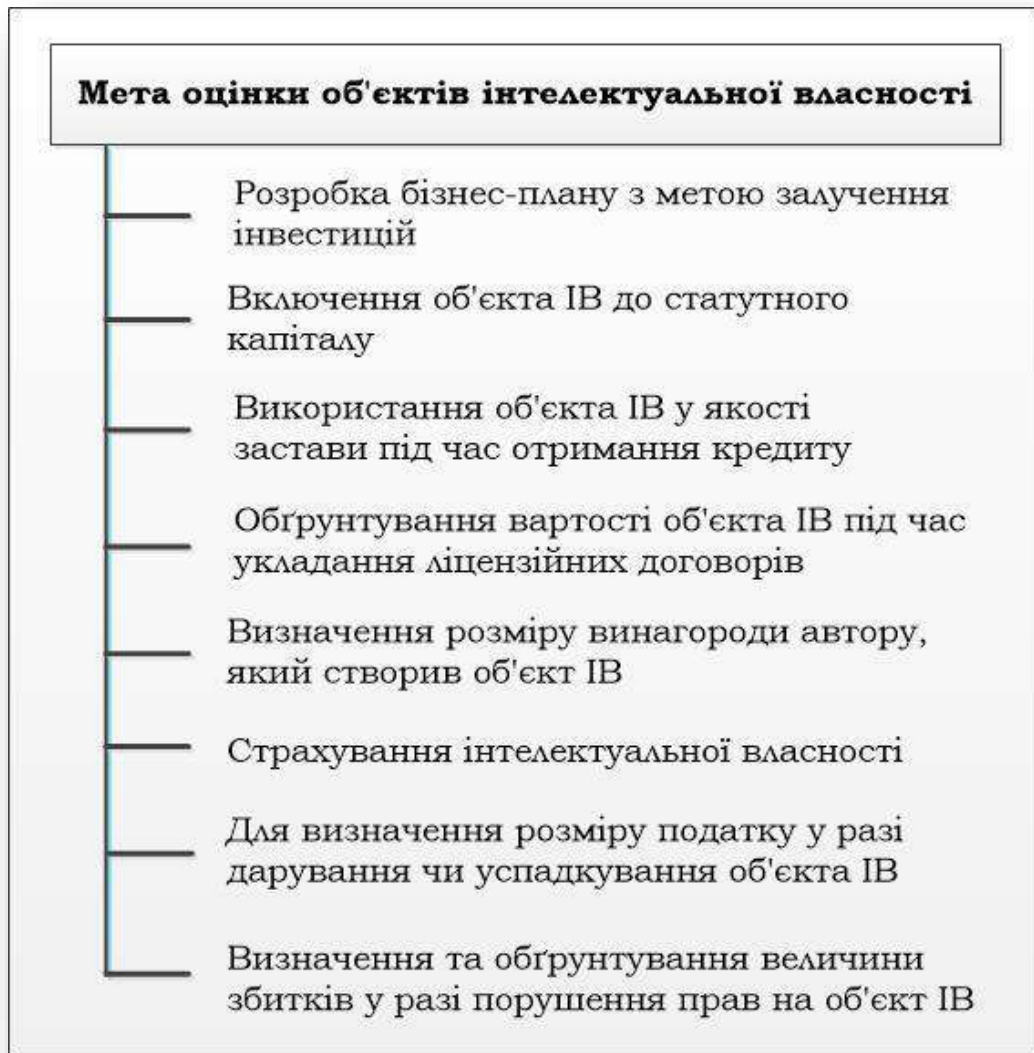

Рисунок 7.3 – Мета оцінки об'єктів інтелектуальної власності

ЗУ «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»⁵⁵ від 2 липня 2000 року визначив, що професійно-оціночну діяльність можуть здійснювати оцінювачі, які мають певне кваліфікаційне свідоцтво оцінювача, та суб'єкти оціночної діяльності, які мають відповідний сертифікат. До суб'єктів оціночної діяльності належать органи державної влади та місцевого самоврядування, які отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності в процесі виконання своїх функцій з управління державним майном та у складі яких працюють оцінювачі.

⁵⁵ ЗУ «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 2 липня 2000 р // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>

Під час проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності для всіх суб'єктів оціночної діяльності обов'язковим є дотримання положень Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»⁵⁶, затвердженого постановою КМУ № 1185 від 03.10.2007 року. Цей стандарт може також застосовуватись для визначення розміру збитків, завданих у зв'язку з неправомірним використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

Залежно від об'єкта права інтелектуальної власності та мети оцінки оцінювачі вибирають конкретний **підхід** до їх оцінки, основними серед яких є (рис.7.4):

- дохідний;
- витратний;
- ринковий або порівняльний.

Рисунок 7.4 – Підходи до оцінки вартості об'єктів ІВ
Дохідний підхід ґрунтується на застосуванні оціночних процедур переведення очікуваних доходів у вартість об'єкта

⁵⁶ Постанова КМУ «Про затвердження Національного стандарту № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності"» № 1185, від 03.10.2007 р // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1185-2007-%D0%BF>

оцінки. Тобто, головною ідеєю доходного підходу є те, що економічна цінність кожного конкретного об'єкта інтелектуальної власності залежить від очікуваних в майбутньому певних доходів від його використання.

Цей підхід застосовується для оцінки майнових прав інтелектуальної власності у випадках, коли можливо визначити розмір доходу, що отримує або може отримати юридична чи фізична особа, якій належать такі права, від їх використання.

Для розрахунку поточної вартості використовують формулу (7.1):

$$PV = \frac{FV}{(1+r)^n} \quad (7.1)$$

де: PV-поточна вартість;

FV – прогнозований чистий прибуток;

r- ставка дисконтування в n-рік

Приклад розрахунку оцінки об'єкта ІВ з використанням доходного підходу.

Визначте вартість майнових прав на винахід при наступних вихідних умовах. Компанія «Інсол» розробила спосіб очистки води, який виявився ефективнішим, ніж існуючі способи фільтрації. Після запровадження технології у виробництво компанія почала отримувати стабільний чистий прибуток від патенту 100 тис. на рік протягом останніх 5 років. Компанія отримала пропозицію від державного підприємства про передачу прав на винахід. Термін дії патенту спливає через 4 роки і економісти компанії «Інсол» вирішили оцінити вартість майнових прав під час їх передачі. При цьому ставка дисконтування буде відповідно за роками складати 10%, 12%, 15%, 18%

Розв'язання.

Показник	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
Прогнозований чистий прибуток від патенту, грн	1 млн	1,5 млн	2 млн	2,5 млн
Ставка дисконтування, %	10	12	15	18
Поточна вартість, грн	0,9 млн	1,2 млн	1,3 млн	1,3 млн
Сума			4,7 млн	

Використовуючи формулу 7.1, знаходимо поточну вартість за кожен рік користування винаходом (отримані дані заносимо до таблиці)

для **першого** року

$$PV_{1 \text{ рік}} = 1 / (1 + 0,10)^1 = 0,9 \text{ млн грн.};$$

для **другого** року

$$PV_2 \text{ рік} = 1,5 / (1 + 0,12)^2 = 1,2 \text{ млн грн};$$

для **третього** року

$$PV_3 \text{ рік} = 2 / (1 + 0,15)^3 = 1,3 \text{ млн грн};$$

для **четвертого** року

$$PV_4 \text{ рік} = 2,5 / (1 + 0,18)^4 = 1,3 \text{ млн грн};$$

Вартість патенту становить сума поточних вартостей за чотири роки

$$P = 0,9 + 1,2 + 1,3 + 1,3 = 4,7 \text{ млн грн};$$

Прогнозований прибуток становить $P = 1 + 1,5 + 2 + 2,5 = 6$ млн. грн.

Отже, якщо компанія «Інсол» вирішить передати права на патент третій стороні, то вартість прав орієнтовно може бути оцінено у 4,7 млн грн.

Витратний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки.

Вартість відтворення майнових прав інтелектуальної власності визначається шляхом застосування методу прямого відтворення. **Метод прямого відтворення** ґрунтується на визначенні поточної вартості витрат, пов'язаних із створенням (розробкою) або придбанням на дату оцінки майнових прав, які оцінюються приведенням об'єкта інтелектуальної власності в стан, що забезпечує його найбільш ефективне використання, з урахуванням витрат на правову охорону, маркетингові дослідження, рекламу тощо, а також розмір прибутку суб'єкта господарювання, який створив (розробив) такий об'єкт.

Метод заміщення застосовується для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, заміщення яких є можливим та економічно доцільним. Вартість заміщення визначається на підставі інформації про поточну вартість витрат станом на дату оцінки на створення або придбання, приведення об'єкта права, подібного до об'єкта права інтелектуальної власності, майнові права на який оцінюються, і який за своїми споживчими, функціональними, економічними показниками може бути йому рівноцінною заміною, що забезпечує найбільш ефективне використання.

При цьому, поточна вартість витрат зменшується на

величину зносу (знецінення) майнових прав інтелектуальної власності, яка визначається залежно від залишкового строку корисного використання об'єкта оцінки методом строку життя. Метод строку життя передбачає визначення зносу шляхом ділення фактичного строку корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності, майнові права на який оцінюються, на суму фактичного та залишкового строків корисного використання такого об'єкта.

Залишковий строк корисного використання визначається на підставі результатів порівняльного аналізу строків корисного використання подібних об'єктів права інтелектуальної власності або виходячи із строку чинності майнових прав інтелектуальної власності, що оцінюються. У разі припущення про нескінченно довгий строк корисного використання об'єкта оцінки – знос не враховується

Приклад розрахунку оцінки об'єкту ІВ з використанням витратного підходу.

Компанія «Інсол» на розробку способу очистити води загалом витратила:

- матеріалів – 1 млн грн;
- заробітної плати – 500 тис грн;
- на комунальні послуги (електроенергія, тепло, водопостачання тощо) – 200 тис грн;
- на проведення промислових випробувань – 400 тис. грн;
- на набуття прав (отримання патенту на винахід) та підтримання чинності патенту – 5 тис грн.

$$P = 1 + 0,5 + 0,2 + 0,4 + 0,005 = 2,105 \text{ млн. грн.}$$

У випадку використання **ринкового (порівняльного)** підходу вартість оцінюваного об'єкта визначається ціною, яку може сплатити покупець типовому продавцю об'єкта інтелектуальної власності на певну дату за аналогічний за якістю та корисністю об'єкт на даному ринку, з урахуванням відповідних коригуючих коефіцієнтів, які враховують відмінності між оцінюваним об'єктом та його аналогом. Тобто сутність цього методу полягає в порівнянні оцінюваного об'єкта з іншими, аналогічними за якістю, призначенням і корисністю. І хоча це найбільш надійний підхід до оцінки об'єктів інтелектуальної власності, в Україні він практично

не використовується з причин відсутності будь-якої порівняльної бази про результати продажу інших об'єктів.

Приклад розрахунку оцінки об'єкта ІВ з використанням ринкового підходу.

Відомо, що останні 3 роки на ринку очищення води було укладено 4 угоди щодо передачі прав на різні способи очищення води від домішок. Відповідно вартість кожної угоди складала:

1. Спосіб очистки води від шкідливих домішок (власник УкрНДІводи) – 1,2 млн грн;
2. Спосіб фільтрації водяних стоків (власник УкрНДІводи) – 1 млн грн
3. Спосіб іонізації та очищення водних стоків (власник ТОВ «Альянс») – 3 млн грн.
4. Спосіб знезараження водних каналізаційних стоків (власник ТОВ «Чиста вода») – 3,4 млн грн.

Розрахуйте ціну ліцензії для компанія «Інсол» на використання способу очищення води (із попереднього завдання).

Розв'язання.

Визначаємо середній розмір угоди, які уклалися та про які вдалося знайти інформацію (часто інформація про розмір виплати винагороди за право користуватися об'єктом інтелектуальної власності є закритою).

$$P = (1,2 + 1 + 3 + 3,4) / 4 = 3,05 \text{ млн грн.}$$

Враховуючи унікальність розробки та стабільний приріст прибутку, можна встановити вартість прав, які передаються на рівні 3 млн грн.

Часто на практиці використовується не один підхід, а для більш точної оцінки аналізують результати, переваги та недоліки (рис. 7.5) усіх доступних методів розрахунку.

У рамках кожного підходу існує декілька різних варіантів визначення вартості прав, що дозволяє більш точно визначити ринкову ціну конкретного об'єкта інтелектуальної власності. При цьому слід пам'ятати, що розрахунки вартості об'єктів інтелектуальної власності також є творчим процесом. Вони здійснюються лише за певних обставин та для конкретних цілей і не можуть використовуватися в інших умовах.

Так, компанія «Microsoft» може продавати свій програмний продукт за 500 доларів, а виходячи на ринки малорозвинених

країн, пропонує той самий продукт удешевше. Вважається, що використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному бізнесі є найбільш економічно вигідним для творця такого продукту. Але такий спосіб комерціалізації інтелектуальної власності потребує значних стартових витрат.

Підходи оцінки	Переваги підходу	Недоліки підходу
Дохідний підхід	– враховує очікування майбутньої вигоди; – враховує внесок ІВ в капітал виробництва.	– складність прогнозування майбутніх вигід; – великий ступінь суб'єктивності під час оцінки.
Витратний підхід	– об'єктивне оцінювання об'єкта; – точність визначення ціни; – використання первинної бухгалтерської документації	– витрати не завжди точно співвідносяться з успіхом на ринку; – не враховує отримання майбутніх прибутків.
Ринковий (порівняльний) підхід	– ґрунтується на реальній кон'юктурі ринку; – враховує наявну ситуацію на ринку між продавцем та покупцем.	– неврахування майбутніх вигід; – складність збору інформації для отримання вихідних даних; – необхідність частого внесення поправок у зв'язку із змінами на ринку

Рисунок 7.5 – Порівняння переваг та недоліків основних підходів до оцінки вартості об'єктів ІВ

7.3. Цивільно-правові договори при створенні та розпорядженні майновими правами на об'єкти інтелектуальної власності

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні продукти інтелектуальної діяльності перетворилися в один з найважливіших факторів розвитку національної економіки. А комерційна реалізація продуктів творчої діяльності стала головною метою їх правової охорони. На жаль, сьогодні юридична практика щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності в Україні є вкрай обмеженою. Це створює певні труднощі під час

розробки договірно-правових документів між суб'єктами прав інтелектуальної власності.

Під час створення та використання об'єктів інтелектуальної власності виникають різноманітні договірні відносини між їх учасниками, а саме:

1) між роботодавцем і працівником-автором об'єкта інтелектуальної власності, створеного у зв'язку з виконанням службових обов'язків у процесі його створення;

2) між власниками прав на об'єкт інтелектуальної власності та його авторами щодо виплати їм винагороди за створення такого об'єкта;

3) між співавторами об'єкта інтелектуальної власності стосовно використання їх прав тощо.

В окрему групу договорів у сфері інтелектуальної власності, спрямованих на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності відносять договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Цивільний кодекс України (ст. 1107) визначає такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

І цей перелік не є вичерпним, оскільки законодавчо не можна передбачити все різноманіття договірних відносин у сфері інтелектуальної власності. При чому, договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності повинен укладатися в **письмовій формі**. У разі недотримання письмової форми такий договір є нікчемним.

7.3.1. Договір на передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності

Право на користування об'єктами промислової власності

надається шляхом видачі ліцензій власником патенту або іншого охоронного документа на об'єкт ІВ.

Ліцензія – це дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, що надається на підставі ліцензійного договору або рішення суду.

Юридично факт продажу ліцензії оформляється ліцензійним договором, відмінним від інших договорів купівлі-продажу тим, що купується нематеріальний об'єкт.

Ліцензійний договір – це правочин, на підставі якого власник (володілець) запатентованого або незапатентованого винаходу (ліцензіар) надає фізичній або юридичній особі (ліцензіатові) дозвіл на здійснення у певному місці і протягом певного терміну однієї або кількох дій, на які має виключні права ліцензіар, а ліцензіат зобов'язується сплатити винагороду за надання права на використання об'єкта ІВ.

Об'єктами ліцензійних договорів виступають об'єкти, що мають правову охорону промислової власності, а також об'єкти, що не мають правової охорони (на які подано заявки на видачу охоронних документів). З моменту продажу ліцензії власник охоронного документа на об'єкт промислової власності, що подав ліцензію, є ліцензіаром. Ліцензіат отримує право на використання об'єкта ліцензії лише на обумовленій ліцензійним договором території і на певний термін.

Види ліцензій за обсягом передачі прав ліцензії розділяються на:

1) **виключна ліцензія** видається тільки одній особі і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обумовлена цією ліцензією;

2) **одиначна ліцензія** також видається тільки одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта в даній

сфері;

3) **невиключна ліцензія** не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності й видачі ним іншим особам ліцензії на використання цього об'єкта в даній сфері.

Крім цього, існують **перехресні ліцензії**, що укладаються між партнерами, які не можуть здійснювати свою діяльність, не порушуючи права один одного, і тому переуступають один одному під час укладення ліцензійної угоди. Уніфікованої форми ліцензійного договору не існує, оскільки цей договір визначає права та обов'язки сторін щодо використання результатів науково-технологічної діяльності та матеріальну відповідальність сторін.

Ліцензійний договір майже завжди⁵⁷ передбачає виплату ліцензіару певної грошової суми, яка визначається як ціна ліцензії. Визначення ціни ліцензії є складним питанням. Саме тому продаж ліцензії здійснюється за розрахунковою ціною з орієнтацією на ціни внутрішнього і зовнішнього ринків.

Основними **видами ліцензійних платежів** є:

1) **роялті** – вид платежів, який платить ліцензіат ліцензіару протягом усього терміну дії ліцензійного договору чи у вигляді відсотка від суми прибутку чи суми обороту від випуску продукції або диференційованої ставки з одиниці ліцензійної продукції;

2) **паушальний платіж** – це виплата ліцензіарові визначеної зафіксованої в договорі суми ще до початку масового випуску ліцензійної продукції;

3) **комбіновані платежі** – найбільш поширені та передбачають виплату ліцензіару ліцензіатом первинного сталого платежу до початку виробництва та збуту ліцензійної продукції з подальшою виплатою залишку розрахункової ціни ліцензії у вигляді роялті після того, як буде налагоджене виробництво ліцензійної продукції. Таким чином, ліцензіар має можливість отримувати відрахування від реального доходу ліцензіата протягом усього терміну дії ліцензійного договору.

⁵⁷ Відомі варіанти безкоштовних ліцензій (відкритого використання), наприклад, у випадку використання програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом, або музичних, фотографічних творів з безкоштовних ресурсів.

Не можна сказати однозначно, який з платежів є найкращим та може принести власнику об'єкту ІВ найбільший прибуток. Вибір виду платежу обумовлюється властивостями об'єкта ІВ, його цінністю, унікальністю, можливістю ринкового продажу продукту, можливостями ліцензіата тощо.

Обов'язкові умови ліцензійного договору (приклад типового ліцензійного договору наведено у Додатку А):

1. Сторони договору – найменування та місце знаходження кожної зі сторін.

2. Вид ліцензії. У ліцензійному договорі визначають вид ліцензії. Вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено ліцензійним договором.

3. Предметом ліцензійного договору виступає право використання результату творчої діяльності, тобто ліцензія (не можуть бути права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які на момент укладення договору не були чинними).

4. Об'єкти інтелектуальної власності (винаходи, промислові зразки, корисні моделі, комерційні секрети) виступають як об'єкт договору.

5. Обсяг прав, які передаються – сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір. Потрібно мати на увазі, що права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані ліцензіату.

6. Територія дії договору. Вочевидь, що така територія не може перевищувати територію, на яку поширюються права власника об'єкта. Наприклад, свідоцтво на торговельну марку має виключні права на території України. Але ліцензія може бути видана на меншій території, наприклад, в Харківській та Сумській областях. У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про

територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України.

7.Строк дії ліцензійного договору. Права на різні об'єкти мають законодавчо закріплений термін дії. Тому ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності. *Наприклад, якщо патент на промисловий зразок чинний до 15-го жовтня 2028 року, то ліцензія на його використання може бути видана тільки до цієї дати.* Строк дії договору може бути більш коротким. У разі відсутності у ліцензійному договорі умови про строк договору він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років. Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна із сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна із сторін може в будь-який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлено за домовленістю сторін.

7.3.2. Договір між роботодавцем та працівником на службовий об'єкт ІВ

Зміст договірних відносин між роботодавцем та працівником-автором службового об'єкта промислової власності визначається законодавством України, наприклад, ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», згідно з яким право на отримання охоронного документа має роботодавець, якщо такий об'єкт створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків або доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором не передбачено інше. Зобов'язання сторін за даним договором зводяться до наступного:

✓ **працівник** зобов'язується розкрити сутність створеного ним об'єкта та взяти участь у складанні документів заявки на отримання охоронного документа, розгляді питань, що виникають у процесі експертизи, та інших юридично значущих діях, пов'язаних з одержанням охоронного

документа та захистом передбачених ним прав;

✓ **роботодавець** отримує право на отримання охоронного документа та зобов'язується подати заявку протягом чотирьох місяців від дати повідомлення працівником-автором службового об'єкта промислової власності та забезпечити умови матеріального, виробничого і соціального характеру щодо творчої діяльності цього працівника, а також сплатити йому винагороду, яка має відповідати вигоді, що одержить роботодавець від даного об'єкта, у термін та у розмірах, визначених договором.

У цьому договорі⁵⁸ можуть також бути визначені умови щодо виплати автору винагороди у разі видачі третім особам дозволу на використання створеного об'єкта інтелектуальної власності (тобто продажу ліцензії).

7.3.3. Договір між співавторами твору

Сумісна творча діяльність фізичних осіб – це підстава виникнення правовідносин співавторства. Як уже зазначалося у розділі 5, співавторство може бути неподільним (коли не можна виокремити із загального твору частину створену конкретним автором, *наприклад, казки братів Грімм*), та подільне співавторство, коли частина кожного автора є самостійним об'єктом (*наприклад, монографія написана колективом авторів, де за кожен розділ відповідали конкретні автори*).

Договір між співавторами встановлює індивідуальне правове регулювання відносин між співавторами, що дозволяє встановити особливості відносин між співавторами, обумовлені сферою застосування об'єкта. Договір між співавторами має

⁵⁸ Приклад типового договору між роботодавцем та співробітником на твір наведено у Додатку Б.

індивідуальний характер, та обумовлюється об'єктом ІВ, кількістю та пов'язаними відносинами між співавторами, оскільки відносини між авторами твору та винахідниками будуть якісно відрізнятися зокрема правами та обов'язками співавторів. *Наприклад, у правах та обов'язках сторін договору для винахідників актуально передбачати право або обов'язок щодо сумісного подання заявки на отримання охоронного документа. Для співавторів твору актуальним буде питання щодо можливості написання продовження книжки, якщо вона отримала попит на ринку споживачів. Тому будь-який договір між співавторами повинен мати індивідуальний характер.*

Приклад договору між співавторами та Довідка про творчий вклад у створення твору наведено у Додатках В та Г відповідно.

7.3.4. Договір про передання майнових прав на об'єкти ІВ

Договір про **передання виключних майнових прав** інтелектуальної власності – це угода, за якою одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає іншій стороні частково або в повному обсязі ці права на визначених договором умовах. При чому, факт укладення договору про передання виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше.

Особливості договору про передання майнових прав наведено у Додатку Д на прикладі типового договору.

Особливим видом договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності є договір про трансфер технологій. Під **трансфером технологій** розуміють передання технології, що оформляється шляхом двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права і обов'язки щодо технології та/або її складових.

Істотними **умовами договору про трансфер** технологій є:

- перелік складових технологій, що передаються (з визначенням їх функціональних властивостей та гарантованих показників);
- ціна технологій чи розмір плати за їх використання,

строки, місце та спосіб передачі об'єктів технологій;

- умови передання технологічних знань, необхідних для монтажу, експлуатації та забезпечення функціонування обладнання, придбання чи оренди, монтажу і використання машин, обладнання, комплектуючих та матеріалів;

- ліцензія та її умови на використання технологій та їх складових;

- територіальні обмеження (заборона використовувати передані за договором технології чи її складові на території, не передбаченій у договорі);

- обмеження галузі застосування технологій та їх складових;

- порядок надання субліцензій на складові технологій третім особам з визначенням обмежень права на використання технологій та її складових, включаючи обмеження кола осіб, яким дозволено використовувати складові технологій і мати доступ до інформації про них;

- умови передання прав на ноу-хау, техніко-економічні обґрунтування, плани, інструкції, специфікації, креслення та інші інформаційні матеріали про технології та їх складові, які необхідні для ефективного їх використання, включаючи обмеження, є пов'язаними з умовами зберігання конфіденційності інформації про технології та їх складові під час їх використання;

- умови проведення робіт з удосконалення технологій і порядок надання сторонами інформації про ці вдосконалення;

- умови надання консультацій та послуг з проектування та навчання кадрів, які забезпечують реалізацію технологій, і управлінського персоналу особи, якій передаються права на технологію;

- розмір, порядок та умови виплати винагороди за використання технологій, а також вид виплат (роялті, паушальні платежі тощо);

- умови страхування технологій;

- відповідальність сторін за порушення умов договору;

- порядок вирішення спірних питань стосовно виконання умов договору;

- порядок компенсації витрат, пов'язаних із трансфером

технологій, включаючи пристосування технологій до умов підприємства, де вони використовуватимуться, навчання персоналу;

- спеціальні умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди;
- обмеження, що стосуються діяльності сторін у разі закінчення строку дії договору, його розірвання або виникнення форс-мажорних обставин.

Кошти, одержані від трансферу технологій, створених за рахунок державних коштів підлягають зарахуванню до спеціального фонду Держбюджету. Під час формування проєкту Держбюджету ці кошти можуть бути спрямовані на:

- проведення патентно-кон'юнктурних, наукових, маркетингових досліджень, конструкторських і проєктних робіт зі створення та трансферу технологій;
- забезпечення правової охорони технологій в Україні та в державах, куди передбачається їх передати;
- виплату винагороди авторам технологій, а також особам, що здійснюють їх трансфер;
- фінансову підтримку державної системи науково-технічної і патентної інформації про технології та їх складові;
- підготовку і перепідготовку фахівців з питань інтелектуальної власності та трансферу технологій.

7.3.5. Договір комерційної концесії (франчайзинг)

Відповідно до статті 1115 ЦКУ передбачена можливість передання комплексу виключних прав, що належать правовласнику, у тому числі право на фірмове найменування і (або) комерційне позначення правовласника, на комерційну інформацію, що охороняється, а також на інші передбачені договором об'єкти виключних прав – торговельну марку тощо. (даний перелік необов'язковий і не вичерпний). Такий договір називається договором комерційної концесії, або у повсякденному вжитку франчайзинг. У перекладі з англійської «Franchise» означає *«привілей», «пільга», «особливе право»*.

Система франчайзингу бере свій початок у Сполучених Штатах Америки кінця XIX - початку XX ст. Першим франчайзером вважається Ісаак Меррим Зінгер (Isaak Zinger) – засновник всесвітньо відомої компанії, що випускала швейнеобладнання та займалася його обслуговуванням. У 1851 році Зінгер спільно зі своїм партнером Едвардом Кларком (Edward Clark) організував «Об'єднання швейних машин». Входили до цього об'єднання комерційні підприємства, які отримували право реалізовувати продукцію під торговою маркою Zinger. Таким чином, Зінгер отримав незаперечну перевагу перед трьома іншими найбільшими виробниками швейних машин і зміг значно збільшити прибуток своєї компанії⁵⁹.

За договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується надати іншій стороні (користувачу) за платню право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Така схема дає великим компаніям можливість розширювати ринки збуту, а маленьким та середнім — ефективно здійснювати підприємницьку діяльність, використовуючи при цьому засоби індивідуалізації, ноу-хау, репутацію та діловий досвід перших.

Франчайзинг – це така організація бізнесу, за якою компанія (франчайзер) передає певній людині чи компанії (франчайзі) право на продаж продукту і послуг цієї компанії

Франчайзер (франшизіар) – це компанія, що видає ліцензію або передає в право користування свій товарний знак, ноу-хау й операційні системи. Франчайзер створює успішний продукт чи послуги, наприклад, особливий стиль роботи ресторану швидкого харчування. Франчайзер досліджує, і розвиває бізнес, витрачає гроші на просування бізнесу, створює гарну репутацію і пізнаваний імідж (так званий «бренднейм»).

⁵⁹ История появления и развития системы франчайзинга в мире Режим доступа:

<https://www.openbusiness.ru/biz/business/istoriya-poyavleniya-i-razvitiya-sistemy-franchayzinga-v-mire/>

Після того, як компанія довела працездатність своєї бізнес-концепції й успішну відтворюваність цього бізнесу, вона може почати пропонувати підприємцям, що хочуть повторити подібний успіх, купити її франшизу.

Франчайзі (франшизіат) – це людина або компанія, що купує у франчайзера можливість навчання і отримання допомоги у процесі створення бізнесу і виплачує сервісну плату (роялті) за використання товарного знаку, ноу-хау і системи ведення робіт франчайзера. Франчайзі сам оплачує витрати на створення бізнесу. Дуже часто франчайзер надає дуже вигідні знижки на важливі постачання (матеріали, видаткові кошти). Ці знижки завжди дають можливість франчайзі купувати продукти у франчайзера за більш вигідною ціною й у такий спосіб це коштує дешевше, ніж розвивати бізнес без франчайзера. Франчайзі робить початковий внесок на допомогу по створенню і відкриттю бізнесу. Франчайзі приймає на себе обов'язок виплачувати щомісячні внески за право користування торговим знаком і бізнес-системою, за підтримку, навчання і консалтинг, що надаються франчайзером.

Одним з прикладів такого виду франчайзингу може служити фірма Wendy. Девід Томас почав свою кар'єру в харчовій промисловості, коли йому виповнилося 12 років. Протягом наступних п'яти років він працював у різних ресторанах у місті Форт Вайн у штаті Індіана. У 15 років він залишив

школу й у 1950 році, коли йому виповнилося 17 років, Девід записався в армію, де він одержав освіту кухаря. У 1953 році, після демобілізації, молодий Томас повернувся додому, у той же ресторан, і незабаром був призначений помічником керуючого. Бізнес почав процвітати. У 1962 році компанія купила ще чотири ресторани в місті Колумбус штату Огайо. Томас був призначений керуючим цих ресторанів з умовою, що він зможе викупити 40%, якщо він зробить ці ресторани прибутковими. Це було не так просто. У той момент ці ресторани випускали більш сотні найменувань, що створювало складність у нагляді за

якістю. Девід вирішив скоротити список найменувань і підсилити місцеву рекламу. Коли він починав, загальний обсяг продажу від усіх чотирьох ресторанів складав 2500 дол. на тиждень, а через тиждень після нової стратегії продаж подвоївся. У 1968 році ці ресторани були продані і Девід одержав свою частку, що складає 1,7 млн доларів. У віці 35 років, ставши мільйонером, Девід Томас вирішив зайнятися великим бізнесом і продавати гамбургери. Він почав з малого: у 1972 році дев'ять ресторанів з річним продажем у 1,8 млн дол, у 1975 році – сто ресторанів, у грудні 1976 року – п'ятсот. Бізнес став набирати темпи: у 1978 році – тисяча, ще через рік – дві тисячі із щорічним продажем, що перевищив мільярд⁶⁰.

Будь-який вид бізнесу можна перетворити у франшизу. Міжнародна асоціація франчайзингу виділяє 70 галузей господарства, у яких можна використовувати методи франчайзингу. Повне їх перерахування не має сенсу, але можна зрозуміти ширину застосовності франчайзингу з наступної вибірки: бухгалтерський облік, авторемонт, книгарні, дитячий одяг і навчання, будівництво, невеликі продовольчі магазини, крамниці косметичних товарів, освіта, послуги по працевлаштуванню, ресторани, готелі, пральні і послуги по збиранню, приватні поштові скриньки, фотостудії, ріелторські компанії, туризм та розваги, прокат спеціального устаткування і туристичні агентства.

Франчайзинг має свої переваги та недоліки. До переваг можна віднести:

- 1) використання ділової репутації, знань вже відомої компанії;
- 2) зменшення ризиків за рахунок використання вже готової бізнес-моделі;
- 3) підтримка з боку франчайзера;
- 4) допомога у налаштуванні бізнесу, навчанні персоналу тощо;
- 5) кращі умови роботи з постачальником.

⁶⁰ Франчайзинг: поняття, види, форми. Договір франчайзингу Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9649/>

Рисунок 7.6 – Види франчайзингу

До недоліків можна віднести:

- 1) постійний жорсткий контроль з боку правовласника;
- 2) велика небезпека втратити самостійність;
- 3) практично повна залежність від франчайзера;
- 4) можливість з боку франчайзера відмовити у продовженні контракту та втрата бізнесу.

Особливістю договору комерційної концесії є не просто письмова його форма укладання, а обов'язкова реєстрація даного договору в місці реєстрації правовласника. Слід зазначити, що сторони договору не завжди є зареєстрованими в одній державі. У такому випадку реєстрація договору проводиться за місцем реєстрації користувача. У разі недодержання письмової форми договору концесії такий договір є нікчемним.

За розподілом прав і обов'язків у зобов'язанні, що виникає за ним, договір є двостороннім – права і обов'язки мають обидві сторони.

З урахуванням характеру та особливостей діяльності, що здійснюється за договором комерційної концесії, **правовласник зобов'язаний:**

- ✓ забезпечити державну реєстрацію договору;
- ✓ надавати користувачу постійне технічне та консультативне сприяння, включаючи сприяння у навчанні та підвищенні кваліфікації працівників;
- ✓ контролювати якість товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) користувачем на підставі договору комерційної концесії;
- ✓ передати користувачеві технічну та комерційну документацію і надати іншу інформацію, необхідну для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії.

У свою чергу **користувач зобов'язаний:**

- ✓ використовувати торговельну марку та інші позначення правовласника визначеним у договорі способом;
- ✓ забезпечити відповідність якості товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) відповідно до договору комерційної концесії, якості аналогічних товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) правовласником;
- ✓ дотримуватися інструкцій та вказівок правовласника, спрямованих на забезпечення відповідності характеру, способів та умов використання комплексу наданих прав;

- ✓ надавати покупцям (замовникам) додаткові послуги, на які вони могли б розраховувати, купуючи (замовляючи) товари (роботи, послуги) безпосередньо у правовласника;
- ✓ інформувати покупців (замовників) найбільш очевидним для них способом про використання ним торговельної марки та інших позначень правовласника за договором комерційної концесії;
- ✓ не розголошувати секрети виробництва правовласника, іншу одержану від нього конфіденційну інформацію.
- ✓

7.4. Організація колективного управління майновими правами

Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначає, що суб'єкти авторського права, тобто автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори, чи їх спадкоємці передали свої авторські права, можуть управляти своїми майновими правами:

- а) особисто;
- б) через свого повіреного;
- в) через організацію колективного управління.

Окрім того, суб'єкт авторського права та /(або) суміжних прав може доручити управління своїми майновими правами повіреному на підставі укладеного з ним договору-доручення. Здійснюючи управління майновими правами, ця особа повинна діяти у межах повноважень, переданих їй суб'єктом авторського права.

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління (приклад договору про управління майновими правами автора наведено у Додатку Е). Організації колективного управління (далі ОКУ) створюються суб'єктами авторського права і суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом. Допускається утворення окремих організацій, які управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права, або організацій, які

управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати ОКУ точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати організаціям колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі (приклад договору між особами, які використовують об'єкти авторського та суміжного права наведено у Додатку Ж).

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть також доручати управління своїми майновими правами на колективній основі відповідним державним організаціям, установчі документи яких передбачають здійснення таких функцій.

ОКУ після її державної реєстрації зобов'язана протягом тридцяти днів стати на облік в Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства про що міністерство здійснює публікацію в своєму офіційному бюлетені. ОКУ діють на основі своїх статутів, що затверджуються в установленому порядку, і в межах повноважень, які надають їм суб'єкти авторського і суміжних прав.

ОКУ не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати якимось чином об'єкти авторського і суміжних прав, доручених їм для управління. На діяльність таких організацій не поширюються обмеження, передбачені антимонопольним законодавством. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського і суміжних прав **на основі письмових договорів**.

Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов, а саме:

- строку дії договору;
- способу використання твору;
- території, на яку поширюється право, що передається;

- розміру і порядку виплати авторської винагороди;
- інших умов, щодо яких за вимогою однієї зі сторін повинно бути досягнуто згоди.

Авторська винагорода може визначатися в договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином.

ОКУ можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського і суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями та доручати іноземним організаціям управляти на колективній основі майновими правами українських суб'єктів авторського права.

На основі одержаних повноважень ОКУ можуть надавати будь-яким особам на підставі укладених з ними договорів невиключні права на подальше використання об'єктів авторського права.

ОКУ також мають право вимагати (рис. 7.7) від осіб, які використовують об'єкти авторського і суміжних прав, надання їм документів, що містять точні відомості про використання певних об'єктів авторського права, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

Суб'єкти авторського і суміжних прав, які не передали ОКУ повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від цих організацій, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати такої винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління, особам, що використовують ці об'єкти.

ОКУ мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від осіб, які використовують об'єкти авторського права. Після трьох років від дня надходження на рахунок цих організацій відповідних сум суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського і суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права.

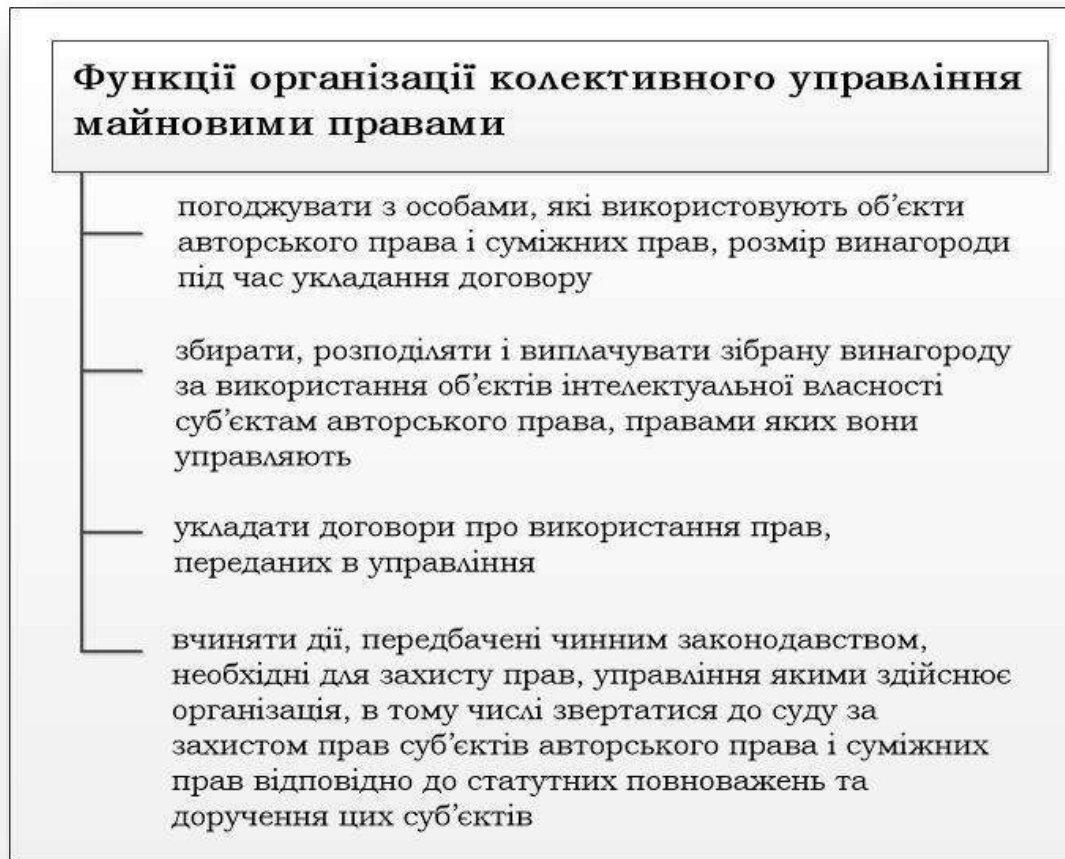

Рисунок 7.7 – Функції ОКУ

7.5. Облікова, фінансова та податкова політика у сфері інтелектуальної власності

Для практичного використання об'єктів інтелектуальної власності в економічній діяльності вони повинні бути відображені в бухгалтерському обліку суб'єкта господарювання. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють організацію бухгалтерського обліку в Україні є Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року⁶¹ та національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (далі П(с)БО). Відповідно до цих Положень інтелектуальна власність, прийнята на баланс, набуває статусу **нематеріальних активів** і оцінюється за сумою витрат на створення (придбання) та доведенням об'єкту до стану, в якому він стає придатним до

⁶¹ Із змінами 03.07.2020 року

використання за призначенням (рис.7.8).

Нематеріальний актив – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

П(с)БО 8 «Нематеріальні активи» передбачає ведення бухгалтерського обліку щодо кожного об'єкта за такими групами:

- права на знаки для товарів і послуг (торговельні марки, фірмові найменування та ін.);
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);
- авторські та суміжні з ними права (право на літературні і музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних та ін.).

Критерії нематеріальних активів

- придатний для використання у господарському обороті;
- можливість одержання майбутніх економічних вигід від його реалізації чи використання;
- достовірно визначені витрати, пов'язані з його придбанням чи розробкою.

Рисунок 7.8 – Критерії, яким повинен відповідати нематеріальний актив

Типовими формами первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів є:

- ✓ НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- ✓ НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- ✓ НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;
- ✓ НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів прав інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів».

Акт НА-1 складається в одному примірнику на кожний об'єкт інтелектуальної власності у разі введення його в господарський оборот. Під час оформлення акту в ньому обов'язково зазначається:

1) номер патенту на винахід, на корисну модель свідоцтва на промисловий зразок, номер свідоцтва на знак для товарів і послуг, номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, що підтверджують майнові права на об'єкт;

2) власник майнових прав на об'єкт, свідоцтва, авторського права тощо, який може використовувати об'єкт права інтелектуальної власності на власний розсуд, має право давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання та передавати право власності на цей об'єкт іншій особі на підставі договору;

3) дата підписання договору, дата пріоритету, дата створення твору тощо, тобто дата виникнення права на об'єкт;

4) назва та номер документа, що підтверджує введення такого об'єкта в господарський оборот (договір на використання майнових прав інтелектуальної власності, ліцензійний договір тощо);

5) документ, який підтверджує вартість об'єкта (повна назва акта оцінки, його номер та дата складання).

В акті НА-1 наводиться характеристика об'єкта інтелектуальної власності, яка повинна містити докладний його опис і порядок використання, особливості і переваги, зазначаються

основні якісні та кількісні показники об'єкта.

У разі надходження об'єктів права інтелектуальної власності (нематеріальних активів) як внесків до статутного фонду у вигляді прямих інвестицій, їх вартість не включається до складу валових доходів підприємства, але є об'єктом оподаткування податком на додану вартість (ПДВ).

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів за рахунок коштів підприємства здійснюються на підставі договорів купівлі-продажу і є об'єктом оподаткування ПДВ, а вартість придбаних нематеріальних активів належить до складу валових витрат. Джерелом фінансування придбання нематеріального активу є прибуток підприємства.

Включення об'єкта права інтелектуальної власності до складу нематеріальних активів оформляється **актом НА-1**, в якому повинна міститися інформація про власника права інтелектуальної власності та правові умови введення об'єкта права інтелектуальної власності в господарський оборот.

Витрати на самостійне створення активу як об'єкта права інтелектуальної власності не включаються до складу валових витрат, а лише підлягають амортизації.

Безкоштовно отримані нематеріальні активи з метою оподаткування прибутку включаються до валових доходів, а до валових витрат включають витрати, пов'язані з виплатою роялті.

Інвентарна карточка НА-2 заповнюється бухгалтерією в одному примірнику на основі акта (типової форми НА-1) для аналітичного обліку об'єктів права інтелектуальної власності.

Інвентарний опис НА-4 складається в одному примірнику для оформлення даних інвентаризації окремо за кожним місцезнаходженням об'єктів права інтелектуальної власності та за кожною особою, відповідальною за використання об'єктів права інтелектуальної власності. В інвентарний опис включаються кожний об'єкт.

Під час інвентаризації об'єктів права інтелектуальної власності до інвентаризаційного опису вносяться такі дані: назва, характеристика, первісна вартість, дата придбання, термін корисного використання, сума зносу (амортизації).

Нарахування амортизації нематеріальних активів у

бухгалтерському обліку здійснюється протягом строку їх корисного використання, який самостійно встановлюється підприємством при зарахуванні певного об'єкта на баланс, але не більше 20 років. При цьому амортизація може нараховуватися з використанням таких методів:

- прямолінійного;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивного;
- виробничого.

Метод амортизації нематеріального активу обирається підприємством самостійно, виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигід. Якщо такі умови визначити неможливо, то застосовується прямолінійний метод.

У податковому обліку для амортизації нематеріальних активів застосовується виключно лінійний метод, за яким кожний вид нематеріального активу амортизується рівними частками, виходячи з первісної вартості з урахуванням індексації протягом строку корисного використання або строку діяльності платника податку, але не більше 10 років безперервної експлуатації.

І в бухгалтерському, і в податковому обліку амортизація нараховується до досягнення залишкової вартістю нематеріального активу нульового значення.

Акт **НА-3** застосовується для оформлення **вибуття об'єктів права інтелектуальної власності** у разі їх списання (ліквідації). У цьому акті обов'язково зазначаються причини вибуття об'єкта права інтелектуальної власності.

Такими правовими причинами вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності з господарського обороту можуть бути:

- закінчення строку дії майнових прав інтелектуальної власності;
- договору на використання майнових прав інтелектуальної власності;
- зберігання інформації щодо об'єктів права інтелектуальної власності як комерційної таємниці;
- закінчення терміну ліцензійного договору;

– дострокове припинення ліцензійного договору тощо.

Фінансовий результат від вибуття об'єктів права інтелектуальної власності визначається як різниця між доходом від їх вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних з вибуттям) та їх залишковою вартістю.

Положення Податкового кодексу України передбачає роялі як пасивний дохід у цілях оподаткування. Так, відповідно до норм ПКУ роялті входить до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу особи та підлягає оподаткування зі ставкою (для фізичних осіб резидентів України) 18%. Також на роялті накладається тимчасово введений військовий збір податковою ставкою 1,5%.

Контрольні питання для самоаналізу знань:

1. Як ви розумієте ринок інтелектуальної власності?
2. Що є об'єктами права інтелектуальної власності (ОПІВ) та портфелем (ОПІВ)?
3. Хто є суб'єктами ринку об'єктів інтелектуальної власності?
4. Назвіть підходи до оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності, їх переваги та недоліки.
5. Охарактеризуйте договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
6. Що таке ліцензія? Опишіть види ліцензій.
7. Що таке ліцензійний платіж? Які основні види ліцензійних платежів ви знаєте?
8. Охарактеризуйте договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
9. Охарактеризуйте договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
10. Що таке трансфер технологій? Назвіть умови договору про трансфер технологій.
11. Що таке договір комерційної концесії? Які види ви знаєте?
12. Що собою представляє організація колективного управління? Права та функції організації колективного управління.
13. Охарактеризуйте облікову, фінансову та податкову політику у сфері інтелектуальної власності.

Розділ 8. ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ВЛАСНИКІВ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

8.1. Поняття охорони і захисту прав та їх співвідношення

Увесь економічний розвиток, практично до ХХІ століття, будувався на обмежених ресурсах. Але об'єкти інтелектуальної власності як ідеальна субстанція є невичерпними. А відсутність винятків доступу до ресурсів (тобто вільний доступ до них) означає, що вони нічий, що вони не належать нікому, або, що теж саме – усім. І якщо ресурс за своїми характеристиками необмежений та загальнодоступний, то стає необхідним створювати зовнішні обмеження для його залучення в обмінні процеси ринкової економіки. Таким зовнішнім обмежником стає правовий механізм охорони та захисту такого ресурсу, тобто тимчасові виключні права на використання, копіювання та тиражування результатів творчої діяльності. Юридичний захист об'єктів інтелектуальної власності є необхідним, щоб окупити витрати розумової праці, які вкладено в інтелектуальні продукти масового споживання, тому що ціна продукту творчої діяльності без юридичного захисту наближається до нуля (немає необхідності платити за продукт, який можна одержати безкоштовно, наприклад, повітря).

Сучасне законодавство в сфері охорони інтелектуальної власності в Україні представлено чотирма інститутами, які незважаючи на ряд загальних функцій, є відносно самостійними та діють у відповідності до своїх принципів та методів регулювання:

- 1) охорона авторських та суміжних прав;
- 2) патентне право;
- 3) правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту та продукції, робіт, послуг;
- 4) правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.

Різні способи охорони прав на конкретні об'єкти інтелектуальної власності встановлює законодавець, а саме для придбання таких прав у деяких випадках необхідно дотримуватись

ряду вимог та умов.

У передбачених випадках вони регулюються та засвідчуються правоохоронними документами: патентами, свідоцтвами, посвідченнями, дипломами та іншими правовстановлюючими документами. В інших випадках законодавець не передбачає виконання будь-яких дій, тобто авторське право виникає автоматично в силу факту створення твору в об'єктивній формі, наприклад, на твори мистецтва та літератури, науки.

Так правова охорона простого зазначення походження товару надається лише на підставі його використання. Така охорона полягає у недопущенні зазначень, що є неправдивими (фальшивими) чи такими, що вводять споживачів в оману щодо справжнього географічного місця походження товару.

Взагалі система охорони прав інтелектуальної власності, складається з багатьох елементів, які повинні забезпечити правовласникам ефективну реалізацію їх особистих немайнових та майнових прав на результати творчої діяльності, зміст яких щодо певних об'єктів інтелектуальної власності визначається чинним законодавством України. До таких елементів належать:

- ✓ надійність охоронних документів, якість яких у значній мірі залежить від проведення патентної експертизи;
- ✓ відкритий доступ до патентної інформації;
- ✓ високий професійний рівень укладення ліцензійних та інших договорів на використання і передачу прав інтелектуальної власності;
- ✓ діючі організації колективного управління;
- ✓ ефективно працюючу систему авторської винагороди і традиції її перерахування;
- ✓ наявність судової практики забезпечення позовів і доказів, досвід судів у розгляді спорів у сфері інтелектуальної власності;
- ✓ чітко розроблений механізм визначення розміру збитків у разі порушення майнових прав;
- ✓ постійний моніторинг поширення контрафактної продукції;
- ✓ досвід контролюючих та правоохоронних органів щодо

припинення порушень прав інтелектуальної власності тощо.

У сукупності серед проблеми охорони права інтелектуальної власності в Україні найбільш гострими є:

- а) охорона комп'ютерних програм та баз даних;
- б) захист від недобросовісної конкуренції;
- в) охорона торговельних марок;
- г) охорона виробників аудіовізуальної продукції.

Контроль за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог законодавства з питань інтелектуальної власності покладено на державних інспекторів з питань інтелектуальної власності. Ці інспектори є посадовими особами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства⁶². З метою виконання покладених на нього завдань державний інспектор має право:

1) перевіряти у суб'єктів господарювання наявність дозволу на використання об'єктів права інтелектуальної власності на будь-якій стадії виробництва чи провадження іншої діяльності, пов'язаної з їх використанням;

2) вимагати від суб'єкта господарювання, що виробляє диски, для ознайомлення реєстраційні документи про створення підприємства, ліцензії на виробництво дисків;

3) вимагати від суб'єктів господарювання забезпечення доступу до будь-якого диска, матриці або документів звітності, збереження і ведення яких передбачається законодавством;

4) оглядати, вилучати з метою вивчення на необхідний строк будь-які диски, аудіо-, відеокасети, якщо інспектор має обґрунтовані підстави підозрювати вчинення порушення авторського або суміжних прав, прав на торговельні марки, досліджувати і копіювати будь-які ліцензії та інші документи;

5) перевіряти носії, які містять об'єкти інтелектуальної власності;

6) перевіряти наявність контрольних марок на введених в

⁶² Постанова «Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства» 674-2002-п від 17.05.2002 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/674-2002-%D0%BF>

обіг примірників аудіовізуальних творів, а також вилучати примірники, на які не наклеєні контрольні марки;

7) перевіряти будь-які документи, в тому числі розрахункові, що підтверджують дотримання законодавства з питань інтелектуальної власності;

8) отримувати копії документів, що підлягають перевірці, відбирати два зразки кожного диска і вилучати будь-які документи, пов'язані з виявленими порушеннями законодавства з питань інтелектуальної власності;

9) вимагати з метою забезпечення захисту інтересів суб'єкта права інтелектуальної власності припинення порушення законодавства;

10) з метою припинення виявлених порушень залучати до проведення перевірок представників контролюючих та правоохоронних органів, представників суб'єктів авторського і суміжних прав або уповноважених ними осіб, а також експертів з питань інтелектуальної власності;

11) порушувати перед уповноваженими органами питання про притягнення юридичних та фізичних осіб до відповідальності за порушення законодавства з питань інтелектуальної власності;

12) з метою негайного припинення порушень законодавства застосовувати в установленому законом порядку спеціальні заходи в тому числі: опечатувати та вилучати вироблені, імпортовані або підготовлені до експорту з порушенням вимог законодавства диски, обладнання та сировину для їх виробництва, у тому числі обладнання, яке непристосоване для нанесення спеціального ідентифікаційного коду;

13) подавати пропозиції про тимчасове припинення ліцензії на виробництво та експорт, імпорт дисків.

Але сфера контрольних повноважень інспекторів з питань інтелектуальної власності поширюється лише на діяльність суб'єктів господарювання в сфері розповсюдження і прокату примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування.

Україна також бере участь у численних дво- та багатосторонніх міжнародних договорах, які стосуються охорони

прав інтелектуальної власності. Так у межах договору про створення Світової організації торгівлі (СОТ) діє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS), метою якої є сприяння забезпеченню ефективного захисту прав інтелектуальної власності, з тим щоб заходи щодо реалізації цієї форми власності не створювали перешкод для законної торгівлі. Особливе місце в Угоді TRIPS займають питання охорони комерційної таємниці. І оскільки вступ України до СОТ розглядається як одна з найважливіших цілей зовнішньоекономічної політики України, ознайомлення з положеннями цієї Угоди має не тільки теоретичне, а й практичне значення.

Так, відповідно до положень Угоди TRIPS охорона закритої інформації надається в контексті забезпечення ефективного захисту проти недобросовісної конкуренції. А фізичним і юридичним особам надається можливість перешкоджати, щоб інформація, яка перебуває під їх контролем, без їхньої згоди була розкрита, отримана чи використана іншими особами, способом, який суперечить чесній комерційній практиці.

У поняття способу, що суперечить чесній комерційній практиці, у вітчизняному законодавстві – це недобросовісна конкуренція, Угода TRIPS вкладає:

- ✓ порушення довіри, порушення або спонукання до порушення договору;
- ✓ набуття закритої інформації третіми особами, які знали або допустилися грубої необережності, не дізнавшись, що дії, які суперечать чесній торговій практиці, були допущені в процесі такого набуття.

Угода TRIPS також регламентує зобов'язання повноважних органів держав-учасниць СОТ щодо збереження комерційної таємниці, розкритої їм суб'єктами, які виходять на ринок цих держав.

Але важливо усвідомити, що норми Угоди TRIPS не мають прямої дії, вони лише закріплюють стандарти та механізми, які повинні бути введені в законодавство країн – членів СОТ.

8.2. Види порушення прав інтелектуальної власності

Аналіз криміногенної ситуації на ринку інтелектуальної власності в Україні свідчить, що на даний момент набуло значного поширення три основних види правопорушень: недобросовісна конкуренція, піратство, плагіат (рис.8.1).

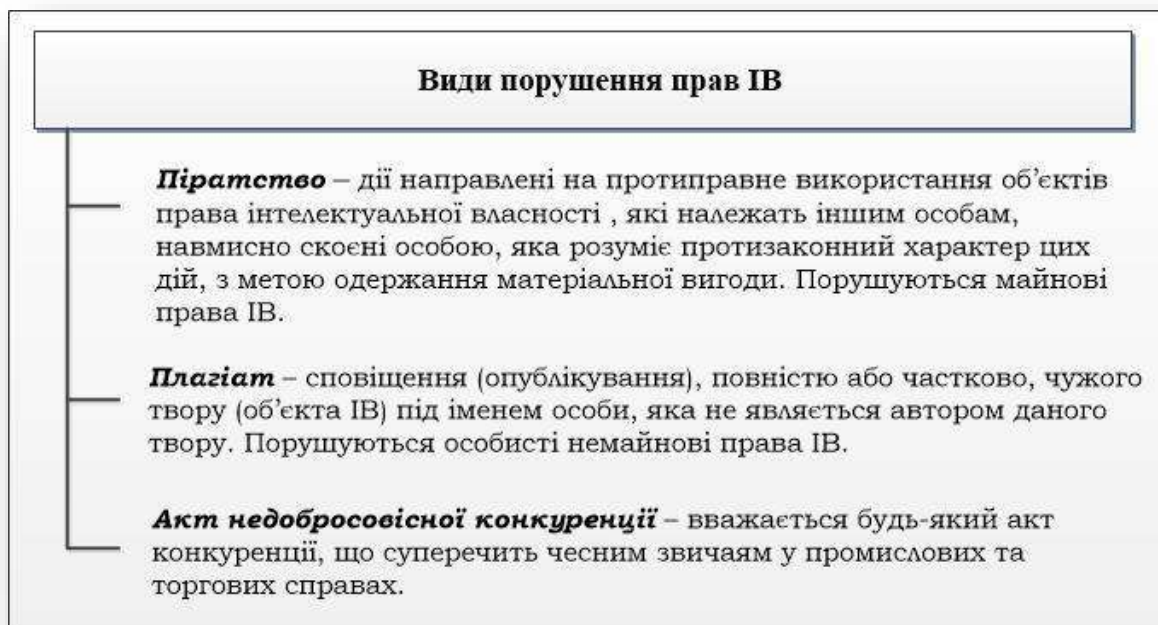

Рисунок 8.1 – Види порушення прав інтелектуальної власності

Плагіат. У 2013 році Дюссельдорфський університет Гайнріха Гайне ухвалив рішення про позбавлення наукового ступеня міністра освіти і наукових досліджень Німеччини Аннетте Шаван за плагіат при написанні кандидатської дисертації. Про це повідомив у Дюссельдорфі голова вченої ради філософського факультету, де викладають гуманітарні та соціальні науки, Бруно Блекманн⁶³. В Україні розгорнувся скандал навколо дисертації дружини экс-віце-прем'єра Катерини Кириленко⁶⁴.

⁶³ Міністра освіти Німеччини за плагіат позбавили наукового ступеня Електронний ресурс режим доступу: <https://tyzhden.ua/News/71537>

⁶⁴ У дисертаціях Портнова і Кириленко підтвердили плагіат Електронний ресурс режим доступу: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/u-disertaciyah-portnova-i-kirilenko-pidtvverdili-plagiat-347412_.html

Піратство. У січні 2020 року одеські митники виявили майже 8 тисяч контрафактних кубиків Рубіка. Бренд належить британської «Rubik's Brand Limited», яка випускає «офіційні» іграшки, які винайшов угорський скульптор Ерньо Рубік. За словами Нефьодова, вартість оригінального товару, який міг би бути витісненим з ринку цією партією, становить

понад 3 млн грн⁶⁵.

Недобросовісна конкуренція.

Восени 2017-го року Антимонопольний комітет оштрафував ПАТ «Київхліб» на 219 тис. гривень за недобросовісну конкуренцію. Спрямована вона була проти

президентського «Roshen», а тому представники Антимонопольного комітету України дослідили справу.

Як все відбулось. «Рошен» заявив, що «Київхліб» продає торт «Казковий ключик» в упакуванні, що є схожим на упаковку його тортика «Золотий ключик». Мовляв, коробки настільки схожі, що покупці їх можуть несвідомо плутати.

Кмітливі читачі при назвах «Золотий» і «Казковий» ключик відразу згадають повість-казку Олексія Толстого «Золотий ключик, або Пригоди Буратіно». Саме на асоціаціях з нею кондитери і вибудовували успіх для своїх тортиків. До 2011 року торт «Київхліба», «Казковий ключик», називався – «Буратіно».

Невдовзі «Рошен» додав до попередньої заяви ще одну – про те, що недобросовісна конкуренція полягає у використанні червоної стрічки для пакування виробу, адже червоні стрічки – привілей «Рошену».

Ось що говорив про «свою стрічку» сам заявник:

⁶⁵ На одеській митниці вилучили 8 тисяч кубиків Рубіка Електронний ресурс режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/01/13/655737/>

«Додатково коробка з тортом обгортається червоною стрічкою з написом золотого кольору – ROSHEN. Коробка та стрічка є елементами, що становлять оформлення упаковки торта «Золотий ключик», що є індивідуалізуючим, тобто такими, що мають відрізняти продукцію Заявника з-поміж іншої продукції, що реалізується на ринку».

Те, що у такий нехитрий спосіб «Рошен» «приватизував» стрічку червоного кольору, антимонопольників, мабуть, не збентежило. Саме «червона стрічка» лягла в основу «недобросовісної конкуренції» з боку «Київхліба»⁶⁶.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій призвів до появи нового виду порушення прав – це Інтернет-піратство, порушення прав шляхом використання гіперпосилань та з використання пірингових мереж⁶⁷.

Практична діяльність у боротьбі з посяганнями на інтелектуальну власність повинна бути націлена на попередження та викриття правопорушень саме на цих трьох напрямках. Роботу по документуванню таких правопорушень необхідно починати з вивчення оперативної обстановки в регіоні, в ході якої необхідно встановити основних імпортерів, виробників та розповсюджувачів контрафактної продукції. Оперативно-розшукові заходи, в першу чергу, повинні бути націлені на виявлення підпільних цехів, що виробляють контрафактну продукцію, місця її комплектації та зберігання. Як свідчить практика, виготовлення та розповсюдження контрафактної продукції здійснюється таємно або вуалюється під законну діяльність. Протиправні діяння найбільш чітко проявляються при

⁶⁶ Якби амку був нормальним. що було б з порошенком&косюком Електронний ресурс режим доступу: <http://zerkalo.mk.ua/novini/yakbi-amku-buv-normalnim-shho-bulo-b-z-poroshenkomkosyukom.html>

⁶⁷ Зеров К.О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені у мережі Інтернет: монографія / К.О. Зеров; НДІ Інтелектуальної власності НАПрНУ. – К.: Інтерсервіс, 2018. – 220с

переміщенні через кордон та продажу в роздрібній торговій мережі. Візуальним спостереженням у роздрібній торгівлі неважко виявити факти контрафактної продукції. Для виробництва піратської продукції необхідна велика кількість звуко- та відеозаписуючого обладнання, вихідного матеріалу у вигляді чистих касет, поліграфічних буклетів тощо. Крім цього, як докази надалі можуть служити дані про кількість замовлених на виробництві або закуплених футлярів для компакт-дисків і касет, розміщені замовлення в друкарнях на поліграфічну продукцію. Аналіз цієї інформації дозволить визначити розміри незаконного виробництва та суму неконтрольованого прибутку.

Доведення незаконного підприємництва в сфері торгівлі потребує проведення кількох негласних контрольних закупок контрафактної продукції і документування ланцюжка між виробництвом такої продукції і торгівельною мережею, між оптовими розповсюджувачами і роздрібною торгівлею. Ці операції можна здійснити за допомогою співробітників оперативно-пошукових підрозділів, опитування осіб, що перевозять продукцію та займаються її реалізацією.

У планах реалізації оперативних матеріалів в обов'язковому порядку необхідно враховувати: залучення до групи фахівців для визначення контрафактності виробу; заходи для доказування наявності неконтрольованого прибутку шляхом вилучення документів на виробництво, упакування, футляри, буклети, чорнових записів про продаж, прибуток і витрати; визначення місць отримання сировини, футлярів, буклетів (вивчення документів дозволить довести кількість реалізованої контрафактної продукції); вилучення апаратури для копіювання – магнітофонів, відеомагнітофонів, надасть експертам можливість визначити, чи на цій апаратурі виготовлялася контрафактна продукція.

8.3. Види захисту прав інтелектуальної власності

Під захистом права інтелектуальної власності розуміють сукупність заходів, спрямованих на відновлення та визнання прав інтелектуальної власності у разі їх порушення, заперечення чи невизнання. У світовій практиці виділяють дві форми захисту прав інтелектуальної власності – юрисдикційна і неюрисдикційна (рис. 8.2).

Рисунок 8.2 – Форми захисту прав

Одним із шляхів неюрисдикційної форми захисту є самозахист прав. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не забороняються законом і не суперечать моральним засадам суспільства. *Наприклад, з метою збереження комерційної таємниці на підприємстві можна застосовувати комп'ютерні паролі, використовувати машину для знищення*

паперів тощо.

Юрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності здійснюється судами та іншими уповноваженими на це державними органами. Сутність цього захисту полягає в тому, що суб'єкт права інтелектуальної власності, право якого порушено неправомірними діями, може звернутися за захистом своїх прав до відповідного державного органу, уповноваженого вжити необхідні заходи для відновлення порушеного права та припинення правопорушення.

Більшість спорів з приводу авторських і суміжних прав та патентних прав розглядаються судами загальної компетенції. За згодою сторін спір може бути також розглянутий третейським судом. Але у випадку, коли сторонами у спорі виступають юридичні особи, спір розглядається господарським судом.

Існує альтернативний спосіб захисту – **медіація**. Вирішення спору відбувається за допомогою ведення переговорів між сторонами медіатором (медіаторами). Це новий для України спосіб захисту, але для інших країн це є загальною практикою і 80% спорів вирішуються без судового процесу, оскільки сторони доходять згоди та підписують мирову угоду. При Всесвітній організації інтелектуальної власності створено Центр медіації та арбітражу, який має список медіаторів та надає оплатні послуги. Медіація значно заощаджує час та кошти порівняно із судовим порядком.

Якщо використовується юрисдикційна форма захисту права інтелектуальної власності, може бути застосовано адміністративно-правовий, цивільно-правовий чи кримінально-правовий порядок.

В адміністративному порядку позивач може звернутися за захистом порушених прав до організації відповідача, творчої спілки або до відповідного державного органу, наприклад, до Антимонопольного комітету України чи Апеляційної палати при НОІВ.

Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності передбачає, що кожна особа, права якої порушені, може звернутися до суду щодо захисту цих прав. Причому, чинне законодавство передбачає дві групи норм захисту права інтелектуальної

власності – загальні цивільно-правові норми, передбачені Цивільним кодексом України, і спеціальні, передбачені законами України про інтелектуальну власність.

Відповідно до загальних норм Цивільного кодексу (ст. 16 ЦКУ), способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

- 1) визнання права;
- 2) визнання правочину недійсним;
- 3) припинення дії, яка порушує право;
- 4) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 6) зміна правовідношення;
- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Кримінальний захист порушених прав здійснюється у судовому порядку. Загалом на вибір способу захисту впливають: обсяг порушених прав, розмір завданої шкоди, повторюваність вчинення дій чи наявність організованої злочинної групи. Згідно ст. 50-51 Кримінального кодексу України видами покарань можуть бути:

- 1) штраф;
- 2) позбавлення права займати відповідну посаду;
- 3) позбавлення права займатися відповідним видом діяльності;
- 4) виправні роботи;
- 5) конфіскація продукції, обладнання за допомогою якого було виготовлено контрафактну продукцію;
- 6) конфіскація майна;
- 7) обмеження свободи на відповідний строк;
- 8) позбавлення свободи на відповідний строк.

Загалом, у разі порушення **патентних прав** власник

патенту може вимагати:

- припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його права, і відновлення становища, що існувало до порушення права;
- стягнення завданих збитків, включаючи неоподатковані доходи;
- відшкодування моральної шкоди;
- вжиття інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може також особа, яка має право на використання винаходу (корисної моделі) за ліцензійним договором, якщо інше не передбачено цим договором.

Такі спори можуть вирішуватися судом, господарським судом або третейським судом. Відповідно до їх компетенції суди можуть розглядати спори про:

- визнання патенту недійсним;
- авторство на винахід (корисну модель);
- встановлення власника патенту;
- порушення майнових прав власника патенту;
- укладання й виконання ліцензійних договорів;
- надання примусової ліцензії;
- виплати винагороди винахіднику тощо.

Розглядаючи спори про охорону прав на зазначення походження товарів, суди можуть приймати рішення про:

- ✓ неправомірно нанесене зазначення походження товару безпосередньо на товар або його пакування;
- ✓ конфіскацію товару, неправомірно маркованого зазначенням походження товару;
- ✓ вилучення з обігу товару, неправомірно маркованого зазначенням походження товару;
- ✓ відшкодування шкоди, що завдається особі, яка має право на використання кваліфікованого зазначення походження товару;
- ✓ визнання кваліфікованого зазначення походження товару видовою назвою або скасування раніше визнаної видової назви.

Відповідно до Кримінального кодексу України (КК) кримінальна відповідальність передбачається за такі дії, що порушують права інтелектуальної власності:

- незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних;
- незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації;
- інше використання чужих творів, комп'ютерних програм і баз даних, об'єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права;
- незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, кваліфікованого зазначення походження товару, топографії інтегральних мікросхем, сорту рослин;
- незаконне використання чужого знака для товарів чи послуг, офіційного (зареєстрованого) найменування, маркування товару;
- незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва;
- незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю;
- розголошення комерційної таємниці.

Відповідно до *ст. 50 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»* порушеннями авторського права та суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

- а) здійснення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові та майнові права суб'єктів авторського права;
- б) піратство у сфері авторського права – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивіз із митної території України та поширення контрафактних екземплярів добутоків (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій віщання;
- в) плагіат – переказ (опублікування) розголосу, повністю або

частково, чужого добутку під ім'ям особи, що не є автором цього добутку;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, екземплярів добутків (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм віщання;

д) здійснення дій, що створюють загрозу порушення авторського права;

е) будь-які дії з обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема, виготовлення, поширення, ввезення із метою поширення та застосування коштів для такого обходу;

ж) підробка, зміна або вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про керування правами без дозволу суб'єктів авторського права або особи, що здійснює таке керування;

з) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне оповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучено або змінено інформацію про керування правами, зокрема в електронній формі.

Розслідування таких справ в суді є непростим. Воно вимагає досконалої обізнаності щодо діючих нормативних правових актів у сфері охорони авторських і суміжних прав, володіти тактикою й методикою проведення слідчих дій по збору та закріпленню доказів. Уміти правильно оцінити зібрані докази в їхній сукупності, у тому числі й результати експертних досліджень.

Розвиток сучасного суспільства, заснованого навикористанні величезної кількості найрізноманітнішої інформації, невід'ємний від широкого впровадження в усі сфери життя суспільства електронно-обчислювальної техніки. Вона служить не тільки для зберігання й обробки відповідної інформації на рівні окремих управлінських або господарських одиниць або використання як засобів зв'язку між громадянами, але й широко впроваджується з метою забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки держави. Розгортання науково-технічної революції обумовлює не тільки корінні прогресивні зміни в складі факторів економічного розвитку України, але й негативні тенденції розвитку злочинного світу, призводить до появи нових форм і видів злочинних посягань.

Це яскраво проявляється в тім, що злочинні групи й співтовариства починають активно використати у своїй діяльності новітні досягнення науки й техніки. Дані процеси, що відбуваються в усьому світі не можуть не впливати на право інтелектуальної власності.

8.4. Охорона об'єктів інтелектуальної власності в цифровому просторі

На сьогодні постає нова проблема захисту виключних прав автора у процесі використання нових інформаційних технологій. **Кіберпростір** – це розповсюдження творів для загального відома засобами дротового або бездротового зв'язку, за допомогою якого користувач може здійснювати доступ до твору з будь-якого місця і в будь-який час за власним бажанням. Відносини кіберпростору регулюються майже всіма галузями права. По суті кіберпростір складається із цифрових технологій, комп'ютерної техніки та високошвидкісних ліній зв'язку. Одним з наслідків глобальної інформаційної системи є Інтернет.

Будь-яка інформація у формі текстів, слів, звуків, статичне або рухоме зображення може перекладатися на бінарну мову, зберігатися у пам'яті комп'ютера та може передаватися у будь-яке місце, а потім перетворюватись у різні форми, які дають можливість її сприймати. Сьогодні порівняно з аналоговими технологіями перевага надається саме цифровим технологіям. Нові технології створюють **нові форми використання творів** та нові послуги, які потребують захисту. Незважаючи на переваги кіберпростору він має значний недолік – поява нових правопорушень. Це крадіжки, що вчиняються шляхом зняття банківських комп'ютерних кодів, порушення функцій інформаційних систем міністерств та відомств, диверсії та інше. Крадіжки інформаційних ресурсів з баз даних та систем телекомунікації завдають значну економічну та моральну шкоду. Але закрити або обмежити доступ до мережі Інтернет не є можливим, такі дії можуть порушують праволюдності на доступ до інформації.

Значні проблеми виникають із визначенням особи правопорушника у сфері авторських прав у процесі використання інформаційних технологій. Правопорушення у віртуальному світі досить часто тривалий час залишається непоміченим, через те що вчиняється в режимі он-лайн та через відсутність контролю за правопорядком в кіберпросторі. Твори, які не мають спеціального захисту і були завантажені хоч раз у кіберпросторі, отримують легкий безперешкодний доступ для осіб, що хочуть відтворити, скопіювати, використати у компіляції, змінити твір або іншим чином нашкодити автору та його репутації.

Питання оцифровки творів авторського права

Загрозу порушення авторського права несуть мультимедійні програми, викладені в Інтернет, що дозволяють користувачу самостійно створювати музичні, візуальні твори на основі відцифрованих захищених творів (рис. 8.3). При цьому такі новостворені твори втрачають подібність з оригіналом, перестають бути його копією, а стають новим самостійним твором, на який розповсюджується авторське право. При таких ситуаціях втрачається одна з головних ідей авторського права – творчість.

У результаті поєднання творчої праці та комп'ютерної програми створюється новий твір. Так, наприклад, фотограф спочатку робить фотографію фотоапаратом, потім він може її перевести у цифрову форму, а потім за допомогою програми фотошоп, перетворити її у новий твір.

На сьогодні існують значні проблеми в адекватному правовому регулюванні використання нових інформаційних та телекомунікаційних технологій як у міжнародному, так і в національному законодавстві. Також немає можливості контролю за кіберпростором через відсутність у нього кордонів та безпосереднім характером комунікації – режим он-лайн. Твори науки, літератури, мистецтва можуть бути представлені публіці не тільки безпосередньо – книги, виставки, покази, а й віртуально через Інтернет (рис. 8.4).

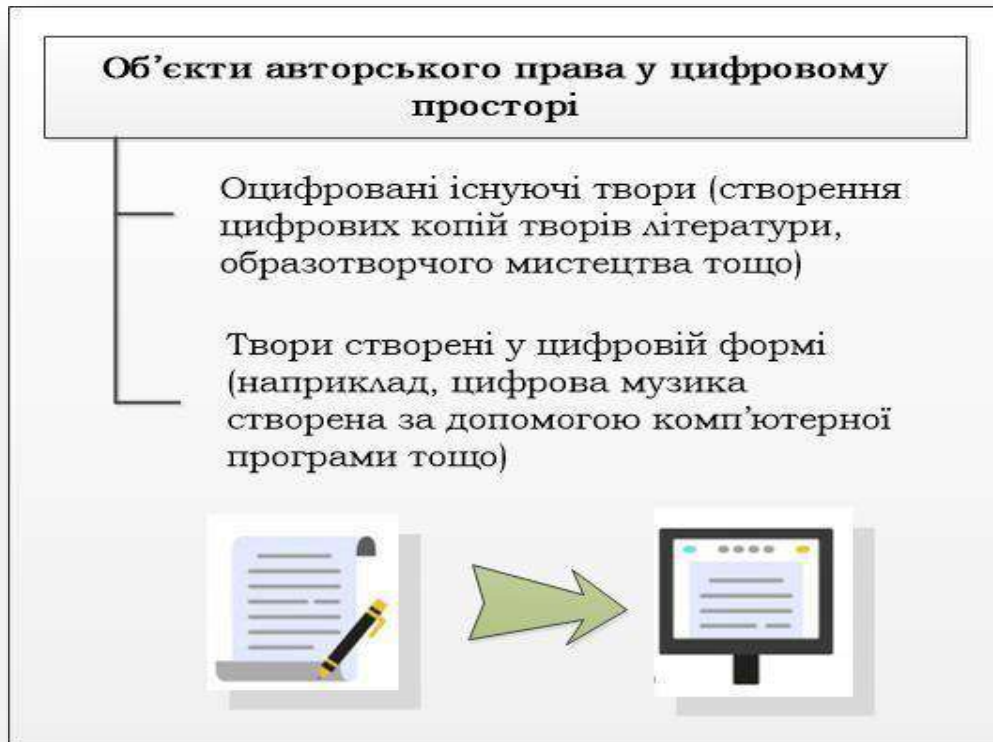

Рисунок 8.3 – Форми існування об'єктів авторського права у цифровому просторі

У мережі Інтернет розміщено величезну кількість творів без згоди їх власників. Все частіше виникає питання про дотримання авторського права в кіберпросторі. Розміщення об'єктів, охоронюваних авторським правом у мережі Інтернет, не змінює існуючих положень про їхню охорону, які декларовані у ЗУ «Про авторське право та суміжні права». Інтернет надає широкі можливості для безконтрольного поширення таких об'єктів інтелектуальної власності. Закон вимагає, щоб усі користувачі Мережі, розміщаючи в ній інформацію, попередньо діставали згоду офіційних власників на відтворення інформації. Але це відбувається не завжди, і число конфліктних ситуацій швидко збільшується, що знаходить своє пояснення в підході, що має місце, до проблеми правового регулювання в Інтернеті, який пропагує абсолютну волю.

Рисунок 8.4 – Порушення права ІВ в мережі Інтернет

У мережі Інтернет немає поняття державних кордонів. Якщо порушується авторське право, то перед судами та іншими юрисдикційними державними органами постає проблема вибору законодавства певної країни, яке слід застосовувати та керуватися, з'ясовуючи питання правової охорони творів у разі перетину ними кордонів за допомогою кіберпростору. Відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів щодо вказаних обертів встановлюється національний режим охорони і захисту. Тобто встановивши географічне місце порушення авторського права в кіберпросторі, можна визначити конкретну державу, де відбулося правопорушення і застосувати відповідне законодавство щодо охорони авторських прав. З іншого боку, зробити це на практиці дуже важко. Зважаючи на це у процесі розгляду таких питань доцільним є застосування принципу переваги того національного законодавства із захисту авторського права, яке є найбільш сприятливим для потерпілої сторони.

Можливості користувача мережі Інтернет щодо миттєвого

копіювання й передання інформації на будь-які відстані незалежно від кордонів і територіальної юрисдикції держав дозволяють установлювати зовсім нові відносини за допомогою невідомих раніше інструментів, що відрізняються від звичних аналогів. Природно, слідом за розміщенням авторських творів в Інтернеті постали проблеми охорони й захисту авторського права, що потребують у нових правових механізмах регулювання.

Вважається, що в Інтернеті неможливо забезпечити правовий захист авторських прав через відсутність обмежень на вільне копіювання й складності ведення контролю за копіюванням і використанням творів. Очевидно, що способи захисту авторського права в Інтернеті нічим не відрізняється від традиційних способів захисту. Сутність порушень авторського права в Інтернеті така ж, і захист його від порушень здійснюється тими ж способами, передбаченими національним законодавством, у тому числі в судовому порядку в рамках цивільного, адміністративного або кримінального розгляду. Відмінність лише в тім, що простота копіювання й нематеріальна сутність об'єктів авторського права в Інтернеті не дозволяє так само просто вирішити проблему забезпечення доказів порушень авторського права. Тягар захисту авторських прав лежить, як правило, на самому авторі або на правовласнику, і вони, перш ніж поміщати добуток в Інтернет, повинні попередньо вживати деякі додаткові дії по захисту своїх авторських прав. Виявлене конкретне порушення авторських прав припускає конкретні дії автора або правовласника по захисту, для чого достатньо чинного законодавства України. Складність захисту прав у мережі Інтернет також пов'язано із проблематичним забезпеченням доказів порушень авторських прав в Інтернеті, а також неготовністю інфраструктури судів і суддівського корпусу до позовних справ, пов'язаних з тим або іншим використанням Інтернету, що і є каменем спотикання в проблемі захисту авторських прав в Інтернеті.

У разі порушення будь-якою особою авторського права і суміжних прав, недотримання передбачених договором умов використання творів, використання творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням

інформації і документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права вони мають право:

а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та припинення дій, що порушують авторське право чи створюють загрозу їх порушення;

в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і суміжних прав, або виплату компенсацій;

д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і суміжних прав;

е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права;

ж) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;

з) вимагати від осіб, які порушують авторське право і суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

и) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

Розглянувши такі позови, суд має право винести рішення чи ухвалу про:

а) відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;

б) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і суміжних прав;

в) стягнення із порушника авторського права і суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;

г) виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

д) заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;

е) вимагати від осіб, які порушують авторське право і суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження.

Суд також може винести рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 відсотків суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається увстановленому порядку до Державного бюджету України.

8.5. Експертиза об'єктів інтелектуальної власності

Одним з основних питань охорони прав інтелектуальної власності є захист економічних інтересів авторів об'єктів промислової власності та відшкодування збитків, заподіяних порушниками чинного законодавства. Спори ж з приводу прав

інтелектуальної власності розглядаються у судах загальної юрисдикції. Для захисту таких законних економічних інтересів власників прав промислової власності потрібно мати глибокі знання не тільки у правовій сфері, а й у різних галузях науки, техніки та економіки.

Використання ж спеціальних знань для вирішення спорів з охорони прав інтелектуальної власності пов'язано перш за все з проведенням різних судових експертиз. Оскільки гострота проблем з охорони інтелектуальної власності в останні роки значно зростає, збільшується і кількість експертиз, пов'язаних з захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Тому наказом Міністерства юстиції України в 2007 році перелік основних видів судових експертиз доповнено новими спеціальностями, пов'язаними з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності (табл. 8.1).

Основним завданням експертизи об'єктів інтелектуальної власності є визначення властивостей об'єктів інтелектуальної власності, до яких належать об'єкти промислової власності, об'єкти авторського права і суміжних прав.

Таблиця 8.1 – Перелік спеціальностей судових експертиз, пов'язаних з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності

Індекси експертних спеціальностей	Види експертних спеціальностей
13.1	Дослідження об'єктів авторського права
13.2	Дослідження об'єктів суміжних прав
13.3	Дослідження, пов'язані з охороною прав на винаходи, корисні моделі, раціоналізаторські пропозиції
13.4	Дослідження, пов'язані з охороною прав на промислові зразки
13.5	Дослідження, пов'язані з охороною прав на сорти рослин і породи тварин
13.6	Дослідження, пов'язані з охороною прав на торговельні марк , фірмові найменування, зазначення походження товарів
13.7	Дослідження, пов'язані з охороною прав на компонування напівпровідникових виробів
13.8	Дослідження, пов'язані з охороною прав на конфіденційну інформацію
13.9	Економічні дослідження, пов'язані з використанням прав на об'єкти інтелектуальної власності

Досліджуючи об'єкти авторського права та суміжних прав, розв'язуються питання щодо властивостей таких об'єктів: літературних та художніх творів (романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності); комп'ютерних програм, компіляцій даних (баз даних), якщо вони за добором або впорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; виконань, фонограм, відеограм, програм (передач) організацій мовлення тощо.

Для виявлення контрафактної продукції можуть призначатися й інші види криміналістичних експертиз. Так у ході **судово-трасологічної** експертизи можна поставити питання про можливість використання конкретного обладнання для виготовлення певних об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, чи міг даний принтер використовуватися для виготовлення копії, чи не ця копіювальна техніка використовувалася для отримання зображення упаковки, етикеток. А якщо було вилучено устаткування, яке могло бути використане для тиражування аудіо- та відеозаписів, то треба провести відеофоноскопичну експертизу, і на вирішення експерта поставити питання: чи не це устаткування використовувалось для виготовлення копій виробів, вилучених у підозрюваного.

Товарознавчою експертизою може бути визначена вартість конкретної продукції у тому випадку, якщо є привід для сумніву у заявленій правовласником сумі.

Досліджуючи об'єкти промислової власності, вирішуються питання щодо властивостей об'єктів промислової власності, а саме: винаходів і корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій, торговельних марок,

найменувань, географічних зазначень походження товару, компонування напівпровідникових виробів, сортів рослин, порід тварин тощо.

Орієнтовний перелік питань, які може вирішити експертиза **об'єктів промислової власності**, є таким:

1. Чи містить формула запатентованого винаходу (корисної моделі) ознаки, яких не було в поданій заявці?
2. Чи є помилка у формулі винаходу, виправлена Державним реєстром на прохання патентовласника, очевидною?
3. Чи відповідає обсяг запатентованого винаходу умовам, що використані ліцензіатом?
4. Чи містить технічне рішення, впроваджене на підприємства А, ознаки раціоналізаторської пропозиції, поданої громадянином N?

Окрему групу становлять **економічні дослідження** об'єктів інтелектуальної власності. Експерти цієї спеціальності орієнтовно вирішують такі питання:

1. Який розмір збитків, завдано власнику патенту (свідоцтва) внаслідок неправомірного використання винаходу (зареєстрованої торговельної марки)?
2. Чи правильно виконано розрахунок винагороди за раціоналізаторську пропозицію?
3. Яку частину вартості нематеріальних активів підприємства становлять об'єкти інтелектуальної власності?
4. Яка вартість виключних майнових прав автора даного твору?

8.6. Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності

Особи, винні в порушенні прав інтелектуальної власності, несуть відповідальність, встановлену адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Так *ст. 164, п. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КпАП)* передбачається адміністративна відповідальність за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані контрольними

марками або марковані марками, що мають серію чи містять інформацію, яка не відповідає носію цього примірника, або номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм і баз даних.

Також сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з правопорушень, зазначених у частині першій *ст. 164-9 КпАП*, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією цих примірників.

Окрім цього, адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності є передбаченими:

– *ст. 51, п.2 КпАП* – за використання запатентованого сорту рослин без згоди володільця патенту чи під назвою, відмінною від назви, під якою цей сорт занесений до Державного реєстру сортів рослин;

– *ст. 164, п.3* за:

а) неправомірне використання фірмового найменування, знака для товарів і послуг або будь-якого маркування товару; неправомірне копіювання форми, установки, зовнішнього оформлення, а також за імітацію, копіювання та пряме відтворення товару іншого підприємця; самовільне використання імені іншого підприємця;

б) за умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця;

в) за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди іншого підприємця.

Окрім того, адміністративну відповідальність встановлюють також *ст. 164, п.6, 164, п.7 і 104, п.8 КпАП* за публічний показ кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення, за порушення умов публічного демонстрування кіно- і відеофільмів та тиражування кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення.

Адміністративна відповідальність встановлюється не тільки

Кодексом України про адміністративні правопорушення, але й іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, Митний кодекс України встановлює, що порушення митних правил є адміністративним правопорушенням тягне за собою адміністративну відповідальність. Так *ст. 345 Митного кодексу* зазначає, що ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності – тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від десяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів, а на посадових осіб підприємств – від тридцяти до ста п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів. Адміністративну відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції встановлено також Законом України «Про захист економічної конкуренції».

Штраф визначається найбільш ефективним адміністративним стягненням. Він мав би бути ефективним і як основне стягнення, що застосовується в разі адміністративного правопорушення в сфері інтелектуальної власності. Але цьому заважає низький рівень передбачених штрафів.

У зарубіжних країнах відсутній інститут адміністративної відповідальності в тому вигляді, в якому він існує в Україні та інших пострадянських країнах. З тим, щоб з'ясувати, наскільки суспільно небезпечним вважають порушення авторських і суміжних прав в інших країнах, треба порівняти розміри кримінальних штрафів, які застосовуються в цих країнах у разі скоєння таких правопорушень.

У Сполучених Штатах Америки за перший випадок порушення авторських або суміжних прав, вчинений окремою особою «умисно або з метою комерційної переваги чи приватної фінансової вигоди», накладається штраф 250 000 дол.; у Франції штраф за перше порушення варіює від 6000 до 120 000 франків (приблизно від 1070 до 21428 дол.); у Греції штраф за такий вид порушень становить від 1 до 5 млн драхм (приблизно від 4050 до 20 242 дол.); у Великобританії за таке порушення накладають штраф до 5000 англійських фунтів; а в Болгарії суми штрафів за

перше порушення такого виду сягають 200 000 левів (приблизно 120 000 дол.) Як бачимо, в інших країнах порушення прав інтелектуальної власності вважають досить небезпечним порушенням, передбачають за його вчинення доволі великі штрафи. В Україні цей показник у багато разів менший.

Кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності в Україні встановлюється виключно статтями Кримінального кодексу України (ККУ). Так *ст. 176 ККУ* встановлює, що незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеогам і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у зазначеному розмірі, – караються штрафом від двохсотдо тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення.

Ті самі дії, якщо їх вчинено повторно або, за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією всіх примірників творів та знарядь і матеріалів, які спеціально використовуються для їх виготовлення.

Дії з незаконного відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтві, комп'ютерних програм і баз даних, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років,

позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією всіх примірників творів та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення.

У статтях 176 та 177 ККУ матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

За незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них або інше умисне порушення права на ці об'єкти *ст. 177 ККУ* передбачає покарання штрафом від двохсот до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією відповідної продукції; або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (за дії вчинені посадовою особою).

Нова *ст. 203, п.1 ККУ*, яка набула чинності з 2-го серпня 2005 року, передбачає, що незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізацію та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва карається штрафом від однієї до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами до двох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Незаконне використання знаку для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти (*ст. 229 ККУ*) карається штрафом від двохсот до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на

строк від двох до п'яти років з конфіскацією відповідної продукції або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (за дії вчинені службовими особами).

І, нарешті, *статті 231 та 232 ККУ*, встановлюють кримінальну відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, та за розголошення комерційної таємниці. Ці дії караються штрафами до тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян, з позбавленням права отримати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Контрольні питання для самоаналізу знань

1. Назвіть інститути, якими представлено сучасне законодавство в сфері охорони інтелектуальної власності в Україні.
2. Які проблеми охорони права інтелектуальної власності в Україні є найбільш гострими?
3. Хто такий державний інспектор? Які права та обов'язки покладені на державного інспектора?
4. Які ви знаєте види захисту прав інтелектуальної власності.
5. Що таке кіберпростір? Охарактеризуйте поняття державних кордонів у мережі Інтернет.
6. Що собою являє недобросовісна конкуренція? Що таке комп'ютерне піратство?
7. Як проводиться експертиза об'єктів інтелектуальної власності? Назвіть основні завдання експертизи, види експертних спеціальностей?
8. У яких випадках передбачається адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/2456-17>.
3. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
6. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495- VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
8. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
10. Про авторське право і суміжні права : закон від 23.12.1993р. № 3792-XII. URL:: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
11. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : закон від 15.12.1993р. № 3687-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
12. Про охорону прав на зазначення походження товарів : закон від 16 червня 1999 р. № 752-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
13. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : закон від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
14. Про охорону прав на промислові зразки : закон від 15 грудня 1993р. № 3699-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.

15. Про охорону прав на сорти рослин : закон від 21.04.1993р. № 3116-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.

16. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем : закон від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>.

17. Про племінну справу у тваринництві : закон від 15.12.1993 № 3691-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо впорядкування операцій, пов'язаних з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, обладнання та сировини для їх виробництва : закон від 6.07.2005р. № 2734-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/2734-15>.

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності : закон від 5 квітня 2001 р. № 2362. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2362-14>.

20. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : закон від 14.09.2006р. № 143-V. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

21. Про державну таємницю : закон від 21.01.1994р. № 3855-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

21. Про захист від недобросовісної конкуренції : закон від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.

22. Про захист економічної конкуренції : закон від 11.01.2001р. № 2210-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

23. Про захист інформації в автоматизованих системах : закон від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>.

24. Про інформацію : закон від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

25. Про науково-технічну інформацію : закон від 25 червня 1993 р. № 3322-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.

26. Про наукову і науково-технічну експертизу : закон від 10 лютого 1995 р. № 51/95-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80>.

27. Про приєднання України до Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин : закон від 02.08.2006 р. № 60-V. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/60-16>.

28. Про рекламу : закон від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.

29. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм : закон від 23 березня 2000 р. № 1587-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>.

30. Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність : закон від 23 грудня 1998 р. № 353-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/353-14>.

ДОДАТКОВА

31. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч.закл.] / За заг ред канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.

32. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : навчальний посібник / І. І. Верба, В. О. Коваль ; за ред. С. В. Чікіна ; НТУУ «КПІ». 2-ге вид., перероб. і доп. Електронні текстові дані (1 файл: 2,20 Кбайт). Київ: НТУУ «КПІ», 2013. 262 с. URL: <http://library.kpi.ua:8080/handle/123456789/2387>

33. Дроб'язко В.С. Право інтелектуальної власності / В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.

34. Кравченко О.С. Економіко-правова природа інтелектуальної власності / О.С. Кравченко, С.С. Кравченко, С.С. Теленик. Харків: Вид-во "Кроссроуд", 2005. 108 с.

35. Понікаров В.Д. Авторські права та інтелектуальна власність / В.Д. Понікаров, О.М. Славінська, О.О. Єрмоленко. Харків: ХНЕУ, 2006. 100 с.

36. Понікаров В.Д. Виявлення економічних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. 3б. "Економічна безпека держави: стан, проблеми, напрямки зміцнення". Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внут. справ, 2005. С. 61 – 64.

37. Зеров К.О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі інтернет [Текст] : [монографія] / Зеров К. О. ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 219 с.

38. Путівник по законодавству з інтелектуальної власності

[Текст] / [О. Л. Копиленко та ін.] ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України, Нац. офіс інтелект. власності. - Київ : Людмила, 2018. - 160 с.

39. Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні [Текст] : монографія / І. Є. Якубівський ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. - 521 с.

40. Охорона та захист прав інтелектуальної власності: економіко-правові підходи [Текст] : [монографія] / [М. Є. Бичковська та ін. ; ред.: О. О. Кулініч, Р. Б. Шишка]. - Київ : Ліра-К, 2019. - 275 с.

41. Сисоєв Ю.О. Інтелектуальна власність [Текст] : навч. посіб. / Ю. О. Сисоєв, Ю. В. Широкий ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". - Харків : ХАІ, 2020. - 79с. : рис. - Бібліогр.: с. 70-71.

42. Інтелектуальна власність [Текст] : підруч. для студентів ВНЗ / М. М. Капінос, Е. Т. Лерантович, М. М. Солощук ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків : НТУ "ХПІ", 2016. - 347 с.

43. Інтелектуальна власність: навчальний посібник/ Під ред. В.П. Мартинюка. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 360 с.

44. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / [Т. Г. Васильців, В. В. Апопій, Р. Л. Лупак, О. О. Ільчук]. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. 172 с. URL: <http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/In.vlasnist.pdf>

45. Москалюк, Л.В. Кузьмич. Право інтелектуальної власності. Практикум: Навч. посібник. Тернопіль, 2017 200 с.

46. Попова Л.М. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання. Частина 1. Харків: ХНУБА, 2012. 67 с.

47. Попова Л.М. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання. Частина 2. Харків: ХНУБА, 2012. 72 с.

48. Семків В. О., Шандра Р. С. Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридич- них факультетів / В. О. Семків, Р. С. Шандра. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 с.

49. Шуба І.В. Інтелектуальна власність: Конспект лекцій для студентів усіх форм навчання. Електронне видання. Харків: НТУ «ХПІ», 2021. 96 с

РЕСУРСИ МЕРЕЖІ INTERNET

50. Законодавство України. URL : www.nedvigimost.com.ua.
51. Законопроекти України. URL: www.zakon.gov.ua.
52. Ліга Бізнес Інформ. URL: www.liga.net.
53. Нормативные акты Украины. URL: www.nau.kiev.ua.
54. Податки та бухгалтерський облік. URL: basa.tav.kharkov.ua.
55. Право. Україна. URL: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
56. Сервер Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua.
57. Українське право. URL: www.ukrpravo.com.
58. Сайт Укрпатенту. URL: <https://ukrpatent.org/uk>
59. Платформа creative-academy URL: <http://creative-academy.com.ua/>
60. Сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ДОГОВІР № _____

м. _____ «___» _____ 20__ року

(Прізвище, ім'я, по батькові (П.І.Б) фізичної особи

або повне найменування юридичної особи)

в особі _____;

_____, яка діє на
(посада та П.І.Б особи, яка уповноважена укласти договір)
підставі _____,

(Статуту, Положення, іншого документа)

далі – Ліцензіар, якому належать виключні майнові права на Твір, з
одного боку, і _____

(П.І.Б фізичної особи або повне найменування юридичної особи)

в особі _____;

_____, яка діє на
(посада та П.І.Б особи, яка уповноважена укласти договір)
підставі _____,

(Статуту, Положення, іншого документа)

далі – Ліцензіат, з іншого боку, а разом іменовані – *Сторони*, уклали цей
договір (далі – *Договір*) про наступне:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Терміни, що використовуються в цьому Договорі, означають:

невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром твору у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього твору у зазначеній сфері (*варіант 1 – якщо невиключна ліцензія*);

виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром твору у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього твору у зазначеній сфері (*варіант 2 – якщо виключна ліцензія*);

єдинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання твору у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього твору у зазначеній сфері (*варіант 3 – якщо єдинична ліцензія*);

_____.
(інші терміни)

Решта термінів, що використовуються в Договорі, визначаються згідно з нормами чинного законодавства України.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Ліцензіар надає Ліцензіатові:

невиключну ліцензію (*варіант 1*);

виключну ліцензію (*варіант 2*);

одиничну ліцензію (*варіант 3*),

що дає право на використання твору _____ (далі
(назва твору, вид твору та інші відомості, що дають змогу ідентифікувати твір)

– Твір) Ліцензіара, в обумовлених Договором межах та на визначений Договором строк, а Ліцензіат зобов'язаний виплатити винагороду за використання Твору на умовах, зазначених у Договорі.

2.2. За цим договором передаються права на використання Твору такими способами:

переробки твору (*як приклад*);

відтворення твору (*як приклад*);

(інші способи, визначені статтею 441 Цивільного кодексу України, статтею 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

2.3. Ліцензіар має право на подальше використання Твору та надавати невиключні ліцензії на його використання третім особам (*варіант 1, у випадку невиключної ліцензії*).

Ліцензіар не має права використовувати Твір та надавати ліцензії третім особам (*варіант 2, у випадку виключної ліцензії*).

Ліцензіар має право використовувати поряд із Ліцензіатом Твір без права надання ліцензій третім сторонам (*варіант 3, у випадку одиничної ліцензії*).

2.4. Дія цього Договору поширюється на територію _____.

3. ПРАВА СТОРІН

3.1. Ліцензіар має право:

3.1.1. Усно або письмово повідомляти Ліцензіата про виявлені недоліки Твору та вживати заходи щодо їх усунення.

3.1.2. У разі використання Твору в порушення норм законодавства у сфері авторського права і суміжних прав та цього Договору заборонити використання Твору (призупинити дію ліцензії за цим Договором) Ліцензіатом до усунення порушення.

3.1.3. З урахуванням вимог законодавства визначити обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю або є конфіденційними, і вимагати від Ліцензіата нерозголошення цих відомостей.

(інші права Ліцензіара)

3.2. Ліцензіат має право:

3.2.1. На використання Твору, способами зазначеними у пункті 2.3 цього Договору.

Ліцензіар зберігає за собою право самому використовувати вказане право як за межами, так і в межах визначеної цим Договором сфери та передавати його іншим особам (*варіант 1, у випадку невиключної ліцензії*).

На використання Твору, способами зазначеними у пункті 2.3 цього Договору. При цьому Ліцензіар не може використовувати сам, а також передавати іншим особам вказані права у визначеній цим Договором сфері (*варіант 2, у випадку виключної ліцензії*).

На використання Твору, способами зазначеними у пункті 2.3 цього Договору. При цьому Ліцензіар зберігає за собою право самому використовувати вказане право як за межами, так і в межах визначеної цим Договором сфери (*варіант 3, у випадку одиначної ліцензії*).

3.2.2. Надання субліцензії іншим особам в обсязі наданих йому за цим договором прав у визначеній Договором сфері.

3.2.3. Робити запити і одержувати необхідні інформацію та документи, що мають відношення до предмета Договору та знаходяться у Ліцензіара.

(інші права Ліцензіата)

4. ОBOB'ЯЗКИ СТОРІН

4.1. Ліцензіар зобов'язаний:

4.1.1. Надати у використання Твір Ліцензіату у строки та на умовах визначених цим Договором.

4.1.2. Відповідно до запиту Ліцензіата своєчасно забезпечувати його інформацією та документами, що стосуються предмета Договору і необхідні для виконання умов Договору.

4.1.3. Відповідно до запиту Ліцензіата брати участь у проведенні дій та процедур, необхідних для виконання умов Договору, які вимагають такої участі зі сторони Ліцензіара.

(інші обов'язки Ліцензіара)

4.2. Ліцензіат зобов'язаний:

4.2.1. Використовувати Твір на умовах, визначених цим Договором.

4.2.2. Здійснювати виплату винагороди Ліцензіару за використання Твору.

4.2.3. Не розголошувати будь-які відомості, що є конфіденційною інформацією.

4.2.4. Дотримуватися особистих немайнових прав Ліцензіара.

(інші обов'язки Ліцензіата)

5. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

5.1. Строк дії Договору складає _____ рік (роки) з моменту підписання Договору Сторонами.

Якщо жодна з Сторін за _____ місяць (-і) до закінчення дії Договору не повідомить письмово другу сторону про відмову від Договору, Договір вважається продовженим на той же строк і на тих же умовах.

5.2. Закінчення строку дії Договору не звільняє Сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії цього Договору.

6. ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ

6.1. За надання прав, що передбачені цим Договором, Ліцензіат виплачує Ліцензіарові винагороду.

6.2. За використання Твору виплачується сума винагороди (роялті) у розмірі _____ грн. за кожний _____ (місяць, квартал тощо) *(варіант 1)*.

За використання Твору виплачується сума винагороди (роялті) за кожний _____ у розмірі, зазначеному у додатку, який є _____ (місяць, квартал тощо) невід'ємною частиною цього Договору *(варіант 2)*.

Виплата винагороди Ліцензіатом здійснюється із розрахунку мінімального розміру винагороди, визначеного Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2003 № 72.

6.3. Періодичні відрахування (роялті) здійснюються Ліцензіатом протягом _____ днів, що настають за звітним періодом.

6.4. Оплата здійснюється шляхом перерахування Ліцензіатом грошових коштів на розрахунковий рахунок Ліцензіара або іншим чином _____ (інші шляхи перерахування коштів).

6.5. Після припинення строку дії цього Договору його положення застосовуються доти, доки не будуть остаточно врегульовані платежі, зобов'язання за якими виникли у період його дії.

7. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

7.1. Ліцензіар заявляє, що на момент підписання цього Договору йому нічого невідомо про права інших осіб, які б могли бути порушені наданням цієї ліцензії.

7.2. За прострочення виплати винагороди Ліцензіат сплачує пеню в розмірі _____ за кожен день прострочення. У випадку невиконання чи неналежного виконання Ліцензіатом зобов'язань, що передбачені цим Договором, Ліцензіар має право призупинити виконання своїх зобов'язань за Договором.

7.3. У випадку тривалого (понад _____ календарних днів) або повторного порушення Ліцензіатом умов Договору щодо зобов'язань Ліцензіата, Ліцензіар має право розірвати Договір в односторонньому порядку, письмово повідомивши про це Ліцензіата.

7.4. Сторона, яка не виконала вищевказаних умов, зобов'язана відшкодувати іншій Стороні понесені нею у зв'язку з цим невиконанням збитки в межах _____.

8. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

8.1. Сторони зобов'язуються вирішувати будь-який спір шляхом переговорів і в досудовому порядку.

8.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

9. ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ

9.1. Сторони не несуть відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов Договору за умов виникнення форс-мажорних обставин.

9.2. По завершенні таких обставин Сторона, яка не виконала свої зобов'язання за Договором, повинна виконати їх у терміни, на які було призупинено виконання зобов'язань.

9.3. Сторона не має права посилається на форс-мажорні обставини у випадку, коли вони розпочалися у момент прострочення нею виконання її обов'язків за Договором.

10. ІНШІ УМОВИ

10.1. Права та обов'язки кожної зі Сторін за цим Договором не можуть передаватися іншій фізичній чи юридичній особі без письмового на те дозволу іншої Сторони, за винятком випадків, передбачених цим Договором.

10.2. Положення Договору щодо виплати винагороди є конфіденційною інформацією, яку жодна із Сторін не має право розголошувати без попередньої згоди іншої Сторони, крім випадків, передбачених законодавством.

10.3. У разі зміни місцезнаходження та/або реквізитів, Сторони повинні повідомити про таку зміну в термін _____ днів з моменту настання таких змін.

10.4. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Сторонами.

10.5. Додатки до цього Договору є його невід'ємною частиною.

10.6. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

10.7. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожній із Сторін.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

ЛІЦЕНЗІАР

ЛІЦЕНЗІАТ

(підпис)

/_____/_____
(П. І. Б.)

(підпис)

/_____/_____
(П. І. Б.)

М. П.

Додаток Б

ДОГОВІР № _____

ПРО РОЗПОДІЛ МАЙНОВИХ ПРАВ НА СЛУЖБОВИЙ ТВІР

М. _____ «__» _____ 20__ року

(далі – Працівник)

(Прізвище, ім'я, по батькові (П.І.Б) працівника – автора)

з одного боку, та _____

(П.І.Б або повне найменування особи,

у якої або де працює працівник-автор)

в особі

_____ (посада, П.І.Б)

_____ ,
яка діє на підставі _____

(Статуту, Положення тощо)

(далі – Роботодавець) з іншого боку, а разом іменовані – *Сторони*, уклали цей договір (далі – *Договір*) про наступне:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Терміни, що використовуються в цьому Договорі, означають:

службовий твір – твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між автором і роботодавцем;

працівник – фізична особа, яка безпосередньо власною працею виконує трудову функцію згідно з укладеним з роботодавцем трудовим договором (контрактом) відповідно до закону;

роботодавець – юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ чи її представництво) або самозайнята особа, яка використовує найману працю фізичних осіб на підставі укладених трудових договорів (контрактів) відповідно до закону;

_____ (інші терміни)

Решта термінів, що використовуються в Договорі, визначаються згідно із нормами чинного законодавства України.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Предметом Договору є розподіл майнових прав на Службовий твір.

2.2. Під Службовим твором у цьому Договорі розуміється створений творчою працею Працівника – автора наступний об'єкт авторського права:

(зазначити Службовий твір відповідно до переліку, визначеного у статті 433 Цивільного кодексу України, статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

2.3. У порядку та на умовах, визначених цим Договором, Працівник та Роботодавець як співвласники, домовились, що Працівник/Роботодавець повністю передає (відчужує) Роботодавцю/Працівнику належні йому майнові права на Службовий твір, а саме:

- право на використання Службового твору;
- виключне право дозволяти використання Службового твору;
- право перешкоджати неправомірному використанню Службового твору, в тому числі забороняти таке використання.

2.4. Роботодавець/Працівник набуває майнові права на Службовий твір з дати (моменту)_____.

(зазначити дату або вказати факт, наприклад, передачі Службового твору)

2.5. За Працівником залишаються особисті немайнові права.

3. ПЕРЕДАЧА СЛУЖБОВОГО ТВОРУ

3.1. Передача Службового твору Працівником Роботодавцю здійснюється шляхом _____.

(зазначити, яким чином має передаватися Службовий твір на якому матеріальному носії, в електронному вигляді тощо)

після або в день підписання цього Договору за *Актом виконаних робіт*, який підписується Сторонами і є невід'ємною частиною цього Договору.

4. ПРАВА СТОРІН

4.1. Працівник має право:

4.1.1. На винагороду за створення Службового твору і передання (відчуження) майнових прав на Службовий твір.

4.1.2. Доопрацьовувати Службовий твір у разі необхідності.

4.2. Роботодавець має право:

4.2.1. Використовувати Службовий твір у своїй діяльності.

4.2.2. Надавати дозвіл на використання Службового твору третім особами.

4.2.3. Забороняти використання Службового твору, у тому числі перешкоджати його неправомірному використанню третіми особами;

_____.
(інші права Роботодавця)

5. ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ

5.1. Роботодавець виплачує Працівникові винагороду в розмірі _____, шляхом _____ у строк _____.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

6.1. У випадку порушення зобов'язання (далі – порушення Договору), Сторона несе відповідальність, визначену чинним в законодавством та цим Договором.

6.2. Порушенням Договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених у цьому Договорі.

6.3. У випадку порушення строку розрахунку, вказаного в пункті 6.1 цього Договору, Замовник виплачує Працівнику пеню в розмірі _____ за кожен день прострочення.

6.4. Закінчення строку цього Договору не звільняє Сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії цього Договору.

7. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

7.1. Сторони зобов'язуються вирішувати будь-який спір шляхом переговорів і в досудовому порядку.

7.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

8. ІНШІ УМОВИ

8.1. Договір набирає чинності з моменту його підписання Сторонами.

8.2. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Сторонами.

8.3. Сторони повинні у _____ денний строк письмово повідомити одна одну про зміну місцезнаходження, надати іншу інформацію, необхідну для виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором.

8.4. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

8.5. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожній із Сторін.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

ПРАЦІВНИК

РОБОТОДАВЕЦЬ

(підпис)

/_____
(П. І. Б.)

(підпис)

/_____
(П. І. Б.)

М. П.

Додаток В
ДОГОВІР № _____
МІЖ СПІВАВТОРАМИ ТВОРУ

м. _____ «__» _____ 20__ року

Ми, що нижче підписалися,

(прізвище, ім'я, по батькові, псевдонім (якщо є) Автора 1),

(прізвище, ім'я, по батькові, псевдонім (якщо є) Автора 2),

іменовані далі «Співавтори», керуючись законодавством України у сфері авторського права і суміжних прав, на ґрунті взаємної вигоди і за повною згодою домовилися про наступне:

1. Ми стверджуємо, що нашою спільною творчою працею створено твір під назвою _____ (далі – Твір),

(назва Твору)

Ми стверджуємо також, що жодному з нас невідома інформація, яка б свідчила, що існує такий же або тотожний йому Твір, створений творчою працею іншої (інших) осіб.

2. Ми погоджуємося з тим, що вклад кожного з нас у створення

(назва Твору)

– є однаковим,

– є таким, як зазначено у довідці, що додається.

(непотрібне закреслити)

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Предметом цього Договору є врегулювання відносин між Співавторами з метою визначення взаємних прав та обов'язків кожного з авторів щодо створюваного Твору.

1.2. Авторське право на Твір, створений у співавторстві, належить усім Співавторам незалежно від того, чи утворює такий Твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення.

1.3. Співавтор не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну Твору (у випадку нероздільного співавторства).

Кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину Твору, що має самостійне значення, на власний розсуд (у випадку роздільного співавторства).

2. РОЗПОДІЛ ВИНАГОРОДИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ

2.1. Співавтори домовилися що відповідно до вкладу кожного у створення Твору належну їм винагороду за використання цього Твору іншими особами у разі укладання ліцензійного договору розподілити наступним чином:

1. _____ %.

(прізвище, ім'я, по батькові, псевдонім (якщо є) Автора 1)

2. _____ %.
(прізвище, ім'я, по батькові, псевдонім (якщо є) Автора 2)

3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

3.1. У випадку порушення зобов'язання (далі – порушення Договору), Співавтор несе відповідальність, визначену чинним законодавством та цим Договором.

3.2. Порушенням Договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених у цьому Договорі.

4. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

4.1. Співавтори домовилися, що всі спірні питання вони вирішуватимуть за взаємною згодою.

4.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

5. ДІЯ ДОГОВОРУ

5.1. Договір набирає чинності з моменту його підписання Співавторами та діє протягом строку охорони авторського права.

6. ІНШІ УМОВИ

6.1. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Співавторами.

6.2. Усі повідомлення, пов'язані з цим Договором повинні направлятися у письмовій формі.

6.3. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Співавтори керуються чинним законодавством України.

6.4. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожному із Співавторів.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Автор 1:

Автор 2:

(підпис)

/_____/_____
(П. І. Б.)

(підпис)

/_____/_____
(П. І. Б.)

Додаток Г

Додаток
до Договору між
співавторами Твору
від «__» _____ 20__
р.

ДОВІДКА

про творчий вклад у створення Твору*

Ми, співавтори Твору, підтверджуємо, що кожний з нас вніс
наступний вклад у створення

_____ (назва Твору)

Прізвище, ініціали	Вклад	
	Виконана робота	Відсоток

Підпис

Прізвище, ініціали

* Довідка складається і додається до Договору у разі неоднакового вкладу у створення Твору.

Додаток Д
ДОГОВІР № _____
ПРО ПЕРЕДАННЯ (ВІДЧУЖЕННЯ) МАЙНОВИХ ПРАВ

М. _____ «__» _____ 20__ року

(Прізвище, ім'я, по батькові (П.І.Б) фізичної особи

або повне найменування юридичної особи)

в особі _____;

_____, яка діє на

(посада та П.І.Б особи, яка уповноважена укласти договір)

підставі _____,

(Статуту, Положення, іншого документа)

(далі — *Відчужувач*), з одного боку, і

(П.І.Б фізичної особи

або повне найменування юридичної особи)

в особі _____;

_____, яка діє на

(посада та П.І.Б особи, яка уповноважена укласти договір)

підставі _____

(Статуту, Положення, іншого документа)

(далі — *Набувач*), з іншого боку, а разом іменовані – *Сторони*, уклали цей договір (далі – *Договір*) про наступне:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Терміни, що використовуються в цьому Договорі, означають:

відчужувач – особа, яка на підставі договору передає належні їй майнові права іншій особі, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права;

набувач – особа, яка на підставі договору набуває майнових прав та стає суб'єктом авторського права;

повна передача прав – передання майнових прав на твір, встановлених статтею 440 Цивільного кодексу України, частиною першою статті 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права», без обмежень способів використання твору, зазначених у статті 441 цього Кодексу, частиною третьою статті 15 цього Закону;

часткова передача прав – передання прав, при якому в договорі про передання майнових прав на твір обмежено способи його використання, визначені у статті 441 Цивільного кодексу України, частині третій статті 15 Закону;

(інші терміни)

Решта термінів, що використовуються в Договорі, визначаються згідно з нормами чинного законодавства України.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Відчужувач у повному складі передає (відчужує) Набувачу майнові права на твір _____ (далі – *Твір*)

(назва твору, вид твору та інші відомості, що дають змогу ідентифікувати твір)

на весь строк дії авторського права, на всю територію світу, а саме:

- право на використання Твору;
- виключне право дозволяти використання Твору;
- право перешкоджати неправомірному використанню Твору, в тому числі забороняти таке використання (варіант 1, у випадку повної передачі прав).

Відчужувач частково передає (відчужує) Набувачу майнові права на твір _____ (назва твору) (далі – Твір) на весь строк дії

авторського права, на всю територію світу, а саме:

- право на використання Твору способами:
- перекладу твору (як приклад);
- переробки твору (як приклад);

(інші способи, передбачені статтею 441 Цивільного кодексу України, статтею 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)

Щ

– виключне право дозволяти використання Твору зазначеними способами;

– право перешкоджати неправомірному використанню Твору, в тому числі забороняти таке використання зазначеними способами (варіант 2, у випадку часткової передачі прав).

Набувач приймає такі майнові права та зобов'язується оплатити їх відповідно до умов цього Договору.

2.3. У результаті передання-прийняття майнових прав Відчужувач втрачає будь-які майнові права, а Набувач отримує право:

2.3.1. Використовувати Твір способами, передбаченими Цивільним кодексом України, Законом України «Про авторське право і суміжні права» (варіант 1, у випадку повної передачі прав).

Використовувати Твір способами, зазначеними у пункті 2.1 цього Договору (варіант 2, у випадку часткової передачі прав).

2.3.2. Дозволяти третім особам використовувати Твір способами, передбаченими Цивільним кодексом України, Законом України «Про авторське право і суміжні права»; перешкоджати неправомірному використанню Твору, в тому числі забороняти таке використання (варіант 1, у випадку повної передачі прав).

Дозволяти третім особам використовувати Твір способами, зазначеними у пункті 2.1 цього Договору; перешкоджати неправомірному використанню Твору, в тому числі забороняти таке використання зазначеними способами (варіант 2, у випадку часткової передачі прав).

2.3.3. Передавати (відчужувати) повністю або частково права на Твір третім особам (варіант 1, у випадку повної передачі прав).

Передавати (відчужувати) повністю або частково права на Твір третім особам способами, зазначеними у пункті 2.1 цього Договору (варіант 2, у випадку часткової передачі).

2.4. Після підписання цього Договору Відчужувач не має права передавати (відчужувати) майнові права на Твір, а також передавати права на використання Твору третім особам (варіант 1, у випадку повної передачі прав).

Після підписання цього Договору Відчужувач не має права передавати (відчужувати) майнові права на Твір, а також передавати права на використання Твору третім особам способами, зазначеними у пункті 2.1 цього Договору (варіант 2, у випадку часткової передачі прав).

3. ПЕРЕДАЧА ТВОРУ

3.1. Передача Твору Відчужувачем Набувачу здійснюється шляхом _____ (зазначити, яким чином має передаватися Твір, на якому матеріальному носії, в електронному вигляді тощо) в день підписання цього Договору за Актом приймання-передачі Твору, який підписується Сторонами і є невід'ємною частиною цього Договору.

3.2. На момент передання Твору Набувачу Відчужувач гарантує, що:

- лише йому належать виключні майнові права на Твір;
- майнові права на Твір повністю або частково не передано (не відчужено) третім особам;
- майнові права на Твір (повністю або частково) не є предметом застави, судового спору або претензій з боку третіх осіб.

4. ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ

4.1. За придбання майнових прав на Твір Набувач сплачує Відчужувачу винагороду в формі одноразового (паушального) платежу в розмірі _____ грн.

4.2. Виплата винагороди здійснюється у безготівковій (*готівковій*) формі, шляхом перерахування грошових коштів на розрахунковий рахунок Відчужувача (*іншим чином*), протягом _____ робочих днів з дня підписання сторонами Акта приймання-передачі Твору.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

5.1. Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за цим Договором, повинна відшкодувати іншій Стороні завдані збитки в повному обсязі.

5.2. У випадку передання (відчуження) майнових прав на Твір або передачі прав на використання Твору Відчужувачем третім особам, Відчужувач сплачує штраф у розмірі_% від суми, зазначеної у пункті 4.1 цього Договору.

5.3. У випадку порушення строку розрахунку, вказаного в пункті 4.2 цього Договору, Набувач сплачує Відчужувачу пеню в розмірі _____ за кожен день прострочення.

6. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

6.1. Сторони зобов'язуються вирішувати будь-який спір шляхом переговорів і в досудовому порядку.

6.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

7. ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ

7.1. Сторони не несуть відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов Договору за умов виникнення форс-мажорних обставин.

7.2. По завершенні таких обставин Сторона, яка не виконала свої зобов'язання за Договором, повинна виконати їх у терміни, на які було призупинено виконання зобов'язань.

7.3. Сторона не має права посилається на форс-мажорні обставини у випадку, коли вони розпочалися у момент прострочення нею виконання її обов'язків за Договором.

8. ІНШІ УМОВИ

8.1. Договір набирає чинності з моменту його підписання Сторонами.

8.2. Положення Договору щодо виплати винагороди є конфіденційною інформацією, яку жодна із Сторін не має права розголошувати без попередньої згоди іншої Сторони, крім випадків, передбачених законодавством.

8.3. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Сторонами.

8.4. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

8.5. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожній із Сторін.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Відчужувач:

Набувач:

(підпис)

/_____
(П. І. Б.)

(підпис)

/_____
(П. І. Б.)

М. П.

Додаток Е
ДОГОВІР № _____
ПРО КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРА

м. _____ «__» _____ 20__ року

Організація колективного управління:

_____ (повне найменування організації колективного управління)
в особі _____,

(посада та прізвище, ім'я, по батькові (П.І.Б) особи, яка уповноважена укласти договір)
яка діє на підставі _____,

(статуту, свідоцтва про облік організації колективного управління)
(далі – Організація), з одного боку, та Автор

_____,
(П.І.Б автора, псевдонім (якщо є))

(далі – Автор), з іншого боку, а разом іменовані – *Сторони*, уклали цей договір (далі – *Договір*) про наступне:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) – організація, що управляє на колективній основі майновими правами автора на підставі переданих автором організації повноважень;

каталог – перелік творів, майнові права на які належать Авторіві, щодо яких Автор уклав з Організацією цей Договір про передання майнових прав у колективне управління;

(інші терміни)
Решта термінів, що використовуються в Договорі, визначаються згідно з нормами чинного законодавства України.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1 Автор доручає Організації право здійснювати на колективній основі управління його майновими правами на твори, перелік яких додається у додатку до цього Договору.

2.2. Організація здійснює управління майновими правами Автора під час використанні творів способами:

публічного виконання (*як приклад*);

публічного сповіщення (*як приклад*);

публічного показу (*як приклад*);

(інші способи, передбачені статтею 441 Цивільного кодексу України, статтею 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)

2.3. Колективне управління майновими правами Автора здійснюється на території України.

На підставі переданих Автором повноважень Організація може доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами Автора, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

2.4. Автор гарантує Організації, що:

він дійсно є Автором творів, які існують на момент підписання цього Договору і тих, які будуть створені під час дії цього Договору, та права, на які будуть доручені Організації для колективного управління шляхом надання переліку таких творів у письмовій формі у вигляді додатку до даного Договору, який вважатиметься невід'ємною його частиною;

він не передавав (не відчужував) майнові права, доручені в колективне управління Організації, третім особам;

твори Автора не порушують особисті немайнові і (або) майнові права третіх осіб;

відомості, надані Автором, є достовірними та відповідають дійсності.

3. ПРАВА СТОРІН

3.1. Автор має право:

3.1.1. Отримувати винагороду, зібрану організацією з осіб, які використовують твори з каталогу Автора.

3.1.2. Вимагати від Організації вилучення своїх творів із дозволів на використання, які надаються Організацією шляхом укладання договорів з особами, які використовують твори. Твір вважається вилученим після _____ місяців з дня подання заяви Автора про вилучення творів.

3.1.3. На захист прав, управління якими здійснює Організація, в тому числі звернення до суду за захистом прав та інтересів Автора.

3.1.4. Добровільно вийти із Організації на умовах і порядку, визначених статутом Організації;

(інші права Автора)

3.2. Організація має право:

3.2.1. Погоджувати з особами, які використовують твори, розмір винагороди під час укладання договору.

3.2.2. Укладати договори про використання прав Автора, переданих у колективне управління.

3.2.3. Збирати, розподіляти і виплачувати зібрану винагороду Автору за використання творів із каталогу Автора, правами яких управляє Організація.

3.2.4. Вчиняти інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для захисту прав, управління якими здійснює Організація, в тому числі звертатися до суду за захистом прав Автора відповідно до статутних повноважень та доручення;

(інші права Організації)

4. ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

4.1. Автор зобов'язаний:

4.1.1. Не доручати третім особам здійснювати будь-які дії по управлінню його майновими правами, що передані в колективне управління Організації.

4.1.2. Повідомляти про зміни у каталозі, надавати Організації відомості про нові твори для включення їх до каталогу з метою своєчасного нарахування і правильного розподілу винагороди Організацією.

4.1.3. Повідомляти про зміну місця проживання, прізвища, імені, псевдоніму, банківських реквізитів тощо;

(інші обов'язки Автора)

4.2. Організація зобов'язана:

4.2.1. Укласти з особами, які використовують твори договори, відповідно до яких надавати невиключні права на використання творів Автора.

4.2.2. Збирати винагороду, розподіляти та виплачувати зібрану винагороду, що належить Автору.

4.2.3. Подавати позови від імені та на користь Автора з метою захисту його порушених прав та інтересів відповідно до статутних повноважень та доручення.

4.2.4. На запит Автора надавати інформацію про зібрану винагороду для Автора, порядку її розподілу та іншу інформацію, що стосується колективного управління майновими правами Автора;

(інші обов'язки Організації)

5. ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ

5.1. Зібрані суми авторської винагороди виплачуються Автору за використання творів на території:

– України,

залежно від умов договорів, укладених Організацією з особами, які використовують твори, але не рідше _____на рік, у строки _____;

– інших країн світу,

залежно від договорів, укладених Організацією з аналогічними іноземними організаціями колективного управління або в міру надходження винагороди, але не рідше _____на рік, у строки_____.

5.2. Перерахування винагороди здійснюється у національній валюті через _____

(підприємства зв'язку, установи Ощадбанку України тощо)

за рахунок одержувачів винагороди.

5.3. Положення Договору, що стосуються виплати винагороди, є конфіденційною інформацією, яку жодна із Сторін не має право розголошувати без попереднього письмового дозволу іншої Сторони, крім випадків, передбачених законодавством.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

6.1. У випадку порушення зобов'язання (далі – порушення Договору), Сторона несе відповідальність, визначену чинним законодавством та цим Договором.

6.2. Порушенням Договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених у цьому Договорі.

6.3. У випадку порушення строку виплати винагороди, Користувач виплачує Організації пеню в розмірі _____ за кожен день прострочення.

7. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

7.1. Сторони зобов'язуються вирішувати будь-який спір шляхом переговорів і в досудовому порядку.

7.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

8. ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ

8.1. Сторони не несуть відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов Договору за умов виникнення форс-мажорних обставин.

8.2. По завершенні таких обставин Сторона, яка не виконала свої зобов'язання за Договором, повинна виконати їх у терміни, на які було призупинено виконання зобов'язань.

8.3. Сторона не має права посилається на форс-мажорні обставини у випадку, коли вони розпочалися у момент прострочення нею виконання її зобов'язків за Договором.

9. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

9.1. Строк дії Договору складає _____ рік (роки) з моменту підписання Договору Сторонами.

Якщо жодна з Сторін за _____ місяць (-і) до закінчення дії Договору не повідомить письмово про його припинення, Договір вважається продовженим на той же строк і на тих же умовах.

9.2. Закінчення строку дії Договору не звільняє Сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії цього Договору.

10. ІНШІ УМОВИ

10.1. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Сторонами.

10.2. У разі зміни місцезнаходження та/або реквізитів, Сторони повинні повідомити про таку зміну в термін _____ днів з моменту настання таких змін.

10.3. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

10.4. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожній із Сторін.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Організація:

Автор:

_____/_____(П. І. Б.)
(підпис)
М.П.

_____/_____(П. І. Б.)
(підпис)

Додаток Ж
ДОГОВІР № _____
МІЖ ОРГАНІЗАЦІЄЮ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОСОБОЮ,
ЯКА ВИКОРИСТОВУЄ ТВОРИ

м. _____ «__» _____ 20__ року
Організація колективного управління:

_____ (повне найменування організації колективного управління)
в особі _____,
(посада та прізвище, ім'я, по батькові (П.І.Б) особи, яка уповноважена укласти договір)
яка діє на підставі _____,
(Статуту, Положення, свідоцтва про облік організації колективного управління)
(далі – Організація), з одного боку, та суб'єкт
господарювання _____,
(повне найменування суб'єкта господарювання, прізвище, ім'я, по батькові підприємця)
в особі _____,
(посада та П.І.Б особи, яка уповноважена укласти договір)
яка діє на підставі _____,
(Статуту, Положення тощо)
(далі – Користувач), з іншого боку, а разом іменовані – *Сторони*, уклали цей договір (далі – *Договір*) про наступне:

1. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Користувач – юридична особа, яка здійснює використання творів;
репертуар – сукупність творів авторів, які доручили майнові права в колективне управління Організації, за винятком тих творів, які виключені авторами з управління;
винагорода – кошти, у вигляді роялті, що виплачує Користувач за використання творів;

_____ (інші терміни)

Решта термінів, що використовуються в Договорі, визначаються згідно із нормами чинного законодавства України.

2. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

2.1. Організація від імені авторів (інших осіб, які мають авторське право), які доручили свої майнові права в колективне управління Організації, надає Користувачеві невиключне право на використання творів способами:
публічного сповіщення (в ефір) (як приклад);
публічного виконання (як приклад);

_____ (інші способи, передбачені статтею 441 Цивільного кодексу України, статтею 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права»)

2.2. Користувач виплачує на рахунок Організації винагороду авторам (іншим особам, які мають авторське право) за використання творів способами, зазначеними у пункті 2.1. цього Договору. Організація розподіляє та виплачує отриману винагороду від Користувача авторам (особам, які мають авторське право).

2.3. Користувач не має права передавати отримані права за цим Договором третім особам.

2.4. Цей Договір не поширюється на: немайнові права автора;

права виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення.

3. ПРАВА СТОРІН

3.1. Користувач має право:

3.1.1. Використовувати під час своєї діяльності твори з урахуванням умов, передбачених цим Договором.

(інші права Користувача)

3.2. Організація має право:

3.2.1. Збирати винагороду за використання творів.

3.2.3. Отримувати документи, що містять відомості про використання зазначених Творів, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

(інші права Організації)

4. ОBOB'ЯЗКИ СТОРІН

4.1. Користувач зобов'язаний:

використовувати твори з репертуару Організації на умовах, визначених цим Договором;

вести облік використаних творів та їх авторів (документацію) за узгодженою з Організацією формою, що встановлена в додатку до цього Договору;

надавати Організації перелік використаних творів разом з документально підтвердженими даними про одержані доходи від їх використання та виплачувати Організації винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі;

(інші обов'язки Користувача)

4.2. Організація зобов'язана:

розподіляти та виплачувати зібрану винагороду, яка належить авторам (іншим особам, які мають авторське право);

отримувати документи, що містять відомості про використання творів користувачем з метою їх врахування під час розподілу та виплати винагороди авторам (іншим особам, які мають авторське право);

врегулювати можливі претензії у випадку їх пред'явлення до Користувача з боку третіх осіб щодо використання творів, способами, визначеними у пункті 2.1 цього Договору, за умови добросовісного виконання Користувачем умов цього Договору та звільняти Користувача від обов'язку врегулювати такі претензії самостійно;

зберігати конфіденційність у відношенні фінансової інформації, у тому числі про доходи Користувача, за виключенням випадків, передбачених законодавством;

(інші обов'язки Організації)

5. ВИПЛАТА ВИНАГОРОДИ

5.1. Користувачем виплачується винагорода Організації, що становить _____ за кожен _____ відповідно до

постанови

(місяць, квартал тощо)

Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 за № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагорода (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав».

5.2. Користувач надає Організації документацію за встановленою формою не пізніше _____ днів після закінчення звітного періоду в електронному вигляді на електронну адресу _____ або факсом _____ та направляє поштою лист з повідомленням про вручення на адресу Організації.

5.3. Користувач кожен _____ перераховує винагороду на _____ (місяць, квартал тощо) розрахунковий рахунок Організації не пізніше _____ числа наступного за звітним періодом.

5.4. Положення Договору, що стосуються фінансових питань є конфіденційною інформацією, яку жодна із Сторін не має право розголошувати без попереднього письмового дозволу іншої Сторони, крім випадків визначених законодавством.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ДОГОВОРУ

6.1. У випадку порушення зобов'язання (далі - порушення Договору) Сторона несе відповідальність, визначену чинним в законодавством та цим Договором.

6.2. Порушенням Договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених у цьому Договорі.

6.3. У випадку порушення строку виплати винагорода, Користувач виплачує Організації пеню в розмірі _____ за кожен день прострочення.

7. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

7.1. Сторони зобов'язуються вирішувати будь-який спір шляхом переговорів і в досудовому порядку.

7.2. У разі неможливості вирішення спору шляхом переговорів та в досудовому порядку, спір може бути передано для вирішення у судовому порядку.

8. ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ

8.1. Сторони не несуть відповідальності за невиконання або неналежне виконання умов Договору за умов виникнення форс-мажорних обставин.

8.2. По завершенні таких обставин Сторона, яка не виконала свої зобов'язання за Договором, повинна виконати їх у терміни, на які було призупинено виконання зобов'язань.

8.3. Сторона не має права посилається на форс-мажорні обставини у випадку, коли вони розпочалися у момент прострочення нею виконання її обов'язків за Договором.

9. СТРОК ДІЇ ДОГОВОРУ

9.1. Строк дії Договору складає _____ рік (роки) з моменту підписання Договору Сторонами.

Якщо жодна з Сторін за _____ місяць (-і) до закінчення дії Договору не повідомить письмово про його припинення, Договір вважається продовженим на той же строк і на тих же умовах.

9.2. Закінчення строку дії Договору не звільняє Сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії цього Договору.

10. ІНШІ УМОВИ

10.1. Будь-які зміни і доповнення до цього Договору дійсні за умови, що вони вчинені у письмовій формі та підписані Сторонами.

10.2. Сторони повинні у _____ денний строк письмово повідомити одна одну про зміну місцезнаходження, надати іншу інформацію, необхідну для виконання Сторонами зобов'язань за цим Договором.

10.3. З усіх питань, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

10.4. Договір укладений в двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, по одному кожній із Сторін.

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ І РЕКВІЗИТИ СТОРІН:

Організація

Користувач

(підпис)
М.П.

/_____
(П. І. Б.)

(підпис)
М.П.

/_____
(П. І. Б.)

Додаток до договору

З В І Т

(найменування Користувача)
про використання творів
за _____ 20__ р.

Назва твору	Автори		Виконавець (П.І.Б (псевдонім) виконавця або назва колективу)	Тривалість звучання твору (хв., с.)	Кількість (сповіщень, виконань, показу тощо)
	Композитор (П.І.Б)	Автор тексту (П.І.Б)			

(підпис керівника)
М.П.

(П.І.Б керівника) ж

(дата)

Додаток 3

Продовження додатку 3

(11) **118421**

(19) **UA**

(51) МПК

E03F 3/06 (2006.01)

E03F 3/04 (2006.01)

F16L 55/162 (2006.01)

(21) Номер заявки: **а 2018 00789**

(22) Дата подання заявки: **29.01.2018**

(24) Дата, з якої є чинними права на винахід: **10.01.2019**

(41) Дата публікації відомостей про заявку та номер бюлетеня: **11.06.2018, Бюл. № 11**

(46) Дата публікації відомостей про видачу патенту та номер бюлетеня: **10.01.2019, Бюл. № 1**

(72) Винахідники:

Гончаренко Дмитро

Федорович, UA,

Убийвовк Артем

Володимирович, UA,

Алейнікова Алевтина

Ігорівна, UA

(73) Власник:

ХАРКІВСЬКИЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА

ТА АРХІТЕКТУРИ,

вул. Сумська, 40, м. Харків,

61002, UA

(54) Назва винаходу:

СПОСІБ ВІДНОВЛЕННЯ І ЗАХИСТУ КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ТУНЕЛЮ

(57) Формула винаходу:

Спосіб відновлення і захисту каналізаційного тунелю з заповненням міжтрубного зазору розчином, який відрізняється тим, що у відновлювальний тунель монтують методом підрощення елементи облицювального покриття, які виготовляють із вторинних полімерних композитних матеріалів, що здатні протидіяти біогенній корозії, які сполучають за рахунок кромок замковими стиками.

Додаток К

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **102157** (13) **C2**
(51) МПК
B01D 21/02 (2006.01)

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА ВИНАХІД

(21) Номер заявки: а 2011 13596 (22) Дата подання заявки: 18.11.2011 (24) Дата, з якої є чинними права на винахід: 10.06.2013 (41) Публікація відомостей про заявку: 27.05.2013, Бюл.№ 10 (46) Публікація відомостей про видачу патенту: 10.06.2013, Бюл.№ 11	<p>(72) Винахідник(и):
Бабенко Світлана Петрівна (UA),
Карагяур Андрій Степанович (UA),
Сироватський Олександр Анатолійович (UA)</p> <p>(73) Власник(и):
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА
АРХІТЕКТУРИ,
вул. Сумська, 40, м. Харків, 61002 (UA)</p> <p>(56) Перелік документів, взятих до уваги експертизою:
SU 1277992 A1; 23.12.1986
US 3552554 A; 05.01.1971
UA 35744 A; 16.04.2001
GB 1485007 A; 08.09.1977
US 3894955 A; 15.07.1975
SU 1511213 A1; 30.09.1989
SU 1184548 A; 15.10.1985
RU 2398611 C1; 10.09.2010
RU 2385175 C1; 27.03.2010</p> |
|---|--|

(54) ТОНКОШАРОВИЙ ЕЛЕМЕНТ**(57) Реферат:**

Винахід належить до пристроїв очистки природних, поверхнево-злизових та виробничих стічних вод від завислих речовин та може бути використаний у складі блока споруд водопідготовки, для очистки стоків металургійної, машинобудівної галузей промисловості, а також на станціях технічного обслуговування автомобілів. Тонкошаровий елемент для очистки від завислих речовин складається з двох ступенів очистки, утворених нахиленими елементами, з'єднаних між собою під кутом, причому кут нахилу до горизонту першого ступеня більший, ніж другого, а довжина першого ступеня складає 1/3-1/4 загальної довжини, підведення та відведення води, що очищається, здійснюється через щілини висотою, рівною 1/4 відстані між полицями тонкошарового елемента. Винахід забезпечує більш високий ефект очистки та знижують ймовірність виносу часток зависі, що осіли.

UA 102157 C2

Додаток Л

Продовження додатку Л

(11) 119487		(51) МПК (2019.01) F24T 10/20 (2018.01) F24T 50/00 F24D 15/04 (2006.01) F24D 17/02 (2006.01) F03G 4/00
(19) UA		
(21) Номер заявки:	а 2017 06527	(72) Винахідники: Редько Олександр Федорович, UA, Бугай Володимир Сергійович, UA, Ліberman Сергій Леонідович, UA
(22) Дата подання заявки:	26.06.2017	
(24) Дата, з якої є чинними права на винахід:	25.06.2019	
(41) Дата публікації відомостей про заявку та номер бюлетеня:	11.12.2017, Бюл. № 23	(73) Власник: ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ, вул. Сумська, 40, м. Харків, 61002, UA
(46) Дата публікації відомостей про видачу патенту та номер бюлетеня:	25.06.2019, Бюл. № 12	
(54) Назва винаходу: ГІБРИДНИЙ ПАЛИВНО-ГЕОТЕРМАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ ДЛЯ ТЕПЛО- ТА ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ		
(57) Формула винаходу: Гібридний паливно-геотермальний пристрій для комбінованого тепlopостачання та електропостачання, що містить геотермальну циркуляційну систему, яка складається з видобувної та нагнітальної свердловини, насоса, теплообмінника, котельну установку, теплонасосну установку, енергетичний контур, що складається з турбіни і встановленого на валу електрогенератора, насоса, випарників, конденсатора, який відрізняється тим, що енергетичний контур містить проміжний випарник, підключений до водоогрійної котельної установки, а геотермальна циркуляційна система, теплонасосна установка та котельна установка підключені за паралельно-послідовною схемою, забезпечуючи максимально можливе використання первинної енергії та гнучке регулювання відпуску теплоти.		

Додаток М

Продовження додатку М

(11) **122992**

(19) **UA**

(51) МПК

E02D 27/01 (2006.01)

E02D 27/32 (2006.01)

(21) Номер заявки: **а 2019 06280**

(22) Дата подання заявки: **05.06.2019**

(24) Дата, з якої є чинними права інтелектуальної власності: **28.01.2021**

(41) Дата публікації відомостей про заявку та номер Бюлетеня: **10.12.2020, Бюл. № 23**

(46) Дата публікації відомостей про державну реєстрацію та номер Бюлетеня: **27.01.2021, Бюл. № 4**

(72) Винахідники:

**Самородов Олександр Віталійович, UA,
Гударі Раджешвар, MU,
Храпатова Ірина Вікторівна, UA,
Капустянська Ярослава Сергіївна, UA**

(73) Володілець:

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ,
вул. Сумська, 40, м. Харків, 61002, UA,
UNIVERSITE DE MASCARENH,
Rose Hill Campus, Concorde Avenue, Roches Brunes, Mauritius, MU**

(54) Назва винаходу:

СИМЕТРИЧНИЙ ВІДНОСНО ОРТОГОНАЛЬНИХ ОСЕЙ ФУНДАМЕНТ З ВИРІЗОМ ПО ПІДОШВІ

(57) Формула винаходу:

Симетричний відносно ортогональних осей фундамент, що має виріз по підшві, який відрізняється тим, що виріз зміщений у протилежну сторону від напрямку дії більших значень моментних навантажень відносно центра ортогональних осей.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЗЧИК

- Авторське право, 12, 30, 115
Авторсько-правові договори, 135
Адміністративно-правовий захист, 204
Аудіовізуальний твір, 122
Бернська конвенція, 30
Види ліцензійних платежів, 173
Види торговельних марок, 81
Визнання патенту недійсним, 62
Виключне право, 10
Використання торговельної марки, 88
Використання винаходу, 63
Використання компонування НПВ, 150
Використання промислового зразка, 73
Використання твору, 125
Винахід, 12, 47
Винахідницький рівень, 53
Витратний підхід оцінки вартості, 167
Вільне використання, 127
Вітчизняне законодавство у сфері інтелектуальної власності, 28
Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), 10, 36
Гаазька угода, 34
Географічна вказівка, 12
Географічне зазначення, 99
Добре відомі торговельні марки, 93
Договір комерційної концесії (франчайзинг), 179
Договір про патентну кооперацію (РСТ), 78
Доменне ім'я, 109
Дохідний підхід оцінки вартості, 165
Дуальний характер ІВ, 17
Експертиза об'єктів інтелектуальної власності, 215
Засоби індивідуалізації, 80
Заявка, 55, 72, 86, 131
Зміст авторського права, 125
Індивідуальний характер промислового зразка, 70
Інтелектуальна власність, 10, 11, 14
Кваліфікаційна експертиза, 60
Кваліфіковане зазначення походження товару, 97
Класифікатор промислових зразків, 71
Комбіновані платежі, 173
Комерційна таємниця, 12, 157
Комерційне (фірмове) найменування, 95
Комп'ютерна програма, 123
Компонування напівпровідникових виробів, 12, 149
Корисна модель, 47
Кримінальний захист, 205
Критерії охороноздатності, 51, 83
Ліцензійний договір, 172
Ліцензія, 172
Майнові права, 19
Медіація, 204
Міжнародна патентна класифікація (МПК), 57
Міжнародний класифікатор товарів та послуг (МКТП), 85
Міжнародні договори в сфері ІВ, 29
Назва місця походження товару, 98
Напівпровідниковий виріб, 149
Наукове відкриття, 12, 15, 147
Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ), 38
Недобросовісна конкуренція, 200
Незареєстрований промисловий зразок, 69
Нематеріальні активи, 188
Новизна, 69
Новизна винаходу, 52
Об'єкти права інтелектуальної власності, 16
Об'єкти авторського права, 117
Організація колективного управління майновими правами, 185
Особисті немайнові права, 18
Охорона прав у кіберпросторі, 209
Оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності, 161
Паризька конвенція, 34
Патент, 53
Паушальний платіж, 173
Передання виключних майнових прав, 177
Підхід до оцінки об'єкту ІВ, 165
Піратство, 200
Плагіат, 199
Попередня експертиза, 58
Похідний твір, 121

- Право доступу, 125
Право інтелектуальної власності, 12, 15
Право попереднього користувача, 64
Право слідування, 125
Презумпція авторства, 116
Привілей, 9
Промислова власність, 34, 44
Промислова придатність винаходу, 52
Промисловий зразок, 12, 67
Просте зазначення походження товару, 97
Рационалізаторська пропозиція, 12, 152
Реєстрація авторських прав на твір, 129
Ринковий (порівняльний) підхід оцінки вартості, 168
Ринок інтелектуальної власності, 160
Роялті, 173
Селекційні досягнення, 154
Службовий винахід, 66
Сорт рослин, 12, 154
Співавторство, 120
Страсбурзька угода, 35
Строк дії майнових прав на промисловий зразок, 70
Строк дії майнового права на винахід, 61
Строк чинності суміжних прав, 145
Суб'єкти права ІВ, 20, 21
Суміжне право, 31
Суміжні права, 138
Твір, 115
Твори образотворчого мистецтва, 124
Творчість, 8
Термін дії авторського права, 138
Типові форми первинного обліку, 190
Торговельна марка, 12
Торговельні марки, 80
Трансфер технологій, 177
Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС), 36
Укрпатент, 38, 72
Умови ліцензійного договору, 174
Формальна експертиза, 58
Форми захисту прав інтелектуальної власності, 203
Формула винаходу, 55
Цивільно-правовий захист, 204

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПОПОВА Лілія Миколаївна
ХРОМОВ Анатолій Володимирович
ШУБА Ірина Володимирівна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Підручник

Дизайн обгортки: Пудровський С.В.
Фото обгортки: <https://www.needpix.com/photo/download/1629803/>

Підп. до друку 05.10.2021. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Riso-друк. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк.15,29. Наклад 500 прим. Зам. № 565.

Віддруковано згідно оригінал-макета Замовника.

Свідоцтво ХК №164 від 20.12.2005 р.
про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції.

Видавництво ФОП Федорко М. Ю.
Україна, м. Харків, вул. Роганська, 144–86
тел.: +38 (098) 734-22-86,
+38 (050) 323-55-86
e-mail: fop.fedorko@gmail.com
facebook.com/fedorkopublishing

ПОПОВА
Лілія Миколаївна
(Liliya Popova)

Професор кафедри фінансів та кредиту Харківського національного університету будівництва та архітектури (ХНУБА), радник ректора, керівник Інформаційно-іміджевого центру ХНУБА, доктор юридичних наук, кандидат економічних наук, професор.

Академік Академії адміністративно-правових наук.

Стипендіат Кабінету Міністрів України

ХРОМОВ
Анатолій Володимирович
(Anatolii Khromov)

Голова Державної архівної служби України,

кандидат історичних наук

ШУБА
Ірина Володимирівна
(Iryna Shuba)

Доцент кафедри інформатики та інтелектуальної власності Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,

кандидат технічних наук, доцент